

1003 (8)

10-16

E. Motubatsi ^b/_z
K34/120 ¹/₁₂₄

Kgaoganyô	Bogare	Letlakala
"	Kgôrô ya Ponyaneng.	846
"	Dikgôrô tša Magadimane.	847
289	Kgôrô ya Nape & etc.	848-849
290	Dikgôrô ka papetšo, ga tša batamêlana.	850
291	Kgôrô ya Lesufi le Radingwana.	851-852
292	Maahlaola o gatile Kgoteledi.	853-858
293	Ka bophelo bja Seaparô Phala.	859-860
294	Maina a ditšhošetšo go bana.	861-862
295	Ka Biography ya Mdi. Thorometsane III.	863-864
296	Mmuludi a hloka Moditi molaô o tšea ka tsebe.	865-866
"	Serêtô sa tebogo go Mmušô (D.M.E. Motubatsi). " "	" "

Kgaoganyô	Bogare	Letlakala
256	Bjobopho bja Phakana a Dimo (Bogwaša) . .	764-780
257	Ke bomang bana ba hlôla tšeo?	781-782
258	Lehu la Mohumagadi Ngwanamohube L. M. Kgaphola.	783-784
259	Borifi bja Z.M.M. Makgata le karabô ka E.M.E. Motubatsi.	785-786
260	Borifi bja Motodi "Benard" Sekhukhune go M. Komane.	787
261	An application for post private bag.	788
262	Lehu la Kgoši Morwamotshe W. Sekhukhune..	789-791
263	Kgotla ya thêpô goba thepollo ya ditaba- kgôrô.	792
264	Bafalaledi ka malapa le mebinô ya bona. .	793-795
265	Mankgôkgôthôgadi a baloi, tlhathollo ya mafofonyane.	796-798
266	Mmilobelwana ga Kgoši Mahlagaume Makofane.	799-800
267	Di nyapolotšwe tša mmolayi ka Mna. M.M. Sekwati.	801-802
268	Naa keng go lomiša (lumishwa)? (S. I). ..	803-805
269	Di reng tša Marota Mohlaletse Paradya? (S. II).	806-807
270	Leloko la Kgoši Mohube Moukangwe ke lefe? (S. I).	808-810
271	Marupi le marutswana a Marota; (1600- 1965).	811-813
272	Ka dibegêla tša mešata ya Sepedi le maina a metlae.	814-819
273	Kgôrô ya Morwamotshe II Makweng le maina a basadi ba gagwe ka go latêlana ka kgati	820-821
274	Mabose abo kgomo, go riano monna wa Dihlwa-ntswaneng.	822-824
275	Kgôrô ya Matubeng a Mojaludi Morwa Phethedi.	825-826

Kgaoganyô	Bogare	Letlakala
276	Dikgôrô tše tharo tša Mallêga: Mohla- letse.	827
277	Kgôrô ya babina Kwêna e kgolo Mohlaletse (1895-1921).	828
278	Dikgôrô tša Batubatse: Bogopa, Mafiri, Maleka le Tlaka.	829
279	Kgôrô ya Maredi mmina phiri (pshiri). ..	830
280	Kgôrô ya Makgopa Mashabêla mmina kwêna..	831-833
281	Dikgôrô tša Makgoleng, ka barwa ba bona le ditlogolo.	834-835
282	Kgôrô ya Manaleng ya Motubatse Sekwati wa pele.	836
283	Kgôrô ya Morêna Sepadi Sekhukhune Sekwati.	837
284	Kgôrô ya Makgata babina tšhwene.	838-839
285	Marota a tliša tša leagô la bona. Appies.	840
286	Kgôrô ya Mapitsing (Hlakudi).	841-842
287	Kgôrô ya Makgalwa a Kgoma Maila-boteng (sebeta).	843-844
288	Kgôrô ya Maroing Kômane le Sehlophe. ...	845

Bjobopholo bja Phakana a Dimo (Bogwaša)

Go šetše go fetile makgolo a mararo a mengwaga (300 yrs) ga felô fa "Naboomkoppies" go be go bitšwa ka leina le: "Bogwaša, ba re ke: Bjobopholo-bja-Phakana a Dimo - Bogwaša bja Tabana-Bohlolo bja Tubatse."

Bjalege, ba re Mafiri a tswala Phakana gomme Phakana a tswala Thibane gomme Thibane a tswala Mafêfê monna wa Madisa wa mphatho wa Kgošana Mahlagaume Sekwati Thulare. Serêto se: "Bjobopholo bja bohlôlô bja Tubatse, ke ge go retwa lesogana le la go bêlêgwa fa thabaneng ye ya Bogwaša".

Bo-rrawešu ba re: "Dikgôrô tše bitšwago Batubatse-tubatse ke tše: (a) Bogopa, (b) Mafiri, (c) Maleka, (d) Tlaaka, gomme tše tharo (A.B.C.) di bina noko ya Bogwaša; (d) e bina tšhwene, ba na le moênô wa sebôna ka direteletšo tša sekgôrô. Gomme ga e le mekgwa ya dikôma tša Serota, tšôna di fo swana ka mokgwa le molaô wa Marota; ba fo arogana ka dibešo, tirô yôna e tee.

Ka mpherefešana wa go dirwa ke kgošana Mosehla Sekhukhune Morwamotshe ka 1958 barakiwa kamoka motseng wa Mhlaletse, mohlabeledi wa rena ke kgošana James Mabowe Sekhukhune Morwamotshe go re bolêlêla le ba-Mmušo wa "Union Government" go fihlêla Republik van Suid Afrika (1964).

Dihlôgô tša motse o moswa fa Naboomkoppies, Marota ka malapa le tswaalong ya bôna, bao ba rakilwego bo-sempja (sempša) le go tshumelwa malapa gammôgô le dithoto le go lahlêgêlwa ke dihuswane le dikgogo šiba:-

(A)

(I) Ba kgôrô ya Sekhukhune wa bobedi.

Kgošana Motodi "Benard" Sekhukhune Morwamotshe le mosadi Lešidi, morwedi wa Mokgômana Mamogudi Sekhukhune sa pele le barwaye:-

(1) Phathudi

(2) Kgagudi

le methepa e meraro -

ka la di 18/7/64.

- 765 (II) Kgošana Mogase Stephen Sekhukhune Morwamotshe le mosadi Mamokgapi morwedi wa Mokgomana Matsebe Bokgobêlo Sekhukhune sa pele le morwaye:-
- (1) Morewane (Matsebe); le mothepa o tee
- (III) Kgošana Sebope "Charlie" Sekhukhune Morwamotshe le mosadi Dinao morwedi wa Sekhukhune sa pele, le morwaye:-
- (1) Ephraim le methepa ye meraro.
- (IV) Kgošana Mametse Sekhukhune Morwamotshe le mosadi Maakgetshepe morwedi wa Mokgomana Moruthane wa Sekhukhune sa pele le morwaye:-
- (1) Ramphelane le mothepa o tee.
- (V) Kgošana Moleke Sekhukhune Morwamotshe le mosadi Makabate morwedi wa Sekhukhune I, le barwaye:
- (1) Lekoko
(2) Segopotse
(3) Sepobê.
- (VI) Kgošana James Mabowe Sekhukhune Morwamotshe le basadi ba babedi - (1) Nthêpê Lekhine le Johana Tsekere Mojapelo. Barwa ba gagwe:-
- (1) Tsêkê
(2) Moleke
(3) Morekgomo le methepana e mebedi.
- (VII) Kgošana Judah Sekgothe Sekhukhune le mosadi Meriam Mamphedi morwedi wa Adam Kgetshepe Maredi le barwaye:-
- (1) Morêwane
(2) Kgetshepe
(3) Tswaledi
(4) Tsêkê, le methepana e mebedi (2).
- 766 (VIII) Kgošana Matshile Sekhukhune Morwamotshe le basadi
- (1) Mamasegare Moruthanyane le Makopodi Ramahudu.
- Morwaye
Ba sa letetšwe (1965).
Methepa

Ba kgôrô ya Morwamotshe wa bobedi.

- (I) Kgošana Rampelane Sebase Morwamotshe le mosadi Makgalake morwedi wa Segwarihle Mogase Motubatse le morwaye Senna⁺ Sebase le methepana ye mebedi
- (II) Mokgômana Mašabagole "Ben" Mpjamaleka Morwamotshe le mosadi Maabatho morwedi wa Mokgômana Sekwati Tsêkê Morewane, le barwaye Mpjamaleke le Tswaledi le mothepana o tee.
- (III) Mašupjwe "Gad" Mpjamaleka Morwamotshe le mosadi Fringelina morwedi wa Mokgômana Moloto le morwaye Rantobeng le barwedi ba

(C)

Ba kgôrô ya Sekhukhune wa pele (1st).

- (I) Mokgômana Mahlagaume Seraki Sekhukhune le mosadi Lekgolane morwedi wa Mokgômana Mohube Mampuru. Morwaye - Kgoloko. Mosadi wa bobedi - Mateko morwedi wa Mariri Phahlamohlaka; barwa (1) Mariri, (2) Diphatshe, (3) Nkopodi. (Mosadi Mateko o ile badimong 1965.)
- (II) Kgotutšo Seraki wa Sekhukhune wa pele (1st) le mosadi Dinaô morwedi wa Ramaube Mamothame Mampuru ka basadi ba babedi, wa bobedi ina ke Elena morwedi wa Kweletši. Morwaye ke Edward le mositsana o tee.
- (III) Setlamoragô Sepadi Sekhukhune wa pele (1st) le mosadi Mošiane morwedi wa Morwamohube Hlakudi. Barwaye: Leseilane; methepana ke: (November 7, 1964).

(D)

Ba kgôrô ya Sekwati I Mabjaneng (Manaleng).

- (I) Moruti Edward M.E. Motubatsi morwa Sekgothe le mosadi Dorothy Maletsiri morwedi wa Setswêkê Phala le barwaye: (1) Cecil Nyaku, (2) Wilberforce Setswêkê, (3) Washington Nkahloleng le methepa ye mene, yo mongwe ke motlogolwane, 'ina ke Presilla Dikoti. (25/9/64).

+ Senna ke 'ina la bonyane."

- 767 (II) Mokgômana Michael Mašupjwe Morewane Motubatsi le mosadi Gladys Maamatshi morwedi wa Mokgômana Selwakgotong Phala, morwaye ke Marei Dinkwanyane le methepa e mebedi. (November 1964.)

(IV. C. wa kgôrô ya Sekhukhune I.)

Mokgômana Mabatane Jack Moruthane wa Sekhukhune I le mosadi Dipahle morwedi wa Sepadi sa Phethedi wa Mojaludi; morwaye ke Motubatse le dikgaetšedi tše tharo (October 1964):

768

(E).

Ba kgôrô ya Mapitimetše (Senkgadikgomo) Makgata.

- (I) Zakaria Molebeledi Mapitimetše Makgata le basadi gomme go fihlili mosadi Mabarwe le barwaye, maina a bona ke: (1) Malegodi, (2) Serobane (Shiluvane) le mothešana o tee. Mosadi yo ke morwedi wa Mokgômana Mafêfê Thibane Mafiri. (November 1964).
- (II) Mamogudi Mapitimetše Makgata le mosadi Maledimo morwedi wa Tlailane Serobane Makgata le barwaye (1) Sekgothe, (2) Marêmê, le mothešana o tee. (17/7/64.)

(F)

Ba kgôrô ya Mapitsing (Kgcloko wa Morwamotshe I).

- (I) Moruthanyane Lesailane Hlakudi le mosadi Sekômê le barwaye, maina šia: (1) Magomarêlê, (2) Mokgoneng le mothešana o tee. (November, 1964.)

(G)

Wa kgôrô ya Sekwati I, Mabjaneng.

- (I) Morêwane Jacob Mošabane Sekwati le mosadi Mante Andronic, morwedi wa Makgeru le morwaye (1) Tswaledi wa mosadi wa go

768 hlôkafala gomme ge e le Mante ga a na ngwana, ke moopa.
(Nov. 1964.)

769 Ba kgôrô ya Ramaipadi ba bina kwena.

(I) Lazarus Mokwale Malaka Ramaipadi le mosadi Kgoodu, morwedi wa Mokgômana Diphatše Tladi le barwaye, maina ke (1) Malaka, (2) Potlake le barwedi ba bararo.

(II)

Ba kgôrô ya Mabogwana (Seoma) ba bina kwêna.

Mothabong[†] Thomas Maruwane Mabogwane le mosadi Sephaku, morwedi wa Mokgomana Sefadi Phala le barwaye: (1) Madileng, (2) Masenthene[†] le methepana ye meraro. Maina[†] akhwe ke a bonyana, Mokgômana Mothabong[†] o ganne le a bogolo a bašemanyana bawo gomme di naê!

780

(G)

Ba kgôrô ya Serôka (Lebeeya).

(I) Mokgômana Makoko Ramokgobeng Seroka le basadi ba babedi: (1) Malope morwedi wa Phaphedi Phasha, (2) morwedi wa Mahudu Seroko "Father's wife" [tsoša peu]. Barwaye: Maudi le Tsokwane le Sekele le Lekwapa le Lofa le Ngwanapula. Barodiye: bahlano (mphetša = 5). (November, 1964.)

1003

K34/120

9

780

(H)

Ba kgôrô ya Phala (Dikotope). 28/11/64.

(I) Thamaga Ramalau Rantobeng Phala le mosadi Mašilo⁺ morwedi wa Mokhiritšane Mašilo. Bana ke (1) Ramalau (male),
(2) mothepana o tee.

Wa kgôrô ya Mašabêla.

(I) Mokgômana Kgopane Makgopa Mašabêla, (basadi ba babedi, wa pele ke mosadi Mothomi, morwedi wa Mokgômana Mapudi. Wa bobedi ke Magalane morwedi wa Mokgômana Mphage. Barwa ba bôna šiba:

Mosadi wa pele : (1) Rangwedi

(2) Maseu

(3) Mapudi

(4) Mpoyepoye

(5) Lešlê

(6) Lukase

(methepa (2))

Mosadi wa bobedi:

(1) Motshele le

(methepa (2))

Ke bomang bana ba hlôla tše?

Mogologolo yo mongwe wa mmina-tau o itše are dikwanyana tše nnyane ga di begêla bommago tšôna ge di gôrôga ka merithi, di re go bommatšô: Ba hlwele ba re kganyoga makgêswana (mapešana)!

Bjale bommatšô di arabele pegêlô di re: ke bomang bôna bawe bana ba dihlôla tšewo? Maina a a ngwadilwego fa ke a bagajana ba go tshuma nyako ya barakiwa motseng wa Mohlaleetse (Maroteng) ka kgwedi ya "May" 1958. Maina a neelwa ke Mokgômana Mahlagaume Seraki sa Sekhukhune sa pele, gore Thamaga ya Mabjana e a bolokele ditlogolwana tsebong mehleng ye tlogo. Maina a bôna bagajana bawo šia: (1) Mošabi morwa wa Lesellane Mošabi Radingwana, o bina tlou, ke yêna a go tshuma lapa la mokgômana Mahlagaume Seraki Sekhukhune. (2) Mamogôgôbe morwa Segolokwane Makgoweng o tshumile lapa la Mokgômana Setlamorago Sepadi Sekhukhune. (3) Ntshweng Magalaweng Mafiri a thokgosetša bohwa bja bana ba lapa la Moruti Edward M.E. Motubatsi.

782 Seêma sa borrawešu se re: Sehlôla sa kgomo se hlôlêla mong wa sôna, gomme sa motho se a tetlhôlêla (itlhôlêla). Kamoka ga bôna bašemanyana ba ba ripegile dinôkana, go šetše dikonana tša dibelebijana, ba abudišwa ka dikiribana "wheelbarrows", go phêthegile seêma se šellwego ke badimo (1963); lehonô ba kgothula dikenywa tša matsôgô a bôna gomme ba duma bagwera ba bôna ga ba tlemile leokodi go rankwa mekgobeng le napatlelong; bona e le dinkokoi ka nyakong.

Bašemanyana ba e be e le bôna bagajana ba Makhuduthamaga (Makhudutha-magana); lehono ke metsololwana ya malapa abo mmabô. Ga ba bunê moputso wa peelegolo ? "envious" ya bôna. Genesis 3:14 "O tlo gagaba ka mpa matšatši a bophelo bja gago kamoka, go fihlêla o bowela leroleng." Ka mokgwa o bjalo go bônagala gore ngwakô wa Mokgômana Gad M.M. Sekhukhune e ka fo ba bôna bašemane ba, ba go pšhatla mafesetere ka melamo, gammôgô le sekabosana sa Makhuduthamagana, ge go ka bapetšwa tshenyêgêlo ya malapa a barakiwa, e ka ba palo e telele-telele, ka gobane nyako ya

K34/120

782 Mokgômana James Mabowe Sekhukhune e be e agilwe ka ditshenyegelô tše telele-telele mo Magnetsvlakte No.437, Bapedi Tribal Farm. Naa ke mang a tlo'go lebala ditiro tša James M. Sekhukhune, ka go rena barakiwa Mohlaletse? Aowaa! Ga a gôna, le batlogolo ba rena ba tlo šala ba laodiša (laodisha) ka Mabowe ga a bowelêla Tubatse, ga Bjobopholo bja Phakana a Dimo, bja tabana Bohlôlô bja Tubatse!

Motšofadi, Mokgekolo Modipe Kweletšê Thakeng wa mmina nkwê a re: "Fa ke maropeng a Marota le Bogopa le Mafiri le Maleka le Phala gomme thabana elaa le elaa ke Bogwaša le Bogwašana maina a tšôna." Ke mosadi wa mphathô wa kgošana Phathudi Morwamotshe Sekhukhune, ke wa moroto wa Masoka a Ngwanamohube morwedi wa Kgoši Morwamotshe wa bobedi. Yêna o belegwe ka 1892, pejana ga lehu la Chieftain Kgoloko Sekwati Thulare, Marota ba sa agile Masehleng - Parys Gelusk Location Sekhukhuneland area.

Lehu la Mohumagadi Ngwanamohube Lobang Mahlopi.

"Mahlako a Hlabirwa:
 Wa Bauba a Hlabirwa,
 A Phaahle a Bauba.
 Rôbala go beng ba gago:
 Modimo O tlo di senola
 Tša thôbalô ya gago."

Naa keng se dirilego, goba se ka bolêlwago ka lehu la Chieftainess Ngwanamohube Lobang Mahlopi Kgaphola? Le ge yêna a robaditšwe badimong ka diatla, ka lerumo la Mokgômana Tsêrêrê Lobang Mahlopi Kgaphola ka la 31st December, 1964.

Bo-rrawešu ba re: Letlalô la motho ga le bapolelwe goba ga le patliwe lebatong. Ye e sale yôna tiro ya Mokgômana Mosehla Sekhukhune Morwamotshe ya 1958, yewo kgôrô ya Mohlaletse e sa e swerego ka lekgotla la yôna la Khuduthamaga.

Mo polokong "funeral" go hwetšwa therešo mabapi le khuduthamagana ya Kgoši Morwamotshe Sekhukhune gore ke makgonthe kgôrô ya Marota a Mohlaletse ba sa ngangabetše go se rate go ikokobetša ka fase ga melaô ya Mmušo wa Republik van Suid Afrika.

Mohlomphegi Morêna B.F. Lizamore - Bantu Affairs Commissioner of Sekhukhuneland area, a na a butšiša a re: "Naa Kgoši Morwamotshe o gôna fa polokong ye, goba o rometše motseta wa gagwê, o kae?" Karabô ya re ga go motho! Kgoši Tsêkê Mabowe Masemola a hlaba seêma a re: "Batau ba Mphanama, lehono le dirile bohloa gare ga babina tau ka ngwana yo wabo malome." Ga e le ba motse wa Mohlaletse e be e fo ba fêla bana ba kgôrô ya Makweng a Morwamotshe II. Moikutswi "private attendant" e be e le Mohumagadi Mpilo Thulare Sekhukhune, mmago kgošana Phethedi, morwa wa Thulare II.

Seboledi sa tšhupa-mabaka mabapi le mmolawa e bile Mokgômana Matlebjaane morwa wa Lobang Mahlopi wa lapa le lengwe. Ngwana yo a bolêla ka go lebanya seêma sa bo-rrawešu ga ba re:

784 "Hlôla sa kgomo se hlôlêla mong wa yôna, gomme ga e le sa motho se a ithlôlêla."

Mohu ga a robatšwa badimong.

- (a) Kgoši Tsêkê Mabowe Masemola a kuka ka hlogong,
- (b) Kgošana Motodi Sekhukhune Morwamotshe le wa Kgaphola ba kuka ka mahlakoring le Mokgômana Tsêkê Phathuđi Mtshe.
- (c) Kgošana Komane M. Ntšhabeleng a kukile ka maotong.

A go timiwe mollô!

Go riano "Major Leaflet" go Kgoši Sekhukhune II ka 1939 mo piitšong ya dikgoši le dikgošana fa Maruleng "Driekop" gammôgô le setšhaba a re: "Kgoši Sekhukhune (Sekukuni), a go timiwe mollô (hloga) e sale kgole, ge e ka ba kgaufsi gomme mollô wa kgoma diphaô, o tlo palêla batimi ba wôna."

Le gôna mehleng yêno Mmušo wo wa "Republiek van Suid Afrika" ga o namole hlôlô-mollô. E be ka go fsiela dilabi "flies" leratadimeng, ka gobane kgoteledi ye e a kêka, e tlo pheđiša dilete "tribes" ka malaômabe.

Taba ye ke mohlôlô mo setšhabeng sa baagi ba tikologo ya Sekhukhuneland; ga monna a bolaya motho wa mosadi ka lerumo. Mosadi o phasolwa leragô ka tšhoša, esego go mo êntšha lehu, go riano bo-rrawešu mogolo

+Manyamiša a magolo - Mohumagadi Ngwanamohube o bolailwe e le moimana, a le kgwedi tše seswai "8 months."

1003

785

Kgaoganyô 259 (A)

K34/120

14

Berifi bja Z.M.M. Makgata, karabô ka E.M.E. Motubatsi.

Bapedi Tribal Farm,
Sekhukhuneland.

17th October, 1964.

Mohlomphegi Moruti Edward M.E.Motubatsi,
Naboomkoppies.

Maduma Bauba,

Aowaaa, ke kwele, sa ntshe tsebiša Mohlomphegi "Prince James" Mabowe wa Sekukuni II. Nna Z. Makgata ka 1964 nka se tle, ka lebaka la bana (masogana) ga ba le makgoweng go fihlêla 1965, gomme Morêna Mamogudi Makgata a ntemele tšhemo yaka.

Mokgômana Makôkô Ramokgobeng Serôka le Moruthanyane Hlakudi ba hlathile nyakô, tlang le ba tšee ka tšatši la di 24.10.64. O tlê o ba tšee kantlê le nna Zakaria Makgata.

Sa re lahleng, nyakô e hlathilwe ka di 25/9/64, gomme pula le go lema di fihlile.

Z. Makgata.

1003

15

786

(B)

~~K~~34/120

Naboomkoppies,

c/o Sekhukhune Cash Store,

P.O. Box 60,

Penge-Mine,

via Lydenburg.

23/10/64.

Headman Z.M.M. Makgata,
Vooruitzicht No.30, B.T. Farm,
P/Bag 570,
Middelburg, Tvl.

Ngwato a Dimo!

Borifi bja gago bja la 17 kgwedi ye bo fihlile gabotse go nna ka Mphanama "Trading Store." Ke thabetše go kwešiša thatō ya gago le sewo se go diegišago go fihla fano lenyaga (1964). Modimo o re fe "tranquility" le go bana (baana) ba rena, le go ditlogolwane tše tlogo.

Modimo o be le lena kamoka.

E.M.E. Motubatsi.

(C)

Mohlomphegi James M. Sekukuni,

Ke sa tšo amogêla borifi bja Headman Makgata wa Vooruitzicht Nebo area. Mogwahle hlakudiša bo-Mna. Serōka le Hlakudi ka 24/10/64 ba širogêlê "akhuduthamaga a kgonong ya ka bodikêla bja Geluks Location.

E.M.E. Motubatsi.

1003

K34/120

16'

787

Kgaoganyô 260 (D)

Borifi bja Motodi "Benard" Sekhukhune go
M. Komane

Naboomkoppies (Bogwaša).

24th October, 1964.

Kgoši Morwašai Komane,
Ga-Motshane (Local).

Maduma,

Kgoši, ke a go tsebiša gore ba Mmušo ba re gafetše naga ya
Tswetlane go ba madulô a rena, bjale ka ge re be re se na madulo.
Lehono re thabile kudu-kudu gomme e tlo'ba bokhutšô bja rena le
bana ba rena neng le neng.

Ke a holofêla le wene le setšaba sa gago, se tlo thabêla
bokhutšo bja rena, e bile le gore le re lebogêlê go Modimo.

Ga e be Pula! magareng a rena le wene gammôgô le setšhaba
sa gago.

Thôbêla wa gago ka mehla,

M.B. Sekhukhune.

P.S. Ešetše e le mengwaga ye meteletšana ga kgoši ye e foufetše
sefahlogo, gomme o babja le malwetšana a disipidi. Yêna ke monna
wa mphathô wa Mangana a Kgošana Phathuđi Morwamotshe wa
Sekhukhune I.

T-Mabjana (1964)

1003

K34/120

17

788

Kgaoganyo 261

An application for post private bag

(E)

Sekukuni Cash Store,

P.O. Box 60,

Penge-mine.

28th Sept., 1964.

The Post Master,
Burgersfort.

Dear Sir,

On behalf of the Bapedi tribe, at Naboomkoppies, we bego to apply a private bag their/our own, and to have the named thus:-
Marota Private bag, Naboomkoppies, Post Office Burgersfort.

We have the honour to be,

Yours obediently,

Motodi E. Sekhukhune.

Lehu la Kgoši Morwamotshe "Washington"

Sekhukhune sa Morwamotshe II.

Acting Paramount Chief Morwamotshe "Washington" Sekhukhune Morwamotshe o belegwe ka la 23rd November, 1914. O bileditšwe badimong ka kgwedi ya January 3rd, 1965. O robaditšwe gammōgō marōbalong a batswadi le mogolwane le Mohumagadi Lekgolane Thulare le "Princess" Leganabatho, morwedi wa Thulare Sekhukhune. Gomme ga e le mabapi le bophelō le mokgwa "manner," e be e le motho wa go tetseba (itseba) gore ke yēna mang, gomme a se na bohlafo si go setšhaba sabo ka bophara; e be e le tšokēla-gohle.

Bonnyaneng bja gagwe o kile a tshuma lapa labo ka mollō taadi e amuša tajana, ke ge batswadi ba mmitša ka la metlae, ba re: "Ke Sefata-mollō goba Fatang." O kile a tsena "African M.E. Mission School" gōna fa Mohlaletse ka 1921, gomme ga se a ke a tōpa selō, o lahlile sekolo a le mojoija "Std. II". Naa lebaka e bile eng tshebelong ya thutō ya mangwalō? Aowaa!, e be e le kgorulane, gomme mmagwē a mo rutuntšha go lema ka ditonki, gomme ke ge ngwana a kgologa go lema a hlanogēla sekolo ka 1923, a ba kgwele le nōka le mokgalabjwe Bodibeng Mabogwana.

Washington e be e le thaadi ya bobedi letlokong "handwrings" ka sekolong a latēla Michael Motubatsi.

Kgoši Morwamotshe Sekhukhune o beilwe setulo sa boswaredi ke Marota ka ngwaga wa 1945, a tiišeletšwa ka seatla sa Mmušo wa "Union of South Africa" ka botsetedi bja "Additional Native Commissioner," Joubert.

Poloko ya Acting Paramount Chief Morwamotshe ka la di 6th January (Nthole) 1965 e bile ya mehlōlō ka mekgwa le melaō ya Sepedi. Kgōōga goba sephutha-mohu ga se sa ba gōna. Tlhoboša ya kgōrō ga se ya dirwa gomme tše pedi tše ga se tša kgōtsōfatša bohle ba dilete (metse).

Ga e sale go phatlogeng ga Pedi Bokgatla 1600 AD, go fihlēla Mohlaletse 1965, ga se gwa bōnwa lešaba le le kakago leo polokong

790 ya mohu. Banna le basadi ba be ba feta dikete tše pedi, gomme e filo ba manyami ga ba Mmušo wa gešu ba se ba ba gōna phelegetšong ya moratiwa wa kgōrō le madi a borēna bja Thulare I.

Bauba a Hlabirwa,
A Bauba a Hlabirwa
A Hlabirwa a Phaahle,
A Phaahle a Bauba.
Rōbala ka khutšō.

Dikōpêlō (dikoša) tše pedi tše:-

- (1) Nearer, my God to Thee, No.362, Gospel Hymns.
- (2) Khotso khotso! No.293, Difela tsa Boyaki.

Ee! Le diketše e le gare ga mosegare, gomme tše tšohle di eme ka ditšhimêlō maphutha ditšhaba. Naa re tlo ithea ka mang lehono, ka gobane malōba re be re re go riano Thulare?, e le ga re phēma meretlwa ya bagwēra ba rena?

Banna ba tšwelego fano Bogwaša "Naboomkoppies" go ya polokong ya Kgoši Morwamotshe ka lōna la 6/1/65 šiba:

- (1) Kgošana Motodi B. Sekhukhune
- (2) Kgošana Sebope Sekhukhune
- (3) Kgošana Mametse Sekhukhune
- (4) Kgošana Mabowe J. Sekhukhune
- 791 (5) Sekgothe Judah Sekhukhune
- (6) Mahlagaume Seraki Sekhukhune
- (7) Mašupjwe Gad M. Sekhukhune
- (8) Moruti E. Morewane E. Motubatsi.

Ba tšwelego Phiring ga Dinkwanyane:

- (1) Chieftainess Victoria J. Dinkwanyane
- (2) Mokgomana Edwin Kgoloko Sekwati
- (3) Mokgōmana S.D.L. Phala.

Phelegetšo ya mohu lebitleng e be e etilwe pele ka moruti wa lekgowa wa Anglican⁺Catholic Church of the Province of South Africa

⁺Mosegafelwa yewo ke Father Rev. Carrick - Jane Furse Memorial Hospital.

K34/120

Kgaoganyô 263

Kgotla la thêpo goba thepollô ya ditaba-kgôrô.

(Executive Committee)

Kôpanô ya kgotla (komiti) ye e be e dutše ka la 30th Nthole - Mmanthole 1965, gomme eitše gwa dumêlêlana gore Mna. J.M. Sekhukhune e be modula-setulo wa komiti ya motse wo wa Marota. Mongwaledi wa komiti gwa dumêlêlana ka Mna B.M.M. Sekhukhune.

Komiti ye e tlo gahlana gabedi mo kgwedding, gomme Lekgotla la motse lêna le tlo ba gotee mo kgwedding go fihlêla ga le ka fetošwa ke yôna komiti ye e ngwadilweng. Maina a komiti šia:

(1) Morêna Motodi Benard Sekhukhune	member
(2) Morêna James Mabowe Sekhukhune	Chairman
(3) Morêna Judah Sekgothe Sekhukhune	member
(4) Morêna Benjamin M.M. Sekhune	Mongwaledi
(5) Morêna Gad M.M. Sekhukhune	Mothuši Mongwaledi
(6) Morêna Edward M.E. Motubatsi	Mothuši-modula-setulo
(7) Morêna Mahlagaume Seraki	member
(8) Morêna Mamogudi Mapitimetse Makgata	member

N.B. Bathuši go Modula-setulo le Mongwaledi:-

- (1) Mna. G.M.M. Sekhukhune ke mothuši wa Mongwaledi,
- (2) E.M.E. Motubatsi ke mothuši wa Modula-setulo.

Bafalaledi ka malapa le mebinō ya bōna.

Ke tshwanêlō le mekgwa ya melaō ya Sepedi gore baagi kamoka ba leagêlō la Serota ba tsebje melokō le mebinō ya bōna. Se ke go lōta tsebo ya ditlogolwana go mehla le mabaka gore bohle ba tsebe tlhagong ya meēnong ya dilete phatlogong ya bōna.

- (a) Lesibe Teresa Maile ke mmina phuthi, o tlile le basadi ba babedi; ke Morōka.
- (b) Sekwaza Josefa Mokwena ke mmina ngwenya, o tlile le mosadi o tee, yēna ke Lepulana.
- (c) Sekhoza Lukase Mašêlê, o tlile le mosadi o tee, gomme ke Lehlakano (lesêgatsêbê).
- (d) Matloope William Mählule. O tlile a na le basadi ba babedi, ke mmina kgogo.
- (e) Setofolo Tshabangu, o na le mosadi o tee, gomme yēna o bina phepeng.
- (f) Khunganka Alpheus Maimêla, ka mosadi o tee, yēna ke mmina phuthi (Morōka).
- (g) Monamola Eliase Khumalo le mosadi o tee, gomme ke mmina kwêna.
- (h) Maputi Titus Mabelane le mosadi o tee, ke mmina tau.
- (i) Makgerwane Solomon Mtomboti le basadi ba babedi, ke mmina nkwê.
- (j) Tsabudi Jim Mabelane le mosadi o tee, yena ke mmina tau.
- (k) Zubanyana William Nkêlê le mosadi o tee, ke mmina tšhwene.
- (l) Mabokana Thomas Ngwane (Swazi) le mosadi o tee, ke mmina nku.
- (m) Makola Piet Mošwaane le mosadi o tee, ke mmina nsere.
- (n) Sephuphisi Simon Matheê le mosadi o tee, ke mmina tlou.

N.B. "Mmadi wa Thamaga ya Mabjana ye a lemogê ka tlhōkōmêlō gore kgōrō ya ba selete sa ba Kgošana Ngwanatsela Morena sa babina tlou bao ba falaletšego fa Naboomkoppies ga se ba ngwadiwa malapa a bōna mo kgaoganyong ye, eupja ba tsebja bontšhi bja bōna ka Mohumagadi wa kgošana ya bōna:- (Mamatimo - Maletime Morêna).

794 Ka 1964 go phethegile palô ya malapa a ka fetago masome a mahlano gomme khudugêlô ya bona e sa lebeletšwe go gôrôga fa Bogwaša. Setšhabana se se falalêla fa se tšwa Ohrigstad Ga-Maepa, ba rakwa ke makgowa a dipolasa ka melaô ya Mmušo wa Republik van Suid Afrika. Go ya ka magôrô ga se go tšwana!

Moêna wa Ba-Maepa:

Ba re: "Ke ba Morêna Maripane a Maboke: Lehla-hlane a mollô. E gola ke mmutšwetši, ga o sa o butšweletše o a tina! Ke batho
795 ba Maakgetse-mogolo, ke ba Lehaare le tala "green" la Tshiane: Ba bowa Leriane Mapja a Molôtô. Ke moratha ka ntšiane pedi moloi (moloyi) a wela. Ba bowa Mohlatswaneng wa Saola.

(O neêlwa ke Mohuragadi Mamatime Mabatsebi Ngwanatsela Morêna).

* Mohumagadi Mabatsebi o abetšwe madulô le kgôrô ya gagwe ka bodikela-tšatši bja motse wa Marota, eupja go na le batho bao ba itšego go kwa phalaleto ya gagwe fano "Naboomkoppies" Bogwaša, ka gobane le bôna ba be ba rakwa ke beng ba dinaganyana "farms", ba latêla phalalelong gomme le bôna ba abetšwe kgôrô ya bôna. Eupja batho ba ke Mahlakana-sêlê - ke gore ba lemogiwa kudu ka mebolêlô ya bôna le mebino; ka baka leo ga ba balêlwe kgôrong ya gagagwe, aowaa! Le bôna ba tlo ba le motseta goba batseta ba bôna kgorong ya babina noko Marota; go phethilwe ka Labone 4th March 1965.

Mankgōkgōthōgadi a baloi, tlhathollo ya mafofonyane.

- (a) Putšišō go mankgōkgōthōgadi: Naa ke eng bolwetši bjo le rego ke mafofonyane, ka gobane mehleng yeno bo tletše gomme bo atile kudu mo bathong?

Acwaa ngwanaka, ga se bolwetši, e fo ba didirwa ke batho ba bašoro, ba dipelo tše hupilego bonaba, gomme ba šelebanya batho ba gabo bona ka boomo.

- (b) Naa ba ba šelebanya bjang, ka eng se dirago motho goba batho go tshereana?

He! Baloi ba na le tšōna ditsebja tša dimakatšō le mehlōlwana. Go gōna ditšhošwane tše khubedu-khubedu, di bitšwago badimo goba ba-Mongatana. Tšhošwane ye ke yōna e jago nama goba ditcipo tša bahu ka mo tlase ga mobu - mabitleng, gomme tšona ke yōna tometšo e kgolo ye tsenago dikgwaletšong, ke gore dijong tše tsefelang buji ba tšōna: (1) bjalewa, (2) mafsi, (3) morō, (4) merōgwana ya go tawakanywa, (5) metōgwana le tše dingwe tše fologelang teng ya motho go fihlōla mading. Bjalege, tometšo ye ya dija-batho e hlakanywa le dikgopamesa tše dingwe, gomme di tšhelelwe tšhwene (serepja goba sebolaiwa) sa gagwe, gomme motho yewo a thome go tshereana ka mokgwanyana wa bolwetšinyana, kganthe ke badingwana bale ba ferehla mmele wa motshereani gomme di hweditše madulo go mosenywa yo.

- (c) Naa motho wa go tshereanywa ka tša badingwana a ka alafiwa? Ge o na le mahlatse, wa gahlana le monna wa banna mankgōkgōthō ka gobane badingwana ba tsenego mmeleng wa motshereanywa yo bjalo ke memoya ye mebe ya badimo ye e phelago sebadimong, gomme ke mo go thata-thata, go e raka fa ngwakong wa bōna o mofsa (mufsiia). Go alafa mafofonyane go fitiša go alafa motho wa legafa "madness", yo a llego nama tša batho; ke ka baka leo dipetleleng tša bo-Ramošweu ba sa šitwago kalafo ya mafofonyane, eupja go na le kholofedišo go tlo tsebja.

797 (d) Naa mosadi ga a loile monna ka mafofonyane o dira bjang mohlang wa lehu la monna yo wa gagwê?

He! ngwanaka, sewo ke Tloro kôma ya Mampaye. Lehu la moloiwa, ga môya o se wa fêlêla nameng ya mohu, moloi yo ga a tsebiše bagaditšong gobane ba ka mmonêla. O letela ge môya o feletše gomme a re: "Tlang le mpontšheng, nna ka mono ke šilo diša!" Mokgwana wo o gôna le wôna matsatšing ano o sa dirwa, ke ka baka lewo Thamaga ya Mabjana e rego: Ke Tloro kôma ya Mampaye "private secret", ka gobane ge mohu a sa tsetla dithoto tše di a bolabola gomme di re: Kôma ela ya rena re weditše gomme go thathašwa lesêgo la agee, agee! more-ntsweng!, ka gobane lehono bo-mohubetšwana go thabêlwa ga setopo "carcase" se tla bowêla mobung.

Mokgwa wa kalafô "medicate" ya mafofonyane ke go a raka mmeleng wa motshereanywa ka ditšhidi le sedimo sa kgomo, pudi, le ga e le nku goba se o tlo'go alafiwa ka sôna go diruiwa tše, o tlo idišwa sôna ya ba moilane matsatši kamoka a go phela ga gago lefaseng. Gomme ge o ka ba le pelotswana wa leka go ilolla ka go utswa nama ya seidišwa sewo wa ja, o tlo kwa mantšunyana a re go wene: Agaa, lehono re tšo bowa! O llê seilêla sela? Bjalo mafofonyane a boetše gape go wene ngwakong o mufsa (moswa) go fihlêla o rôbala mobung.

798 Mafofonyane ke memôya e ditšhila ya bahu ba ditšhila, bao ba se nago madulo goba bokhutšo kuwa gae leagong la badimo.

Motho ga a hwile ka bolwetšana bja mafofonyane go lemogiwa ka go hlokišwa kgôôga "coffin" ya letlalô la seruiwa; ka mekgwa ya Sepedi Kgoši Morwamotshe Sekhukhune Morwamotshe ga se a bolokwa ka mokgwa wa kgôôga, gomme le tlhoboša (tlhobosha) ya kgôro ga se ya phethwa (6th January, 1965).

Gomme sé se bonagetše selebaneng sa lešaba le fetago dikete tše pedi, ke gore yêna Mohumagagi Mankopodi Thulare Sekhukhune o na le se a se tsebago mabapi le lehu le la ngwana yo wa setšhaba sa Thulare. Mabohlatse a memôya ye nebe e hlatswiwa fa Ebangedi ya Mokgethwa Lukase 8:33.

K34/120

798 (e) Naa ba-mongatana ga ba go tseneletše dilaong ba rakiwa bjang ka eng?

Badingwana ba ge ba ka go hlasela dilaong bošego o robetše, tsoma letsoku "red stone" le kilego la bešwa mollong gomme o thale methaladi ka tlase ga legogwa la gago. Gomme o putlaganye methaladi boka makgwai, o rōbale goba bana ba rōbale, ka moragō ga metsōtsō ye lesome ba-mongatana ba tlo boēla moleteng wa bōna, ba ka se hlwē ba e-tla gape.

(f) A elego ka Sepedi, mohu ga a ntšhiwa ka lapeng go dirwa bjang? O a tshedišwa goba a šwahlišwe lefaō.

(g) E le ka baka lang ga a tshedišwa faō le?

Kgōnōnō ke gore mohlomong mohu yo a ka bowa gomme ke go mo gakiša tsela goba seferō "entrance" seo a bego a tsēna ka sōna gomme a gakanēge, a gomele marobalong a gagwe.

Bo-rrawešu ga mohu a tšhoša bana ka lapeng o rakwa ka dipheko.

Mmilobilwana ga Kgoši Mahlegame Makofane.

Fa kgaoganyong ye go tšipiwa ka mošawane ba Makofane ka ba Mmušo wo wa "Suid Afrika Republiek", ba tikologo ya Sekhukhuneland "District of Lydenburg".

E be e le ka Labone ka di 4th January, 1965 ga sehlôphana sa Makhuduthamagana se be se tephela kgônônwana ya go tsatsela kgoši ya bôna gore ba mmolayê ka baka la go inamêla melaô ya boipušo (Bantu Authorities Acts) ya mengwageng ye: 1936-1951 le 1959. Mmilobilwana wo wa kôkôta ditshitšito, ya ba mphê setiya-seswerwe (peetlwa) thaka-tshogana ya "Rangers" ba dikampo tša ba "Trust land", fano Naboomkoppies go be go ile kgošana Motodi Benard Sekhukhune Morwamotshe le Mogase Stephen Sekhukhune Morwamotshe "rangers" ba Marote Bogwaša. Bo-Ramošweu bona ba phathakgile bo-mušana-kuwe-sebatana ka kwaêla.

Batho ba go swarwa mohlantšwe e be e le palô ye fetago masome a šupago, banna le basadi, gomme go bona getšhe gore basadi ba swerwe ka paatšhi-ya-mpaapa ka mêtana "bottles".

Seëma sa mogologolo se re: "Molaô wa tšwa mošate malata re a inama"; bjalegê rena Bapedi goreng ra ikgakantšha le go gakwa ke pušô ya Thulare ra itira magakwa, aowaa! Ditaba di na le mosenya-leagô, motšwa diatleng tša monna, yêna mpholotšane wa seja ka maragô - thitelwana ya diotswa, mmamoratô wa makgêswa a banna, seila digoro tša mahura, setlôla molôra, yêna kgapjadigadi a jago a phumula molomo a re ka nkôkôtwana ke tlo phorimetša.

Ga ke tulêlê "smear" fêla, ke tlotša monyana "oily."

800 Ga e le molaba wôna o tsene namane. Nka se phonyokgwe, ke bina batana sa mariri, le ge noko o apere meotlwa. Thêkgô e tlo ba lerôtsê.

Mehleng yeno Mopedi-pedi wa motse wa Mohlaletse o tlo ithuta ka kgonthe-nthe gore seëma se sa bo-rrawešu se rego "Lenaô ga le na nkô le nkô ga e dupe" ke therešo. Go bônagetšhe lehono go Marota-boteng, motse wola wa Sekhukhune II le Leganabatho o fetogile lešupi "desolation" ka baka la mpholotšane a go ja ka

800 maragô "izibunu".

Ba paletšwe Marota ka gobane banna ba e lego: (1) Moruti Judase Motubatse Kgolane Hlakudi, (2) Motshakane Serišane Chankane, (3) Mokgômana Judah Pogoti Maredi Mašabêla ba patilwe ka maong, ba bjalo ka dipela ka leweng gomme le yôna hlwai e hlaelêla e sa fihlelele sekubeng sa leweng.

---...---

Mnilobelwana: Go se kwane, go šašarakana, mokgwana wa pefelêlano, go gapišana mogofe wa bohwirihwišana wa sephatlwana sa moaroši.

Peetlwa: Molamo wa kuru, o dirišwa ntweng, tllhabanong ya go baka naga goba boğoši.

Faatšhi: Morepjana - marepjana wa senna wa (la) go apeša sebelebele.

Mpaapa: Bjalwa bja sekgowa, bo agowa ka basadi le banna; bo nyaretše fano Bopedi ka 1921, bo lemogilwe kapewong ka 1910 ga maburu a apea ka diperekisi le mahlatswa a thateng.

Talêlê: Mokgwa wa go tlotša ka mahura le lônra letsoku.

Monyane: Sa mahušana a gobantšwego, se phôrôla mahlong goba mmele botšheping bja dihloboledi.

Hlwai: Theko ye telele goba theko ya letsolo.

Di nyapolotšwe tša mmolai Duna Monisi ka Mna. Jacob
Morêwane Mošabane Sekwati.

"Ke tsenetše modirong wa mapholisa "South African Police" ka ngwaga wa 1926, ga Komišinare e le Major D.R. Hunt ya Sekhukhanelana 'area'. Eitše ka ngwaga wa 1928 go kile gwa ba gōna monna wa schlōla a tsebjago ka leina la Duna Monisi. Morwaye e be e le Naete Duna Monisi; ba be ba agile fa tlase ga patoga ya thaba ya Morōnē, ka mošola wa noka ya Tubatse "Steelpoort river". Mošemanyana yo Naete 'Nightingale' e be e le tsotsi (lehođu), a utswa dikgomo tša batho a tšama a rekiša. Mokgoši wa kwala ditsebong tša ba-Mmušo wa "Union Government", o rego: Kgōkgō-ngamē-Diphaswa! Lehlalerwa le hulago motse le metsana ga le swariwe e be sa nta kobong, go se ke gwa tibiwa mošitō. Ke ge re naya, ba kgōrō ya "Native Affairs" ya Kgatlou "Schoonoord Geluks Location" re tšame re phuruphutša metsaneng gomme ga re fihla fa Morōnē ra wetša, a swarwa.

Lesoganyana le le itše ga le e-kwa mababedi a ditšhipi "handcuffs" a re: Dikgoši, le reng le swara nna ke le noši, kganthe le tatane yēna o bolailwe batho "two children" ga le mo sware? Ke ge Surgeant Swart a tloga le Native constable Mošabelwane Setswalo go swara seja-bana sé, elego Duna Monisi, gomme ba tšmaganywa bobedi. Bjale "Surgeant" a re: Brieng le re laetše mo le bolokilego batho bawo; ke ge ba rotoga thaba ya Morōnē gomme go hwetšwa mahutamišo, gwa fatiwa gwa tšeiwa dihlōgwana "skulls" tše pedi, tša išwa go Ngaka "Doctor" gore di sinkiwē gore a batho ba ba bolailwe goba ba hwile ka bolwetši goba malwetši. Gomme eitše ka moragō ga mabakanyana re kwele gore lenaba le Duna Monisi o abloletšwe thapō "gallows". Gomme ga e le ka go Naete Duna Monisi ba re o teilwe ka mošawane o tsenego namane "triple-string," ke gore kgolegong ya basenyi."

Kgaoganyō 268 (Seripa I.)

Naa keng go lumiša (lumišwa)?

Bo-rrawešu ba re go na le ditlhathollō tše pedi elego tša mathōmō:

(1) Go kgemiša goba kgemišō ya setlang sa ngwaga sa dilemiwa mašemong, tša ngwaga o moswa, ke tše: leraka, meebja, -ntshwe, lehea.

(2) Go rutiša mpja go loma motho goba batho, goba go lēmatša ngwana go loma ba bangwē bana. Ditlhathollo tše tharo mabapi le medirō ya tšōna šidi: tšhwene, tau, nkwē.

(a) Leina le tšhwene "infene" ke ka mmolēlō wa senna, ge tľhabanong ya marumo ga monna goba banna ba bolaile motho goba batho bawo elego manaba a bōna, ba re: O teile tšhwene goba ditšhwene. Gomme motho yowe goba batho bawe ba lomišwa ka kgomogadi goba dikgomogadi; ka kgomogadi hlōgō ya mogalefi yo mongwe le yo mongwē.

Seo ke mokgwa le molaō wa Bapedi ba Thulare, go leboga le go tiiša maatla gore bahlabani ba tšwēlē pele bogaleng bja marumo, ba se ke ya ba mafšega tľhabanong ka mehla gomme se se dirwa ke kgoši ka noši selebaneng sa dikgošana "princes" le bakgomana le madira kamoka a pušō ya gagwē.

(b) Tau "lion" ke sebatana se bogale le bošoro ka kudu go motho le go diphōfōlō tša naga, gomme ge monna a e bolaile lesolong goba ka mokgoši wa sebatakgomo, le ga e le ka moreō, ka mokgwa wa molaō wa Sepedi monna goba lesogana o lomišwa ka kgomogadi goba tswetši goba namane ya sethōlē se bapolago gomme le wōna mokgwa wo ke wa gore mogalefi yo a tiišeletšwe kgalefong "bravery", gore a se ke a ba le boi (boyi) kgahlanō go dibatana tše bjalo ka tau, gomme e le pontšho le go bagwēra ba gagwe ka bophara, le go ba bontšha tsela ya senna gomme e be setumo le go dilete.

(c) Nkwē ke se sengwe sebatana se se šorwana gare ga dibatanyana tša mehutana ya dimpja, gomme ebile e na le borumulane. Ge lesogana goba monna a e bolaile lesolong goba ka

804 moreô, o lomišwa ka yôna tekanyô ya go tiya tšhwene le tau, ka wôna molaô le mokgwa wa Marota.

(d) Tlhathollô ya go ruma, bo-rrawešu ba hlatholotše ba re: Monna ofe le ofe yo a ka tsošago goba tlhahlelo ya bonaba motseng wa Marota gomme motse wa šašarakana, dihlogô tša batho tša theogêla bahung ka tirô ya gagwê, o ba molato o lekanego lehu la sehlogo "cruelty" ka taêlô ya kgoši ya motse owe.

O tla bolaiwa, a hlôka moseki, a ba madi a kगतwane ka mabohlatse awo a lego selebaneng sa mahlô a selete goba setšhaba sewo. Go kile gwa ba gôna mo motseng wa Marota ga go sa agilwe ka Tšate-stadt", ina la gagwê ke Mokgômana Mamothame Peetswa Mampuru, a go fehleletša phapang makgatheng a kgoši Sekhukhune I le kgošana Mampuru Sekwati Thulare ka ngwaga wa 1875 ka moragô ga lehu la Kgoši Sekwati I. Yêna monna yo a šwahla le Kgošana Mampuru go fihlêla Kgono ka moragô ga tshenyêgô ya motse wa Marota ka ngwaga wa 1877. Eitše ka 1883 gore Mampuru a swariwa gomme a fegilwe "gallowed", monna yo ga a tennwê ke pušwana ya Kgoši Malekutu, morwa wa Mampuru Sekwati Thulare, a hlanogêla seripa sewo sa Marota, a gôrôga mošate - Maroteng ka ngwaga wa 1903.

Mamoneanyi yo a loba go Mohumagadi Thorometšane II ka morodiye - Mohumagatšana Mante gore e be yo mongwê wa basadi ba Kgoši Sekhukhune II, gomme seloba sa hlôgô ya motho sa amogelwa; mothepa yo ke yêna mmago Mosêhla Sekhukhune, ke yêna motlogolo wa Mokgômana Mamothame Peetswa Mampuru.

(e) Ka mo dikolong barutiši "teachers" ba rutiša bana palô ye nngwê yewo Maisimane ba rego ke "division", gomme yôna ke gore go arolêla goba go abaganya, gomme seabaganywa ke "dividend"; seabaganyi ke "divisor", gomme seabêlwa ke "quotation". Bjale se ka šalago goba ga go šale selô e be "remainder" goba too "zero".

Mehleng yeno (1958-1965) motse wa Marota - Mohlaletse o na le wôna mantšu akhwe a manê gomme tlhathollô ya wôna šia:

- 1 (1) Mogohlaa - "dividend"
- (2) Hlame - "divisor"

804a

(3) Mogolodi - "quotation"

(4) Phiri - "remainder".

Bjalegê, morutišiši wa palô ye ke mang? Ge palô ye e šita baithuti, morutišiši o swanetše go hlathollêla diithuti, gomme a ba nešlê molaetšo "simplification".

Mogwahlê, a nke o tiyê kgomo lenaka malebana le babaki ba motse wo wa Sekhukhune II le Leganabatho.

805

Aowaa! Phethedi Thulare Sekhukhune le Mankopodi Thulare ga se batho ba ka fiwago naga ka tlase ga Mmušo wo wa Republik van Suid Afrika, nnang! Mabaka "reasons" šia: (1) Ke bôna dikêtapele le bo-banna bo-mokêtê ba go fêhlêlêla mpherefere wa 1957-1958. Ka gobane Mmušo wo ga o ka ba lomiša, gomme ba gannê boipušo "Bantu Authorities Act of 1952", naa magoši le dilete ba tlo reng go Mmušo wo?

Ge eba Mmušo o ka ba dira bagalefi, dihlogô tša banna bale ba theogetšego mobung ga ba bowê, gomme le wôna malapa ale a go tshumiwa ka mollô a tsošwê. Gôna ba ka fiwa naga yewo ya go lomišwa, eupja magoši le ditšhaba ba amogetše boipušo ba tlo bea diatla phatleng, bahlôlôgadi le ditšhuwana le batshumêlwa ba ithwala megônô ba re: joo! ra lahlêga joo! ra hwêlêlaa!

Mmušô ga o hlakudišê, e se ke ya ba ye-tšhupja-gôlôla, tša dinaka di gobatšane, aowaa! Ga o namole hlôlô-mollô, go se ke gwa ba kgahlišô go ba merafô ye e lego kantlê go Republik ye ya Afrika Borwa; a go se ke gwa phêthêga seêma sa Maisimane se rego: "David and rule." Mong wa setšhaba sa Bopedi o fulere, e lego Kgoši Sekhukhune wa Bobedi, gomme lehono go šetše bo-mpholotšane ba maja ka leleme, bo-thitêlwana lehaano, barego Morêna, fofaa nna ke nnoši. Ngwana Morwamotšhe o dirišane le Mmušô wa "Republiek I; Union Government" (1910-1943) ka boikokobetšo ditirong le melaong go babušiši bohle ba bego ba romêlwa mo Sekhukhuneland area. Ka go rumêlêla ke re Republik II ye e "lehile" go fitiša Republik I ya 1858.

† Lehile ke lentšu la Mapaye, ke gore botelele goba phagamo -

A di reng tša Marota Mohlaletse "Paradys?"

Ka letšatši la lō Ferekong "March" 1965, fa kgorong ya bakhutši ba Kgošana Motodi "Benard" Sekhukhune go be go etetše bakgōmana "Officials" ba babedi ba "Bantu Affairs Department" ya Sekhukhuneland 'area'.

Ba be ba tlile ka tsebišō mabapi le go se kwane ga leagō magareng ga Kgošana Phethedi Thulare le Mohumagadi Mankopodi Thulare, gore motse wa Marota - Mohlaletse o boemong bja diphatlo tše pedi.

Bjalegō Phethedi o kgcpetše madulo a go aga motse, gammōgō le balatedi ba gagwē, gomme kgopolō ya Mmušō e akantše maruping a Kgoši Kotole Rahlagane Matlala, goba marupeng a Kgoši Frank Shikwane Maserumule Matlala, gomme kakanyō ye ga se ya dirēga; naa lena le gopola bjang?

Banna ba kgōrō ya Mmašakwane ba swaile ka gore: Ee!, Phethedi ga a fiwe madulō ge a ikgafēla ka tlase ga taolong ya "Bantu Authorities Acts;" gomme Mmušō nke o mo hlōkōmēlē kudukudu, ke moradiya gomme ebile ke yēna a go ferekanya motse wa Kgoši Sekhukhune II, gomme hlase "speck" ya goteletša metse le metsana ka bophara mo Bopedi (1957-1965). Gomme le matšatšing ano batho ba sa fele ba ngangabetše go gana molaō wa Mmušō wo wa "Republiek II van Suid Afrika." Lentšu lé 'boipušō', go riano Morēna Venter, ga le sa dirišwa, go dirišwa la Pušō ya Setšhaba "Tribal Authorities".

E tlo ba ke hulo (kehulo ?) ye kgolo go Morēna Phethedi Thulare le balatedi ba gagwē ge Mmušō o ka ba fa segolana fawo Marulaneng; mohlomong phatane e tlo kgaola, medimo ya rōbala.

[†]Hlōkōmēla, boipušō (boepušō) ke lentšu le legolo ka kudu, ga se la lebana rena mehleng yeno; ka Seisimane ke gore Self-Government. Naa motho-moso a ka ipuša bjang a se a ba le tsebō "knowledge" ya mabohlale a go itirēla tša maatla a boipušō, goba sewo makgowa a lego sōna mehleng yeno? (1900-1965). Se e kabago tlhahlō ya mohola mo Afrika ga a fihle seremong sa thutō yeo a ka kgōnago go šikara boipušō. Ga ešita le yōna "Democracy Government" e tlo agiwa ka bothata goba menyaga-nyaga e kwešišwa ka gare ga metse ya mono Bopedi. Tona-kgolo fano ga Sekhukhune, go sa tsomēga kekeletšo ya dikolo tša thutō e phagamilego "Secondary Schools" ka bohlabēla-tšatši le ka bodikela-tšatši; gōna nthweše le ntholē di tlo ba bohwešē go metse megolo le metse-menyane.

- 807 O ngangabetše Lentle-labo-Lekgolane, ga a rate go kwa selo go dikeletšo tša kgôrô ya Marota a Bogwaša (24/3/65). "Namane ya pholwana e a apee," go riano monna wa boswaneng. (wa bogologolo).

Leloko la Kgoši Mohube Moukangwe ke lefe?

(Seripa I.)

Mo metseng kamoka ya ba-Noko go na le dikgōrō tše bitšwago gore ke kgōrō ya ga Phala. Naa leina le le tšwa kae, le šupang?

Bo-rrawesū ba re mehleng ya pušo ya Kgoši Morwamotshe I (Maphutha-ditšhaba) go kile gwa rapiwa lesolō la go bolaya diphōfōlō, gomme eitše gōna mowe lesolong leo gwa bolawa phala goba diphala, gomme eitše ga lesolo le gorogile bošegong bjowe ka kgorong ya mokgwlabjwe, gwa belegwa ngwana wa mošemanyana. Bjalegē, leseanyana lé la beeletšwa leina lé la Phala, gomme la tsebja ka mokgwa le molaō wa go rēla maina a bogolo. Gomme eitše mohlong wola go rēlwa maina ke ge ngwana yo a kgēngwa ka sebete sa kgomo le go pšhwelwa ka bjalwa phatleng le phogong ka la Phala.

Yare gore lesogana le a nyetše basadi, kgōrō ya gagwē ya tsebja gore ke ka ga Phala go fihlēla le mehleng yeno.

Kgōrō ye ya morwa wa Kgoši Thaga-e-tala Mohube-a-Seopēla e kgōrō tše tharo, ke gore:

- (a) Phala, yo mogolo: Ntshwane Magōhlō Phala (1921),
- (b) Letsiri, monyanana: Malapeng Letsiri Phala (1921),
- (c) Rantobeng, kgorulane: Kgetshepe Ramalau Phala (1921).

Gape-gape mabapi go mokgwana wa tše dingwē dipapadi wa tša kōma ya Marota pulamadibogo ke: (d) Ntšana, (e) Moukangwe/Magabeng, (f) Phala, gomme moragō go tsēna Semošata, go latele malata le malatana, gomme mafelelong e be bafalaledi. Phala ke leina la phōfōlō ya mohutana wa dipudi, mmala wa yōna e bohulwana bja bongōlō, eupja tša ditshadi ke dithulwana - tša dipholwana di na le dinaka.

Mokgōmana yo Phala la metlae ba re: Phala-matata a Ma-llega: o tata a llēga, a tatela kgoši Tshwaane.

Kgōrō ye ya ga Phala, batho ba go nyalana se-eng sa bona kudu-kudu go akanya lelōtano; wa ramogolo wa rangwane, wa malome le wa rakgadi, gomme mokgwana wa bōna ba na le dintwana ga ba

809 nwele ba tagilwe, ke ka baka lewo Kgoši Thulare I a itšego a re:
"Go se ke gwa tlišwa melatwana ya dintwana tša ba Phala fa kgorong
ya Marota; bōna ba ikahlole ka bobōna".

Ka taelō yeo ya Sepitla-Mangana go sa fo ba ka wōna mokgwa
wo, go fihlōla pušong ya Kgoši Sekhukhune II le go morwaye
Morwamotshe Washington Sekhukhune (1858-1958). Melato ya kgōrō
ya ga Phala go be go ka tlišwa ye:- (a) tlhalanō, (b) bohodu,
(c) polayanō, (d) bohloāla.

810 (g) Dikgōrō tše hufilego Maroteng (Mohlaletse) šidi:-

- (1) Madikweng, (2) Ntšana, (3) Mogoru, (4) Moganedi,
- (5) Mokgwatšana, (6) Malemeng, (7) Magabeng, (8) Makgeru.

Bjalege, le mehleng yeno motse goba leagō la Marota le sa
fele le rutlōga. Kgošana Motodi "Benard" Sekhukhune le bo-morwa
rragwē le balatedi ba tšwelego dikgorong tše:-

- (a) Matubeng a Sekhukhune II ka ngwaga wa 1958.
- (b) Matubeng a Sekhukhune I ka ngwaga wa 1958.
- (c) Makweng a Morwamotshe II ka ngwaga wa 1958.
- (d) Mabjaneng a Sekwati I ka ngwaga wa 1958.
- (e) Makgata le Mabogwana le Mapitsing ka ngwaga wa 1958.

Gomme ga e le magōrō a tšwelego le kgošana Phethedi Thulare
Sekhukhune a sa beilwe molatša (1965) fa Marulaneng, maropeng a
Kgoši Kotole (Mokgōmē) Rahlagane Matlala.

* Nyanoyollō go mantšu a: (a) phala - ke leina la phōdōlō goba go
phādīsa ba bangwe ka tirwana, (b) go phothoganya selogiwa, (c)
Mallega: go loga ka bošaedi, go se tlišē go kgomaganya, ya go
kgonanaganya, (d) llega: go palēlwa go dira bothakga go selogiwa
goba thulelong ya ngwakō ka bjang "grass", (e) matata, dkenywa
tše sa butšwago: go loga ka boradia, go tatamēga goba mosetsebi,
go leye-leya selogiwa, (f) Montšhwaana: kgōrō ya Phala ya
ditshejana ka botagwana.

Maropi le marotswana a Marota (1600-1965).

Mo Thamaga ya Mabjana e hweditše mokōlōla wa fawe Bapedi ba kilego ba aga ntshe mehleng ya kgale go fihlōla le mehleng yeno, gomme maropi a bōna go phatlogeng ba bōna kuwa Bokgatla ba thomile go thelēga leagō fa khwiting ya noka ya Tubatse felō fa:-

- (a) Bogwaša "Naboomkoppies".
- (b) Le mola gwa go agwa Manonke - Aapias doorndraai. Monna wa ga Kwampe, ke gore Lekwapa gomme fawe ntshe ke mowe makgēma a ga Kōmane a go bolaya Kgoši Mohube, morwa wa Moukangwe.
- (c) Mogokgomeng (Mokorōrwane) "Steelpoort-station", felō fa ba dutše go tloga ka (1600-1835) gomme gōna fa ke Impi ya Motsilikatse ya go tshitlanya boikētlo bja Marota ka ngwaga wa 1835.
- (d) Phalalēlo ya Kgoši Mmatšhaka gōna ga ba dula selō, ba be ba hlabile thedi menyaga ye mene fēla (1836-1840).
- (e) Mo Phiring ga Masemola ba tshoramile ka 1841-1852.
- (f) Tšate (Thaba-Lesēgo-Mosēga) "Mountain of laughing or snuffing ground tobacco by skin," (1853-1877).
- (g) Kgono "Brakfontein Nebo area" (1878-1889).
- (h) Tswēlō "Grootvy-genbocm/Thornhill", (1881-1883).
- (i) Mosehleng "Geeneinde" (1884-1894).
- (j) Mohlaletse "Paradys/Strafland" (1895-1965).

Gomme le nankhono go sa agilwe, fēla ka baka la mpherefišana wa Kgošana Mosēhla Sekhukhune Morwamotshe go fihlōla le wo wa Kgošana Phethedi Thulare Sekhukhune le Mohumagadi (Seantlo) Mankopodi Thulare, ga go tsefe selō mošate wa Marota, pitša e fehliwa e sa bela, dinaka di gakile bakuduwetši (baletši) ba tšōna. Go phethegile seēma sa bo-rraweshu se rego "Šaku la hlōka thōbēla ke mojano." Kgoši Sekhukhune II o boletše a re: Bašaa, mohlang ke hwilego, naga ye e tlo fetoga letheledi, le tlo re ka re kgwa-kgwari-kgwari, gwa se ke gwa kgōnēga selō! Lehono (1958-1965) motse wola wa mošate wa Marota o tšwele diripana tše tharo:-

K34/120

- 812 (I) Wa Mohumagadi Mankopodi Thulare,
 (II) Wa Kgošana Motodi "Benard" Sekhukhune sa Morwamotshe wa bobedi.
 (III) Wa Kgošana Phethedi "Auth" Thulare wa Sekhukhune sa bobedi.

N.B. Ditemošo go mantšu a:-

- (a) Bogwaša: ke leina la thaba; gwaša go teyateya mabele goba leotša ga le sa tsefe.
 (b) Manonke: leina la motho, eupja ke ge a re tlang kamoka, gomme ge a riano a napa a bitšwa Manonke.
 (c) Lekwapa: ka Sepedi ke sekgōbō, ke leina la bana ba Kwampe - Matšhakane: Makwapa e kile ya ba setšhaba se se maatla mehleng ya bogologolo. (Bōna go (OT) Bafilisita "Gaza".)
 (e) Mmatšhaka: ke kgoši ya Batlōkwa kuwa kgaufsi le noka ya Mononong "Dwaarsrivier."
 (f) Mogokgomeng (Mokorōwane) ke maropeng a kgoši Morwamotshe I. Thulare I go senyegile ka 1835.
 (g) Šaku: ke leina, eupja ka sešema ke motse goba leagō.
 (h) Mojano: mpherefere, go hlōyana, go hlōka khutšō.
 (i) Kgošana: "Prince", morwa wa kgoši, goba barwa ba bogošing.

Naboomkoppies,

c/o Sekukuni Cash Store,

P.O. Box 60, Penge,

via Lydenburg.

20th April, 1965.

Mohumagali Mankopodi Thulare,
Mohlaleetse, P/Bag 1015,
Pietersburg, N.Tvl.

Mahlako a Phaahle,

Nna Edward Morewane Edumand wa Sekgothe sa Motubatsi ke go ngwalêla pampišana ye gore e be bohlatse le kuwa badimong. Ke re go wene Mahlako a Phaahle, mogwahlê nke o sekegâlê tsêbê le mogopolô ka ngwana yo Rein Thulare, o se ke wa mo papatletša ka mowe lapeng, mo romêlê sekolong go phêtha J.C. gomme ka kudu-kudu a ye ka kuwa Kholetšhing ka Arabie, mowe a tlo'go rutwa tthaologanyô ya melaô ya Nmušo wa Republik ya Borwa bja Afrika le tsebô ya pušô ya setšhaba goba ditšhaba.

Wene o se ke wa hlahêla ngwana yeo lefsifsing ka mekgwana ya Sepedi, Wene o rata go kgeloša le go lahlegediša le go mo hlokiša mahlatse le tšhegofatšô go Modimo le go batho lefaseng lekhwi. Wene o senyeditše yo le motse wa Kgoši Sekhukhune le Leganabatho. Ge wene o palêlwa ke go mo iša, mo romêlê go "Bantu Affairs Commissioner" go ipola-bolêla ka noši, ge a sa rata thutô le go tlo buša motho.

Mahlako a Phaahle, nkarabê ka bjakô,

~~E.M.E.~~ E.M.E. Motubatsi.

K34/120

814

Kgaoganyô 272

Ka dibegêla tša mešate ya Sepedi le maina dintweng.

Mo kgaoganyong ye go tlo hlathollwa le go rathanywa ka botlala dibegêlô tša segoši ka setšhaba se agetšego kgoši goba kgošana efe le efe ya setšhaba sa Sepedi ba Thulare:-

- (a) Ka sebegô sa bjalwa "beer" ke molaç le mokgwa wa Sepedi gore laps le lengwe le lengwe ga le hlotlile "squeezing" bjalwa le thoke moētana, go begêla kgoši, gomme moētana wo o lebanywa ka lapeng la Mohumagadi wa kgomo tša mokgobo gomme tirô ye ke ya kalamôlô; ge mohlomong go ka dirêga bošula goba mphurefišana ka mowe lapeng lewe, gore kgoši goba letlatswa le be bohlatse le go šegeletša modirêlwa kotsi yewo.
- Ga e le moēta wa sebegô sa monyanya, sōna se feta wa sebegêlô sa bjalwa bja "phaakoto - thekišo, gomme ka kuḁu ga e be tekanyô ya "5½ gallons". Ka ngwaga wa 1895 Mohumagadi Thorometšane II a fokotša thekišo ya bjalwa yaba "1½ gallons", gore e rēkwê ka "tien sent - 10 cent," ele ka baka la tihôlôgadi le ditšhwanyana - mehleng ya ditlala tša mohlopi.
- (b) Fa lehlakori: Naa keng lehlakori? Lehlakori ke seaba goba seabêla sa ditshwanêlô, ke dikgopo tše pedi le seripana (2½) tše rathilwego go kgomo efe le efe ye klabetšwego monyanya goba segoro le ya mathabô malapeng. Gomme ga e le kgomo ya go šitêga goba go hwa ka bolvetši fano mošate wa Maroteng lehlakori ga le išiwe mošate, mošate go lewa la kgomo ya go tlahaja fêla.

- (c) Moota - "Bothokgo": Naa ke selô mang moota?

815 Moota ke tšhemo ye kgolo ya lapa la borêna bja Sepedi, mehleng yeno e lengwa ke banna ka phole le dipanyana tša dipôkôlô, gomme e le gore mehleng ya kgale e be e lengwa ke mephathô ya basadi ka go hlatlamana ga bōna, gomme go lemiwa ka megoma ya matsôgô. Mabêlê a hlagolwa le go thenwa le go folwa ka bōna basadi ba motse owe. Tšhemo ye e na le molaç wo boima go mang le mang yo a ka hlôkêgago modirong - monna goba

815 mosadi, ge a ka dira ka boomo goba morebana gomme o tlo hulwa goba go senyetšwa lapa goba malapa; monna e be tefô ya mmuwa. Mohlôkôlô wa tšhemo ye ke wa phêpô ya kgôrô ya borêna le go hlakodiša bapategi le bašaparegi leagong la Serota.

(d) Lehwiti keng? Aowaa!, lehwiti ke soripana sa naga temelong goba lešôkana lewo kgoši ya selete a le kgetešego goba a le boloketšego morwayê goba barwayê go tlo ba mašemo a basadi ba bôna ka mehlanyana.

(e) Batseta, botseta, motseta: Le ke ntšu le tee, eupja le ka hlathollwa ka Popo-puo "grammatical". Motseta ka Serota (Pedi) ke motho yo a kgethilwego go goroša melato ya selete goba motse goba motsana owe e lego motsetedi go wôna, ke gore dipegêlô tša mathakga le tše bošula; le ga e le ditshekišo kgorong ya Bapedi ba Thulare.

Naa motho yo o a kgethwa goba o tswaletšwe botseta? Aowaa!

Botseta ga bo tswalelwe, kgôrô efe le efe Maroteng e

kgethetšwe motse goba metse yeo e tsetelago gomme gôna ka

mo gare ga kgôrô go be le monna yo a kgethilwego ke lekgotla

la kgôrô ya borêna le dihlobô gore: Mokgômana Mogase Motubatse

Sekwati e be motseta wa motse wa Sefogole Kabu Makgeru.

Gomme ka mabaka ga kgôrô ya Makgeru e ka belaêla botsetedi

bja kgôrô ya Manaleng, e ka fo e hlanogêla gomme ya ikgêthêla

(tekgêthêla) mo e ka kgodišêgago; gobane Mokgômana Setlamoragô

Phafane Mampuru o hlanogetše kgôrô ya Mabjana, o šwahletše ka

Matubeng a Sekhukhune II ka ngwaga wa 1947.

(f) Dikotope: Ga bo-rrawešu ba re laodišetša ka Dikotope ba re e be e le mogolwane wa Kgoši Sepitle-sa-Mangana gomme a bolawa ke yêna Sepitle. Gomme gore taodišô ye ke therešo go bônagala ka kgati ya lelokô la gagwe fa Maroteng, eupja mehleng yeno kgôrô ya ba Dikotope e hufile ka ngwaga wa 1928, ke gore ba ba Ntšana.

(g) Ka mephathô ya banna le basadi, ga e ke e gobana, aowaa!

Banna ge e re ga ba ipheditše bogwera, e be gôna mathumaša a

ba hlapêlago lerole, gomme moropa o lla pidi-pidi. Le gôna

maina a meroto ga a swane, mohlomong wa banna o ka rêlwa

816 Dihlwantswaneng (Makgola a Tšate) gomme bagwêra ba bôna ya ba Mapôgô a Dithaga, gomme kuwa gae (gaye) Tubatse e be e le moroto wa Thaga-ye-tala Mohube a Seopêla.

Moholanyana wa meroto e fo ba pelo-therinyana ya go tseba gore ngwana semanye-manye o ile a bëlêgwa ga go bolla mphathô wa Mankwê a kgoši goba kgošana Mabowe Sekhukhune Sekwati sa Thulare I, bjalegê go hlôkômêlwê gore ke menyaga ye mekae go tloga fawe.

(h) Maina a dintweng le bogale ntweng ya marumo:

- (i) Maphereke
 - (ii) Makôrôganye
 - (iii) Mmatameđi
 - (iv) Mosêhlê
 - (v) Kgôrô
 - (vi) Bokgobêlô
- kamoka ke Motubatse.

- 817
- (i) Padima
 - (ii) Sefšane
 - (iii) Nkwemasogana
 - (iv) Pholotšamatladi
 - (v) Ramaube-a-dilêpê
- á ke maina Morêwana a bogale le metlae.
- (i) Thulare - leina ke Sepitle - Sepitlamangana.
 - (ii) Sekwati - leina ke Radipilo.
 - (iii) Mašile - leina ke Sekhukhune - Sekukuni.
 - (iv) Maphuthe - leina ke Morwamotshe.
 - (v) Mmašakwane - leina ke Motodi.
 - (vi) Lerutla - leina ke Leseilane - Phaswane.
 - (vii) Morwammatlou - leina ke Kgolane.
 - (viii) Sebatana - leina ke Kgagudi
 - (ix) Samakgalwa - leina ke Sekgothe.
 - (x) Morammakubu - leina ke Mogase.
 - (xi) Lentle - leina ke Phethedi.
 - (xii) Hlako - leina ke Kgêthêpê.
 - (xiii) Morwantlole - leina ke Sebasê.

K34/120

- 817 (xiv) Thenyane - leina ke Malekutu.
 (xv) Lehlokwane - leina ke Tswaledi.
 (xvi) Direng - leina ke Segopotše.
 (xvii) Dikgantheng - leina ke Nyaku.
 (xviii) Kgokong - leina ke Mašupjwe.
 (xix) Magošolle - leina ke Kgoloko.
 (xx) Morwamaditau - leina ke Kgobalale.
 (xxi) Malapeng - leina ke Mamosatšane.
 (xxii) Kgomohlabana - leina ke Sepadi.
 (xxiii) Tlhakwanyane - leina ke Nkopodi.
 (xxiv) Ramorokê - leina ke Nkopodi.
 (xxv) Masenyeletše - leina ke Potlake.
 (xxvi) Tauejakgomo - leina ke Mabatane.
 (xxvii) Kgetša - leina ke Mahlagaume.
 (xxviii) Morwamanku - leina ke Kgopotšo.
- 818 (xxix) Mpuru - leina ke Makopole.
 (xxx) Bohlolo-bja-Tubatse - leina ke Matsebe.
 (xxxi) Majaditšhukudu - leina ke Moruthanyane.
 (xxxii) Ntlotlopane a dira tša Mohube - leina ke
 Morwamohube.
 (xxxiii) Senkgadikgomo - leina ke Mapitimetše.
 Senkgadikgomo - leina ke Magôkgê.
 (xxxiv) Mankikitile - leina ke Moruthane.
 (xxxv) Masethokgweng - leina ke Setlamoragô.
 (xxxvi) Tsepu - leina ke Mafêfê.
 (xxxvii) Malesiba - leina ke Maphakgê.
 (xxxviii) Lethamaga - leina ke Tsêkê.
 (xxxix) Sejanoko - leina ke Sekokobale.
 (XL) Lelau - leina ke Ngwanatsomane.
 (XLJ) Dinkwanyane - leina ke Kgalema.
 (XLII) Ihlôlehubedu - leina ke Mošabane.
 (XLIII) Kgotong-a-dira - leina ke Selwakgotong.
 (XLIV) Thuri (Thuuri) - leina ke Segwarihle.
 (XLV) Sogola-Mangana - leina ke Ramphelane.
 (XLVI) Morwantlole - leina ke Seraki.

K34/120

- 818 (XLVII) Kopi - leina ke Moleke.
 (XLVIII) Dibabotala - leina ke Bodibena.
 (XLIX) Maretele - leina ke Mokgoneng.
 (L) Leponyane - leina ke Sepobê.
 (LI) Mokitlana-tšatši - leina ke Thipa.
 (LII) Lekgau - leina ke Molomo.
 (LIII) Makubu - leina ke Ramotšatši.
 (LIV) Mathibathi - leina ke Thibane.

N.B. - Hlōkōmēla:-

Maina a mangwe ao a se nago ditlhathollō tša bogale bja marumong goba tlihabangong a swele ka 1958 ka

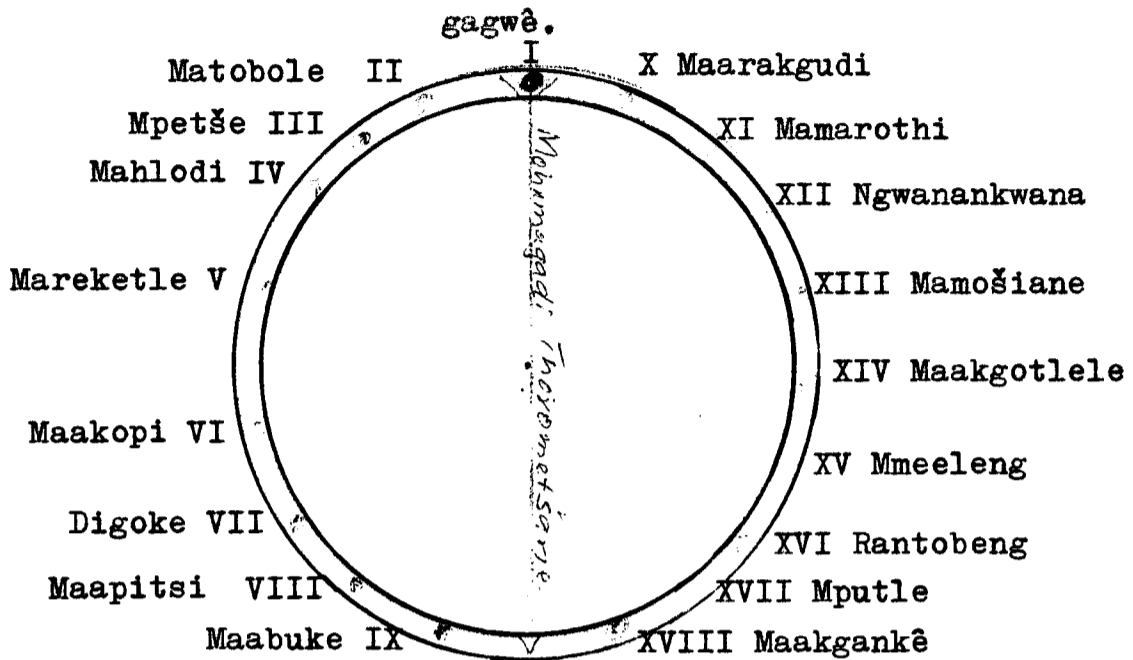
- 819 Makhuduthamagana a mphersifiša wa go dirwa ke: Kgošana Mosēhlē Sekhukhune sa Morwamotshe II la Mohumagadi (Seantlo) Mankopodi Thulare.

Thamaga ya Mabjana e nyaditše go gopolēlwa kgōnōlōlō ka ba mehla yeno le ye e tlogo, ka baka lewo e file ngwala botulo akhwe:-

- (1) Kabu, (2) Magomarêlê, (3) Tshêlane, (4) Šikwane, (5) Phathudi,
- (6) Magomarêlê, (7) Mogaramedi, (8) Tenyane, (9) Kopjane,
- (10) Marisane, (11) Mampuru, (12) Ntobeng, (13) Molohlanyi,
- (14) Lekalanke, (15) Peetswa, (16) Mojaludi, (17) Rantobeng,
- (18) Ramotefane, (19) Mampshwe, (20) Kgotwane, (21) Kgwale,
- (22) Nthepeng, (23) Marutlwe, (24) Setšakadume, (25) Morwamagane,
- (26) Makuduwele, (27) Mpušeng, (28) Phafane, (29) Kgawane,
- (30) Kgwerane, (31) Masipa, (32) Ralekwe, (33) Mahubahube,
- (34) Masehube, (35) Magalaweng, (36) Mokgabudi, (37) Molatanyane,
- (38) Mošabane, (39) Malegodi, (40) Makofane, (41) Matsabole,
- (42) Molebeledi, (43) Mankgwanyane, (44) Kgaditse,
- (45) Sekgankgetše, (46) Magōhlō, (47) Maphoto, (48) Mokiri,
- (49) Mainangwane, (50) Dikgapê, (51) Sekiritle, (56) Tauatona,
- (57) Setswêkê, (58) Mogolobaneng, (59) Mabidibidi, (60) Moditi,
- (61) Mamogōgōbê, (62) Serolo, (63) Moepadira, (64) Mohube,

- 819 (65) Maotwane, (66) Sebope, (67) Makwatanyane, (68) Komane,
(69) Sedile, (70) Malekaleke, (71) Rahlôlô, (72) Selai,
(73) Hlakudi, (74) Mpjamaleka, (75) Nthatišane, (76) Sehulela,
(77) Matabe, (78) Thopa, (79) Selatole, (80) Letskela,
(81) Ramonkung, (82) Legaudise, (83) Ramahudu, (84) Lepêna,
(85) Ramahlodi, (86) Morwamakoti, (87) Malegodi, (88) Ramosedi,
(89) Maamang, (90) Paadi, (91) Segolokwane, (92) Mamadise,
(93) Motlôkwe, (94) Molebaleng, (95) Sepêkê, (96) Mašoro,
(97) Seswayi, (98) Nyehlane, (99) Nkite, (100) Madithakadu,
(101) Badjé, (102) Nkopeleng, (103) Lekwankwa, (104) Lekgalake,
(105) Phale, (106) Pogoti, (107) Thabê, (108) Segokodi,
(109) Malekatômô, (110) Kgabe, (111) Mpjane, (112) Mametse,
(113) Sekgweng.

Kgôrô ya Morwamotshe II Makweng, le maina a basadi ba

Fa sedikudikung se go laetšwa leagêlô al basadi ba Kgoši Morwamotshe wa bobedi, tatago Sekhukhune sa bobedi, ka go latêlana ga bona mabapi le mekgwa ya Sepedi. Go thôma ka palô ntowe go fihlêla ka palô ya lesome le metšô e seswai (18), gomme maina a:- (a) Makgobokele, (b) Manyaku ga a ba le palô fa sedikudikung ka mabaka a diantlô

(I) Thorometšane, mmago Sekhukhune II o tlile seantlo (seyantlô) sa Makgobokele. (II) Motobole o tlile seantlô sa Manyaku, morwedi wa Kgoši Legadimane Mampuru wa babina noko ba Magalala (Makgakala). (III) Mpetše ke morwedi wa Kgoši Tshêlane wa Nkadimeng wa mmina tau. (IV) Mahlodi ke morwedi wa Mokgômana Sebase wa ga Mokgwatšana wa babina pshiri (phiri). (V) Mareketle ke morwedi wa Kgošana Kgoloko Sekwati sa Thulare I, gomme o kile a swarêla Marota sedulo sa borêna bja Bapedi (1888-1893); go hlôka mahlatse ga Marota, lehung la gagwê gwa tsoga mpherefere, gomme gwa rêlwana maina a: Maune le mekatêla ka ngwaga wa 1894. (V) Makopi, morwedi wa Mašupjwe Sekwati sa Thulare I wa mmina noko. (VII) Digoke, morwedi wa Motubatse, morwa Sekwati I. (VIII) Mapitsi, morwedi wa Morêwane (Nkwemasogana). (IX) Mabuke morwedi wa kgoši Mankopane I wa mmina tau. (X) Marakgudi, morwedi wa Kgoši Masenyeletše I wa Phasha babina phuthi. (XI) Mamarothi, morwedi wa Mokgômana Tenyane morwa yo mongwe wa Sekwati I.

- 821 (XII) Ngwanankwana, morwedi wa Kgoši Legadimane Mampuru.
 (XIII) Mamošiane, morwedi wa Mašabagole, ke wa kgōrō ya Magabeng ya mokgalabjwe Moukangwe wa Diala, tatago Thaga-e-tala Mohube a Seōpēla.
- (XIV) Makgotlele kamoka gabōna bá ke balatedi ba
 (XV) Mmeeleng ditima-mollō go Mahumagadi a kgomo tša
 (XVI) Rantobeng mokgobō, gomme le bona bana ba bōna ba
 (XVII) Mputle latelana ka kgati ya bōna borēneng bja
 (XVIII) Makganke mekgwa le melaō ya Bapedi, ka gobane
 le bōna ke ba madi a bogoši bja Marota.

Kgaoganyō 274

K34/120

Mabose abo kgomo, go riano monna wa Dihlwa-ntshwaneng (ntswaneng)

Go riano mokgalabjwe Nathaniel Kgotwane Magōhlō Phala:

Kgomo e na le mabose gomme šia: (1) mafsi, (2) nama, (3) mōkō, (4) mašetla, (5) bobētē, (6) letala, (7) ditlono (ditlhono, (8) letlalō, (9) bolōkō bja go kgopha ka nyakong le go dira makgwai medutudung ya lapa goba malapa, (10) dinaka tša go nwēla meetse le go betliwa dithoko tša go kgōgēla motšoko le mehlogo ya go lomēga batho mahloko a mebele le dihlogong.

Kgomo e tswalanya le go bopa leloko go batho ka go nyalana ka yōna, gomme ke ka baka leo bo-rrawēšu ba itšego ba re: Ngwana ke wa dikgomo (matiakathōka) nyadišanong ya barwa le barwedi ba bōna, mohla dikahlolo tša go hlalana (tlhalanong) ya babedi.

Kgomo e bētle bogoši ka mekgwa le melaō ya Bapedi ba setšhaba sa Thulare, gomme le ka bophara go batho-baso ba leno la Borwa bja Afrika."

(A) Nakō ya go gama mehleng ya kgale ga naga e sa na le mahwiti le go nēlwa ke dipula tša diretla le medupi, e be e le segatogong sa matšema, ke gore 9 mosong (a.m.) lehlabula, gomme le marega goba selemō go gamiwa ka nakō ya 7 thapama (p.m.) ge bo-rampekile (dintšhi) di robetše ka diruthuthung goba madigeng a lešaka.

Marega le selengwana go gamiwa ka 8 thapama (p.m.) gore di ke di kgolle (šiša), ka sebaka sé kgomogadi ga di sa gamiwa mašokoššo ka gobane mamanyana a ka šarēlwa, gomme wa ba modišana wa seota.

(B) Dinku: Nku ke mmangwane abo kgomo, le ge e sa gamiwe mafai a go dira mphehlō, eupja mafsi a yōna e le a kalafō ye kgolo go masea "babies", ga e hlabiwa ke sethi-sehumudi gomme gantšhi bahlabi ba yōna ba e pipa molomo ka gobane ga e ka lla ba re ke sehlōla.

(C) Dipudi: Pudi yōna e fo gamiwa boka kgomo, le ge e hwetšwe ke putšanyana e gamiwa boutša, eupja mafsi a yōna ga a ratege go

K34/120

823 lewa sekgatla "unboiled", a apewa pele ka morufsi. Ga e le badišana ba dipudi ba fo anywetša le go šeba ka wōna boratala.

Nku le puđi ke dišeba tše kgaufsi melatong le go baeng, le tšōna ke dithekga leagō la Serota; ga puđi e hlabiwa go ratēga ga e hlaba mokgoši.

Dithōkōlō tša yōna ga di kgōnēgē go kgopa malapa, ebile go kaone malokwana a dinku, a na le monkwana o sa tsefelego batho ba ditšhepi goba bahlafsi.

- (D) Dikgogo, dikolobē: Bakgalabjwe, bakgekolo ba be ba re: dilō tše ke dilō tša Batswakō, gomme di hlafsiwa ka kudu-kudu di sa lewe; kolobē e bitšwa ka la modiradiso, le nankhono e sale leina la yōna.

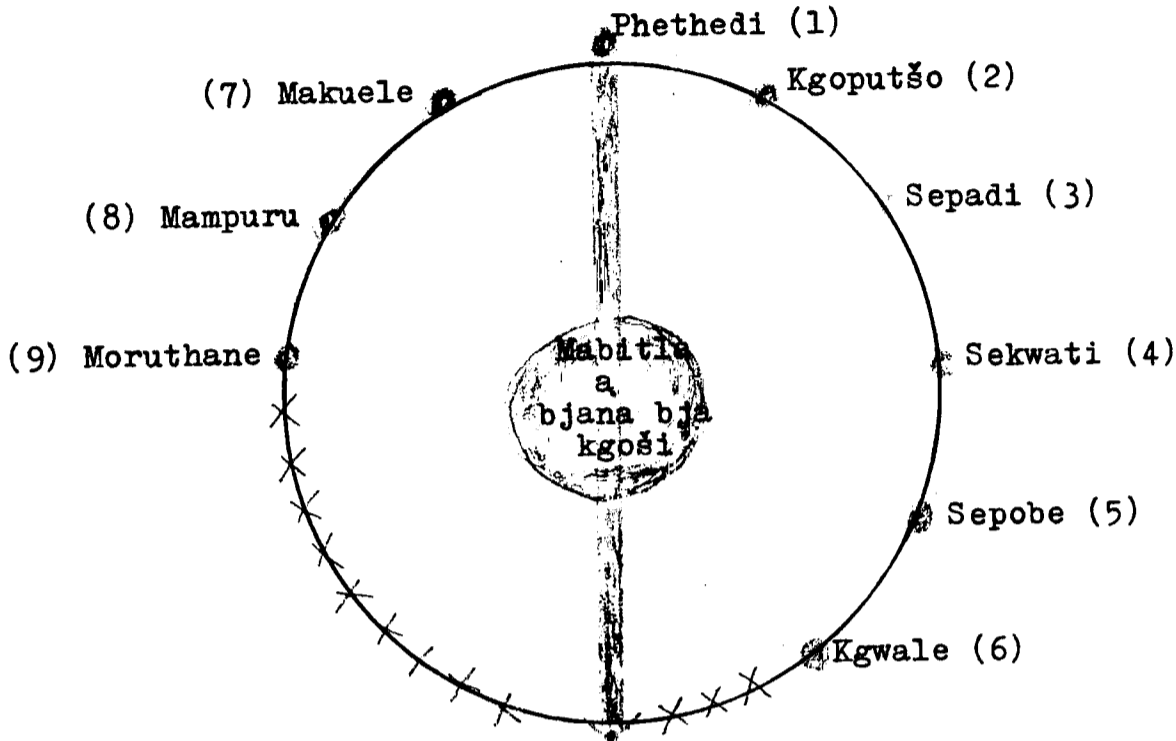
Dilō tše tša Batswakō di thomile go atafala ga Marota a agile fa Tšate go fihlēla Mohlaletse, go riano monna wa mphathō wa Dihlwa-ntswaneng ba kgošana Kgagudi Sekwati sa Thulare I.

- 824 (E) Mpja: mpja yōna ke kgwele le nōka go banna ba setšhaba sa Bapedi, gomme mehla ya go ruiwa ga yōna go swana le ya kgomo le ya puđi le nku; yōna ke seleta-motho, ke mogwēra wa marēma - "hunters."

- (F) Katse-katse: Nkatse: Bakgekolo ba kgalenyana ba be ba re ke ngwana-matome ga ba e reteletša, gomme e atafetše kudu gore go agiwa Masehleng le Manoge "Geeneinde Geluks Location Sekhukhuneland" bjaloka moperekisi le mphaya wa sekgowa le morara "Moterebe".

- (G) Phōōfōlō ya mašōka fano Maroteng ga se gwa ke go ruiwa phōōfōlō goba tšhwene, aowa! E ka ba bohlōla mo leagong la babina noko. Ka Sepedi ga motho goba batho ba ka bonwa le ga e le go kuiwa (kwiwa) ba ruile phōōfōlō goba sebatana sa šokeng ba ka re ke thuri ya baloi.

Kgōrō ya Matubeng a Mojaludi, morwa wa Phethedi.

Go tloga ntsogohlong go ya gojeng (From left to right): Ka ngwaga wa 1894-1900 ke ge motse o sa tšo agiwa, kgati e latêlana ka palō tšeo.

Kgōrō ye e bitšwa Matubeng a Mojaludi morwa wa Phethedi, morwa wa Thulare I, gomme ke yōna kgōrō ye kgolo fa Maroteng - Mohlaletse "Paradys". Kgošana Phethedi ke yo mongwê wa barwa ba Kgoši Thulare wa pele, bawo ba go bolawa ka "Impi" ya Motselekatse ka Matshōbane fa Mogokgomeng (Mokororwane) Steelpoort Station.

Phethedi wa Mojaludi (Mojalodi) a tswala Kgotutšo, gomme yêna a nyala mosetsana Bafedi, morwedi wa Morwamotshe II. Kgarebe yê mmagwê ke Digoke, kgaetšedi ya Sekgothe le Mogase - barwa ba Mokgōmana Motubatse (Motubatsi) morwa wa Sekwati I, morêna wa khutšō. Ke yêna tlohkwa-di-rōbale "tranquillity".

826 Taba ye nngwê ke ya Mokgōmana Phethedi Mojaludi Phethedi ya molato wa dikgomo tša Kgoši Sekhukhune wa bobedi; yōna e bile taba ye sekōbō leagong la Marota ka kudu, ya go dira ke motheпа, leina ke Mamanyake, 'ina la mmagwê ke Ngwanakgari. Tatagwê o ile a loba ka yêna dikgomo tšeo tša mošate, eupja go goleng ga motheпа wo a hlanogêla thatō ya motswadi a gana bongwetši bja kgōrō ya mošate.

826 Gomme molato wa dikgomo wa êma ntshêsêrê. Kgoši Sekhukhune II a re: "Dikgomo ga di tšoge!" Tša hlôkêga, ke ge Mokgômana Phethedi a boêla a rapêla ka morwediye yo monyane, leina ke Sebataladi, yewo lehono a bonwago mosadi wa Morwamotshe Washington Sekhukhune sa Morwamotshe wa bobedi. Eupja ke mosadi wa tatagwê, go riano mokgwa le molaô wa Bapedi ba setšhaba sa Thulare.

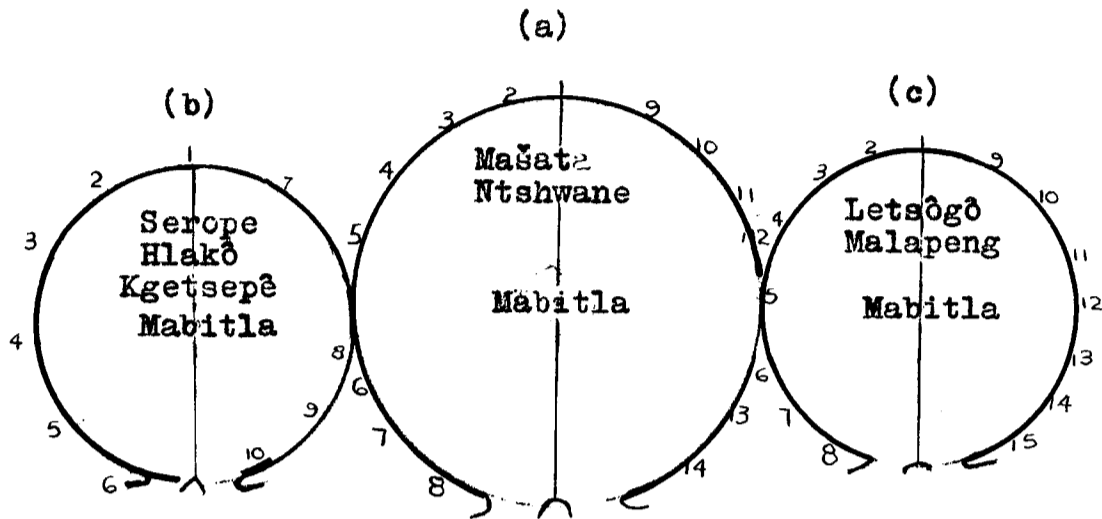
Go hlôka mahlatse, Mamanyake ke moopa, go fihlêla le matsatšing ano, le ge a nyetšwe ke yo mongwe wa barwa ba Kgoši Morwamotshe II

"Nyatša-legola e hwetše legoleng;" pelo-babi ya motswadi e apeša meotlwa ya sehlong.

[†]Hlôkômêla malapa a a swailwego nthokolwana ye ● ke a mathômô ka 1895-1900 fa Mohlaleitse, gomme go thôma gape ka 1901-1958 kgôrô ya Phethedi Mojaludi e fahletše tidi-tidi; lapa moraga le lengwe. Leswaô x ye e šupa kgohlaganô ya malapa a maswa (mafsa) a dingwetši ka masogana a kgôrô ye, le ka mekgwa ya dikgati tša bo-bôna.

Kgaoganyō 276 (Seripa sa bobedi)

Dikgōrō tše tharo tša Mallega: Mhlaletse

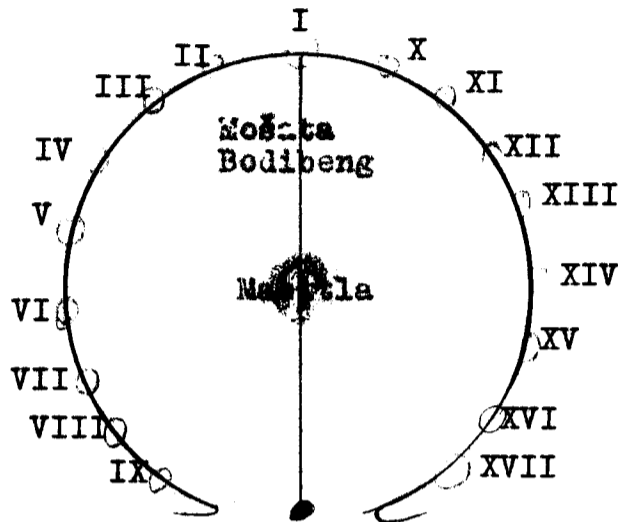

Ka ngwaga wa 1921-1934 dikgōrō tše tša barwa ba Phala-Matata a Mallēga, ga di be di sa agilwe ka wōna mokgwa woo, gomme kgōrō ye kgolo ke yōna ye ka gare ya Morēna Ntshwane Magōhlō Phala. Serope ke Morēna Hlako (Kgetšepē) Ramalau Rantobeng Phala. Letsōgō ke Morēna Malapeng Motodi Phala; kgōrō ye e bitšwa ya Letsiri.

[†]Hlōkōmēla:-

- (a) Kgōrō ye ya mošate wa Phala e na le malapa a magolo a diferō tše lesome le metšō e mehlano, gomme ga e le diferwana tša mekgolokgothana tšōna ga tša ngwalwa fa.
- (b) Ye kgōrō ya Serope e na le diferōtše lesome fēla, yōna e bitšwa kgōrō ya Rantobeng, motlogolo yo mongwe wa Kgoši Mohube.
- (c) Kgōrō ye e abēlwa Letsōgō, yōna e na le diferō tše lesome le metšō e mehlano; kgōrō ye ke ka mowe Mohumagadi Thorometšane I a tšwago ka ntshe ga a nyalwa ke Kgoši Sekwati I, Bapedi ba sa agile gae Mogokgomeng "Steelpoort Station", Kgoši Thulare I a sa phela. Kgoši Sekhunekhune I o nyetše basadi go sa agilwe gōna Tubatse.

Kgôrô ya babina kwêna e kgolo Mohlalotse (1895-1921).

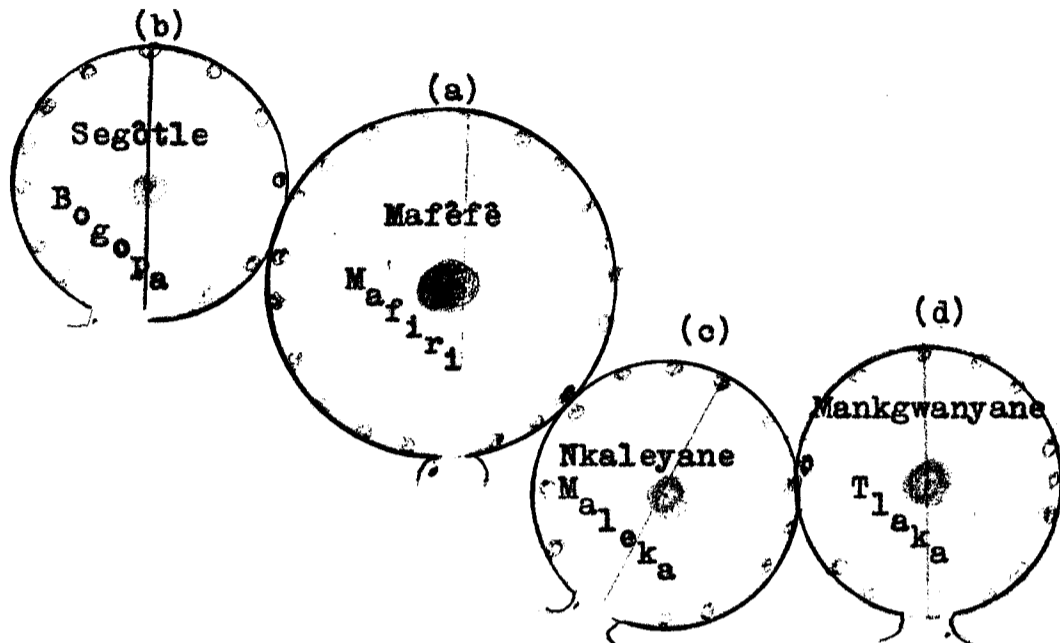
Kgôrô ye e bitšwa ya Mabogwana gobu ya Seoma, gomme ga e reteletšwa ba re: Seoma-a-Matshela, gomme ga e le therešo mong wa kgôrô ye ke Mokgômana Marutiwe Mabogwana. Ditše ka baka la go sa fihla Madiilo le Kgoši Sekwati I, a fološwa, eupja a fo šala ka kgati ya kôma boštapele. Ke ge Kgoši Sekwati I a e-fa ba Mabogwana lebônê, morwediê elego Semogwane, kgaitšedi ya Mokgômana Motubatse. 'Ina la bonganga ke "Seleg", a râlwa ke Komosasa elego Morêna Abel Erasmense. Lebônê le nyalwa ke Mokgômana Bodibeng Mabogwana, ka gore o be a ile naê kuwa gaRampulana. Gomme ga se kgôrô ya Mabogwana fêla ye itšego ya phekgolanywa, aowaa! Re a di tseba, gomme ebile nke ke mokgwa wa Serota. Go hlôka mahlatse kgôrô ye ga e sa na maêmô, e thosane ka kudu-kudu mehleng yeno (1941-1958). Mabakanyana ú kamoka kgôrô ye e be e thekgilwe ke Mokgômana Maruwane (Ramphelane) Mabogwana (1921-1956). Ga e le morwa wa Bodibeng yêna e be e le 'A o kchê?' Taba e be e fo ba Hlare sa Makwa, ga e le taba yôna nkhôkhô. Modirô wa gagwe e le go tseba matšatši a go balama ga dikgwedi "moons", tuu! ga e dula matlapa, ga e binêla tšhwene le lebalana.

K34/120

829

Kgaoganyō 278

Dikgōrō tša Batubatse, Bogopa, Mafiri, Maleka le Tlaka

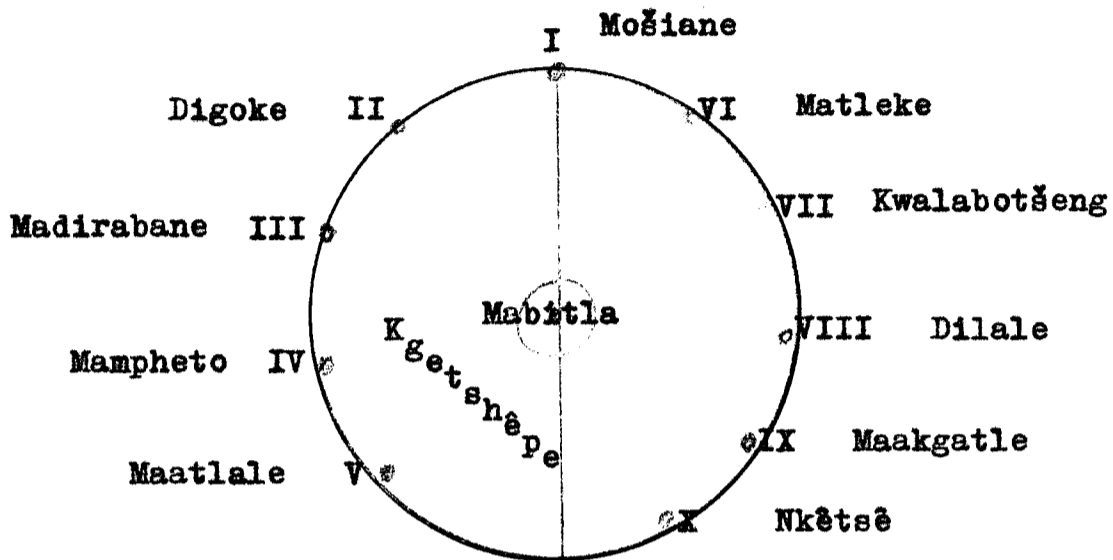

Didikodiko tše nne tše di laetša leago la kgōrō, gomme dinthokolwane tšōna di bonagatša malapa a basadi ba monna goba banna ba kgōrō yeo. Mothaladi wa go putlaganya ke wa go šupeletša lapa la mošate. Bjaloge, nthokolo ye mo gare ke lešaka la dikgomo; ke ka mowe bagolo ba kgōrō ba bolokwago ntshe. Ke gōna badimong. Leagō le e be e le le lebotse ka 1895-1900, eupja mehleng yeno le rathagane (1901-1928).

- (a) Kgōrō ye e godišitšwe ka baka la go tšwa madiilo le Kgoši Sekwati I, yōna e bitšwa ka kakaretšo gore: Mafiri a Mohlabana. (Mohlabana o nnyane.)
- (b) Kgōrō ye ya Bogopa e nyaditšwe (?) gomme ga e le kgati yōna ba šta pele go Mafiri.
- (c) Kgōrō ye Mmamabu - Maleka, ke yōna Mantšha-dipeu Maroteng; ke Maleka-seriti. Mmago Kgoši Sekwati I ke wa kgōrō ye.
- (d) Kgōrō ye e bitšwa ya gaTlaka, gomme dikgōrō tše ke tšona ka therešo e lego Batubatse; rena Bapedi re Bakgatla. Naa keng sewo re kgatlang sōna? Mouba, Ramaube, Bauba le Mauba le Seuba. Magōrō á - A,B,C ba bina noko ya Bogwaša - sehlong, gomme e le Mokgōmana Tlaka o bina tudu "apies".

830

Kgôrô ya Maredi mmina phiri.

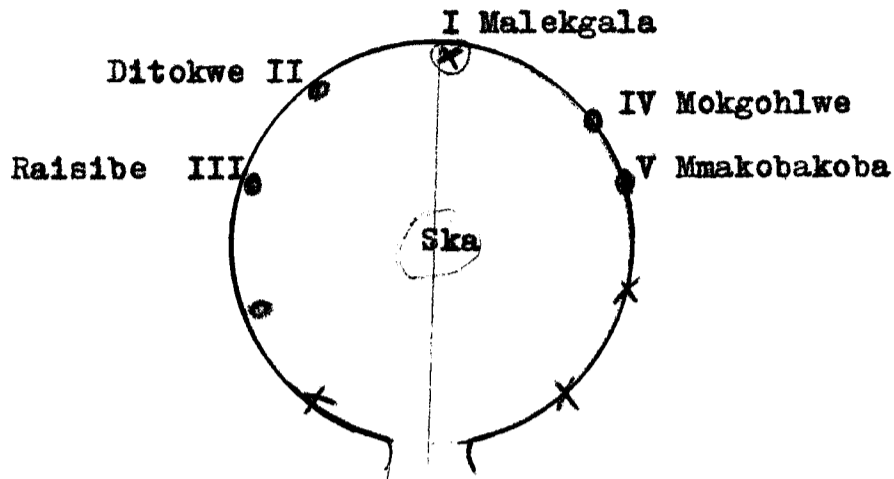

Ye ke kgôrô ye kgolo ya babina pshiri Maroteng, bao ba go falalêla Kgoši Thulare I go sa agilwe gae Mogokgomeng Tubatse. Hlôgô ya kgôrô ye ke Mokgomana Adam Kgetshêpê, morwa wa Barwe Mošabane wa Maredi, yowe ke Mašila-a-gatiša a ithêtago ka yêna gomme le yêna tatagwe a ithêtago ka mothepa Mabolôkô wa ga Maredi.

Dinthokolwana tše ke malapa a leagêlô la kgôrô, eupja go wôna ke maina a basadi; la ntowe ke mošata wa Maredi, gomme la dibedi ke la morwaye, Mohumagadi Digoke morwedi wa Kgošana Bokgobêlô Sekhukhune Sekwati. Morêna Adam Kgetshêpe Maredi ke monna wa mphatho wa Sekhukhune II.

Morwa yo monyane elego Hezekiel Kgagudi Kgetshêpê Maredi ke yo mongwe a go dira mmôgô le Makhuduthamagana "rascals" ba Mohlaletse go ferehlanya borêna bja Marota (1958). Motse wa Marota o wetše ka legageng leo o ka se bego le mohlakodišô, ka go se be le kinamêlô go molaô wa pušo ya kakaretšo ya Afrika Borwa.

Kgōrō ya Makgopa Mašabēla.

Mo kgaoganyong ye ka bokopana go khupurullwa ka ngaka-kgolo ya magafa "madness", Morēna Kgopane Makgopa Mašabēla. O be a agile fa nageng ya go rēkwa ke setšhaba sa Bapedi; e be e le monna wa mphathō wa Makgalwa a Kgošana Mabowe Sekhukhune Sekwati: ke bōna "Makgalwa a kgomo maila boteng, maila bete sa namane". O be a nyetše basadi ba motlalō, ba fetšago seatla fēla, eupja yo mogolo wa bona e le Mohumagadi Malekgala, morwedī wa Kgošana Seraki Sekhukhune Sekwati.

Monna yo o robetše motseng wa gagwe ka ngwaga wa 1934, e be e le ngaka-ngaka ya senna, magafa a baloi ba be ba sa batamele dikalafong tša gagwe, ka gore baloi ke majabatho "cannibalism"; le gōna e be e le motho yo mere ya gagwe e sa tshwakanywa boloing. Motho yo a llēgo nama ya yo mongwe o be a ganana le kalafō tša gagwe tša meši go ōrēla; go fo swana le dingaka tša makgowa "Europeans", ga ba šitwa go alafa ma-batho-ka-melomo, gomme ba e-ja ba fofora molomo. Bōna ba bjaloka mosadi goba monna wa seotswa a llēgo ka go swana le nōga e se nago mohlala godimo ga lefsika (lefsaaka). Le ile lengaka-kōma le tsebō ya lōna, se ke lehu lebe labo ngaka-moso baneng le moloko wa gagwē.

Mokgwa wa kalafō.

- (a) Motho goba batho ba tlišitšwego kalafong, putšišō ya mathōmō go bōna e re: Naa legafa le le dirileng bošula? Ge e le batho ba maaka ba tlo re: "Re fo bōna le go kwa ga a bolabola ditabana tšee di re tlabago tšaa bošilo le boneanya, gomme ga re tsebe gore o itšeng. Phetolo: Aowaa, go tlo ithaga modirō, o tlo ikwēla ka noši ka disetla ga a ōrēla.
- (b) Bjalo peya e tlo hlahlēlwa meethimolō, gomme molwetši a tsenywa ka ngwakwaneng, gomme molwetše (legafa) la khurumetšwa ka mogašwa wa kgomo, mollō wa gotetšwa seši sa kuwēlēla mogašwa o gatilwe ka mathokō kamoka ka masogana.
- (c) Ka nakōnyana ga ditswakanywa ka muši wa tšōna o kgōgwa ke molwetši ka dinkō le molomo, go tlo kwala sellō gomme mogašwa o tlo gatiwa go fihlēla ga moalafiwa a kgapiwa ke muši "smoke". Gomme bjale ba tsebe gore tlou marumō e a kwele. Bjano mogašwa o tlo apolwa sebakana legafa le sa idibetše "hypnotism" go fenywa ke digobanywa.
- (d) Monna goba mosadi o gōlōla thaka-mphalē ya koša ya sellō sa masetlapelo, le tšōna dibe di tlo kgopa lebatō; ga se kgōhlōlō fēla e tloge e le go kgapa kudumēla.
- (e) Ge mogafi a se a ja nama ya motho ka mekgwa ya seloi "cannibal", gōna mogafi o a huwētšēga, eupja ge e le moja-batho dibētlēla di tlo palēlwa. Mohlomong ngaka e eitšego ya senya letšwa ke mankgōkgōthō a baloi, yēna mankgapane a dingaka a rego ga di epiwe molete o tee.
- (f) Ka kudu-kudu magafa a llēgo nama ya motho goba batho ba thōma go phurulogana ga go boolwa diriri tšaa mathōmō, ka morago ga kgwedi tšee tharō goba tšee motabe, ke gore fawe letšwa le dikologile ka go tšama le huwetšwa ke ba bangwē bo-reatseba.
- (g) Mogologolo o re: O se kwa wa nyatšaa monna ga a re ke a tseba, o ganē ga a re nka tswala ngwana ka go swana goba go etšaa mosadi goba ditshadi".

O robetše badimong ngaka-kgolo Makgopa Kgopane Mašabēla.

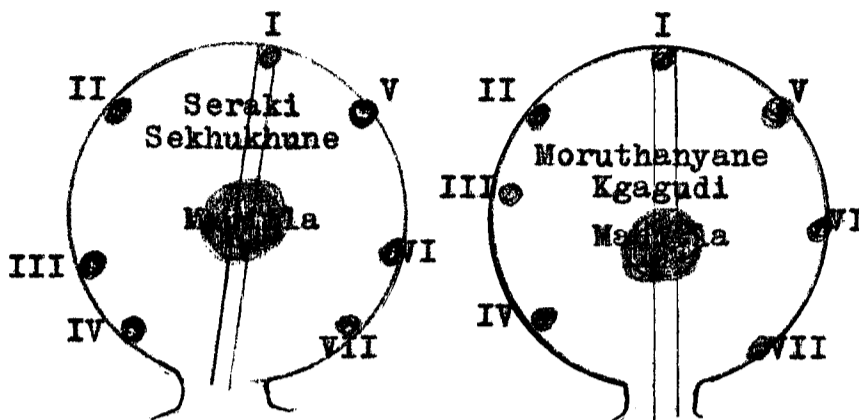
Baloi ba peperetšaa monaka ba se na motlakala, se ke sešma

K34/120

sa monna wa Motšhakane e kilego ya ba lephodisa fa "Native Affairs Department" ya Sekhukhuneland "area"; 'ina la dikwêrō ba re ke Kwašakwaša.

[†]Hlōkōmēla: Go alafa digafa go na le moputsō o mogolo ka kudu; banna le basadi ba senyegēlwa ke dikgomo le tšōna ditšhalete tša go bušulla matšwa. Go hlōka mahlatse ga ngaka-kgolo ye, motlogolo wa gagwe o gannē bongaka bjo bja makgolwagē.

Dikgōrō tša Makgoleng ka barwa ba bōna le ditlogolo.

(a) Barwa ba Seraki.

1. Sekwati le Segwarihle le Mabowe le Kgopotšo
2. Mahlagaume le Kgopotšo le Mašupje
3. Makopole
4. Makweleyane

(b) Barwa ba Moruthanyane

1. Kgoloko
2. Kgagudi
3. Kgopotšo
4. Marisane
5. Ngwanatsomane
6. Ramahudu
7. Nkopodi.

N.B. Hlōkōmēla gore Kgošana Seraki ke morwa wa Kgoši Sekhukhune wa bobedi, gomme ge e sale a hlōlwa ka Makgoleng le kgōrō ya gagwe o e bitša Makgoleng a Seraki. Seraki ke yēna hlōgō ya mphathō wa Mankwe-Dithamaga.

Mokgōmana Moruthanyane yēna ke tshwanēlō ga kgōrō ye ya gagwe e bitšwa ka mphathō wa tatagwē - Dihlwa-ntswaneng Makgola a Tšate, dikgola motse - Mosēgō.

Phōšō ya Mokgōmana Moruthanyane Kgagudi Sekwati o be a nyaditše mmago Kgoloko, gomme mmamorato e le mmago Kgagudi; la metlae yo ngwana wa mmamorato ke Pantomo. Yēna o bile yo mongwe wa dingangana tša Makhuduthamagana a 1957-1965, gomme o kile a išwa "exile" ka melaō ya Union Government of South Africa; le nankhono o sa ngangabetše.

K34/120

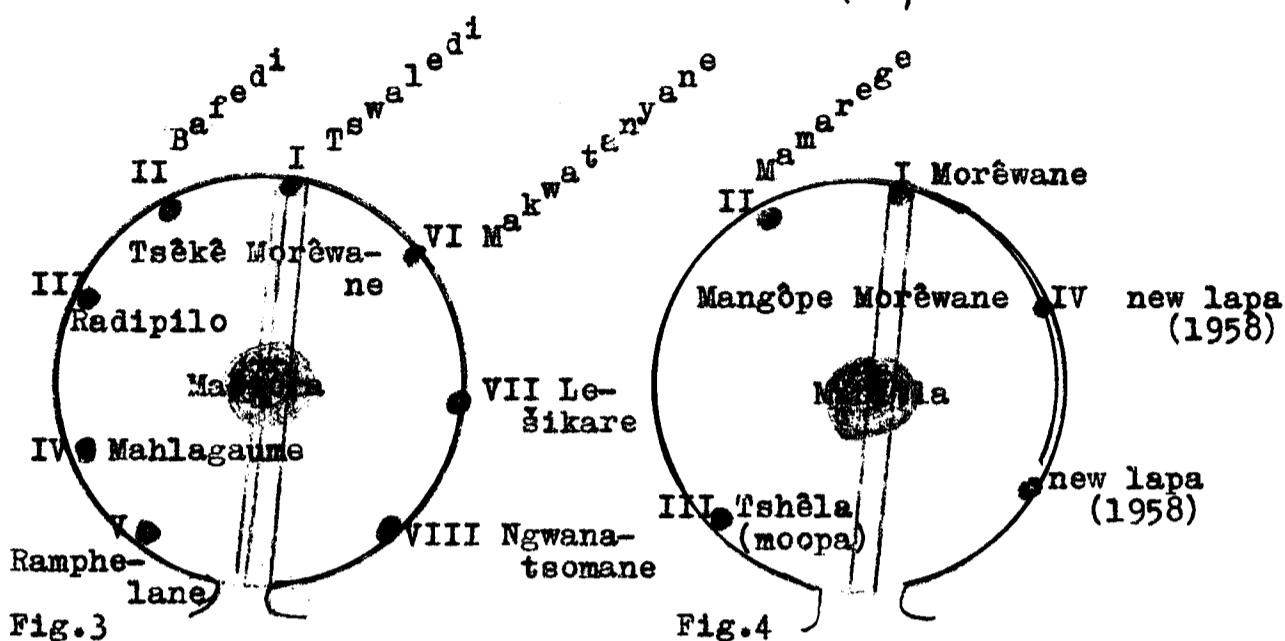

Fig. 3

Fig. 4

Kgōrō ye e beakantšwe ka maina gabotse a bana ba kgōrō, le ge lapa Palō II le se na lesogana, e le mositsana fêla wa go nyalwa ke Mokgōmana Sebase Morwamotshe wa Sekhukhune wa pele.

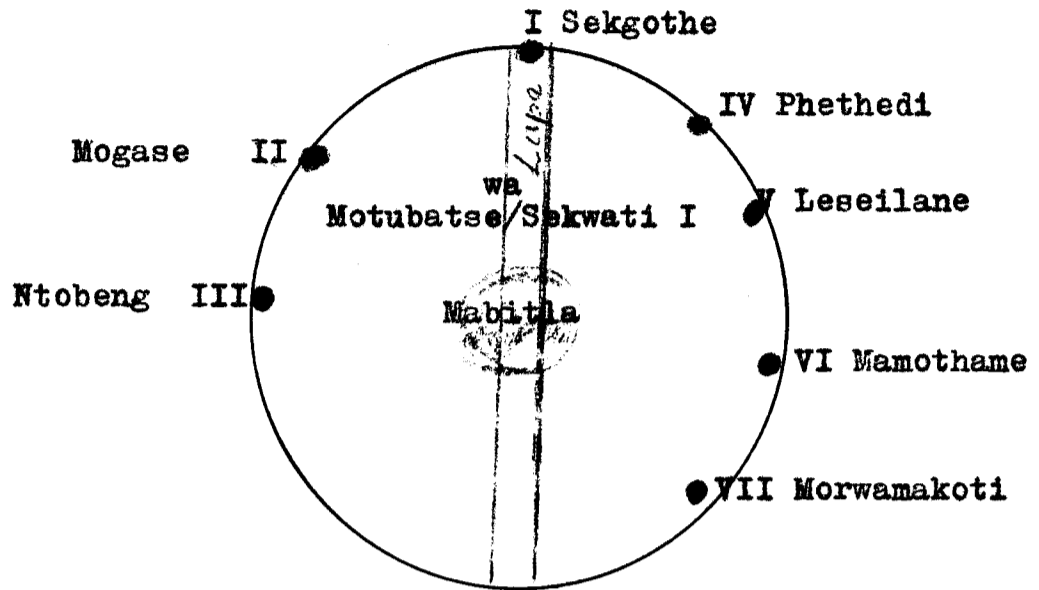
Fig. 4

Kgōrō ye ya Mokgōmana Mangope Morewane Sekwati le yōna ke sephatlo sa kgōrō ya Makgoleng a Kgošana Kgagudi Sekwati sa Thulare wa pele.

[†]Tswaledi Tsêkê Morêwane - leina le o retšwe ramogolo wa gagwê yo a go bolawa ke monyanana Tsêkê ka phapanō ya Maune le Mekatela (1894), lebaka e le go hlanogêla pušō ya Mohumagadi Thorometšane II. Mothepa wo Bafedi ka mo lapeng labō ga go na lesogana, e be e fo ba yêna le methepa ye mebedi, bahumagatšana ba: Makgobokele le Mante a go nyalwa Magakala (1930).

Barwa ba Nkwemasogana šiba: (1) Tswaledi, (2) Tsêkê, (3) Mamarege, (4) Mangopê, (5) Ralekwe, (6) Tsêkênyane, (7) Ramabitšo, (8) Ramphelane.

Kgōrō ya Manaleng ya Motubatse morwá Sekwati wa pele.

[†]Mokgōmana Motubatse o bolokilwe kuwa Khwadibeng.

(a) Lapa la palō I ke labo Sekgothe le Mogase le methapa ye
" mebedi,

III ke labo Phethedi,

IV ke labo Ntobeng le dikgaetšedi tše pedi.

V ke labo Leseilane le Morwamagane.

(b) Sekgothe o tswala Motubatse le Morēwane (Pit).

(c) Motubatse o tswala Sekgothe le methapa ye mebedi.

(d) Morēwane o tswala (1) Mašupjwe le Tsêkê le methapa ye mebedi ka mosadi wa pele. Ka mosadi wa bobedi o tswala (2) Tswaledi le Nyaku le Setswêkê le Nkahloleng le methapa ye mehlano, ka morwedi wa Mokgōmana Setswêkê Magate Phala. Bona basadi bá ke ba lenyalō la bo-Kriste le melaō ya Mmušō.

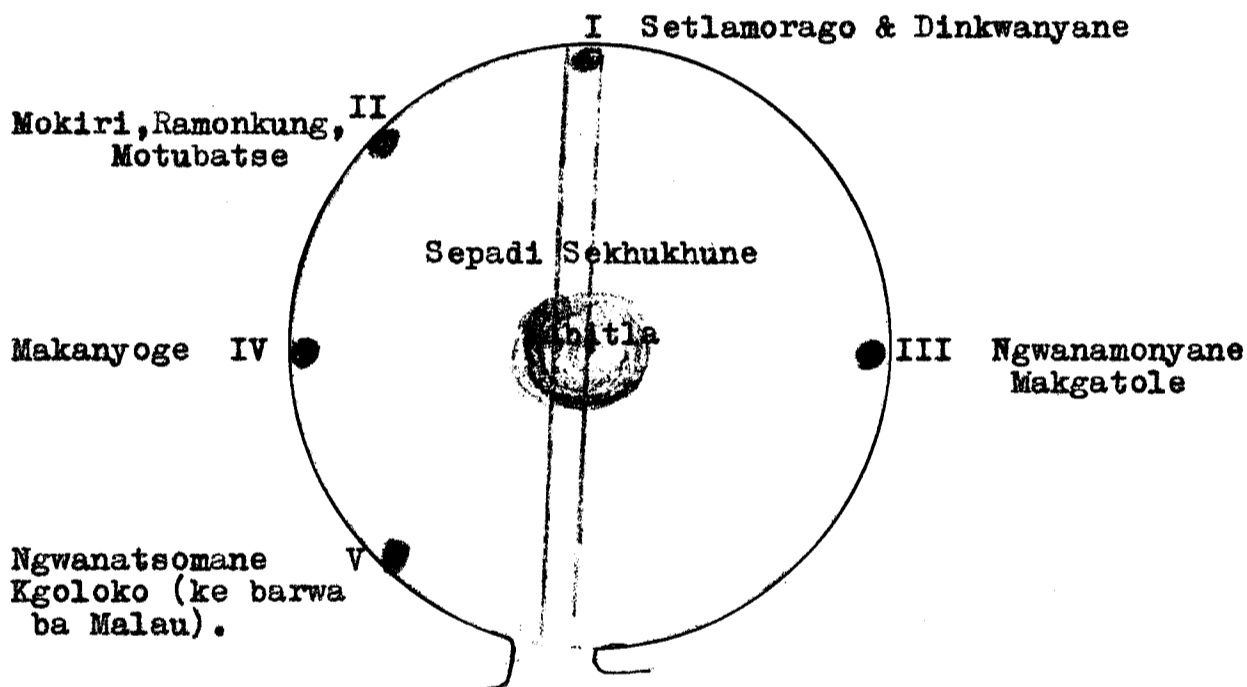
(e) Mamothame le Morwamakoti ba Mampuru wa Magakala ba tšwele ka Manaleng ba sêhlêla ya bona kgōrō (1909).

(f) Hlōkōmêla 'tse', e phekgotšwe 'tsi' ke mongwadi wa Thamaga ya Mabjana.

(g) Mogase o tswala (3) Segwarihle le Thibane le Sebase le Lebidike le Rakgwane le Sempupuru le methapa ye selêlago, ka basadi ba bararo: Ntobeng le Phethedi ba hlokile masogana. Phethedi e bile kgōpê.

Kgôrô Mna. Sepadi Sekhukhune Sekwati.

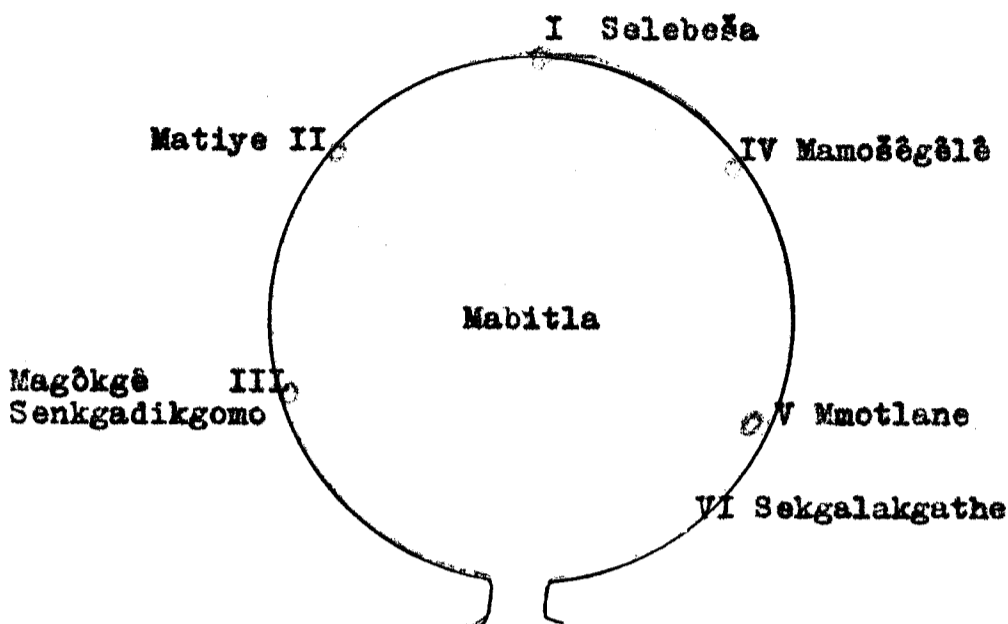
Kgôrô ye ke sephatlo sa kgôrô-kgolo ya Matubeng a Sekhukhune sa pele, gomme o tomotše lefata ka mekgwa le melaô ya Sepedi. Mokgômana Sepadi e be e le monna wa go tseba go swara selêpê, ke gore go tseba go bêtla mafata a kgôrô. Mokgalabje yo o be a le leêmô la "6³/4 feet", eupja e le monna yo mosesane, gomme mmele a le kgaadibakeng. E be e le yo mongwe wa babotegi ba kgôrô ya borêna bja Marota. O be a sa gane go rongwa bosoganeng le bonneng.

[†]Hlôkômêla gore Motubatse yo ke yêna wa sehlôphana sa makhuduthamagana, wa go bolaya MokgPomana Dinakanyane Kgobalale Serôka, gape-gape ke yêna a go hlaba kgobatšô go Mna. Mothabong Maruwane Mabogwana ka lerumô (1958).

Makanyoge e be e le yêna-yêna phehlêloko ye kgolo fa kgorong ya Kgoši Morwamotshe Sekhukhune Morwamotshe, a rego: "Ba ratago le go dumêla melaô ya Mmušô wa makgowa ga ba bolawê". Bôna ba e be e le manaba a Kgošana Motodi Sekhukhune, gammôgô le bohle ba kwišišago go tša Mmušô woo.

Kgōrō ya Makgata babina tšhwene.

N.B. Sedikudikwana se ke sa leagō la ga Marota a thelegile motse wa Mhlaletse ka ngwaga wa 1894-1941.

- (a) Lapa le legolo ke labo Selebeša Makgata, a tswala Maopole.
- (b) Lapa la bobedi ke labo Matiye Makgata, a tswala Kgwale, Marule, Kwaatla, Tšhweu le Magetle.
- (c) Lapa la boraro ke labo Magōkgē Senkgadikgomo Mapitimetše Makgata, a tswala masogana á: Rasodi, Marule, Molebeledi "Zakaria", Serobane (Shiluvane) le Mamogudi, gomme ka lapa la bobedi elego le legolo a tswala Malegodi le Mogaramedi.
- (d) Lapa la bone labo Mamošegêlê Makgata, a tswala Seōpane.
- (e) Lapa la bohlanano labo Mmotlane Makgata, a tswala Moleke.
- (f) Lapa la motabe ke labo Sekgalakgathe, a tswala Dithomo le Makgorometše.

839

+ Bakgalabje ba re: Go kile gwa ba gōna monna yo mongwe wa kgōrō ye ya ba Makgata, leina la gagwê e lego Mamatshiri. E be e le monna wa mphathō wa Mabjana a Kgošⁱ Sekwati I. Monna yo a sa ipshine ka selō no kgorong, ka mehla ga a bōna tona-kgolo e fele e êma le kgošⁱ go laudišetšana dithopa "confidentially" gomme ke ge a lōba kgošⁱ ye ka pholo ye kgolo gore le yēna a fele a kgopela kgošⁱ fo^tla; gomme ba êma bobedi ba hwēna-hwēna gore kamoka bakgōmana ba dumê sehlanulwa, e le gore ga se gōna, e fo ba zo babiša nelo tuu.

Marota a tliša tša leagō la bōna "Naboomkoppies".

Ka letšatši la masome a mabedi a kgwedi ya "May" 1965, fa kgorong ya Kgošana Motodi Sekhukhune sa Morwamotshe wa bobedi, go be go dutše piitšō ya Marota kamoka, elego baagi ba "Naboomkoppies" - Bogwaša, gomme kōpanō ye e ukametšwe ke Mohlomphegi Morēna B.F. Lizamore, elego Khomišinare ya tikologō ya Sekhukhuneland.

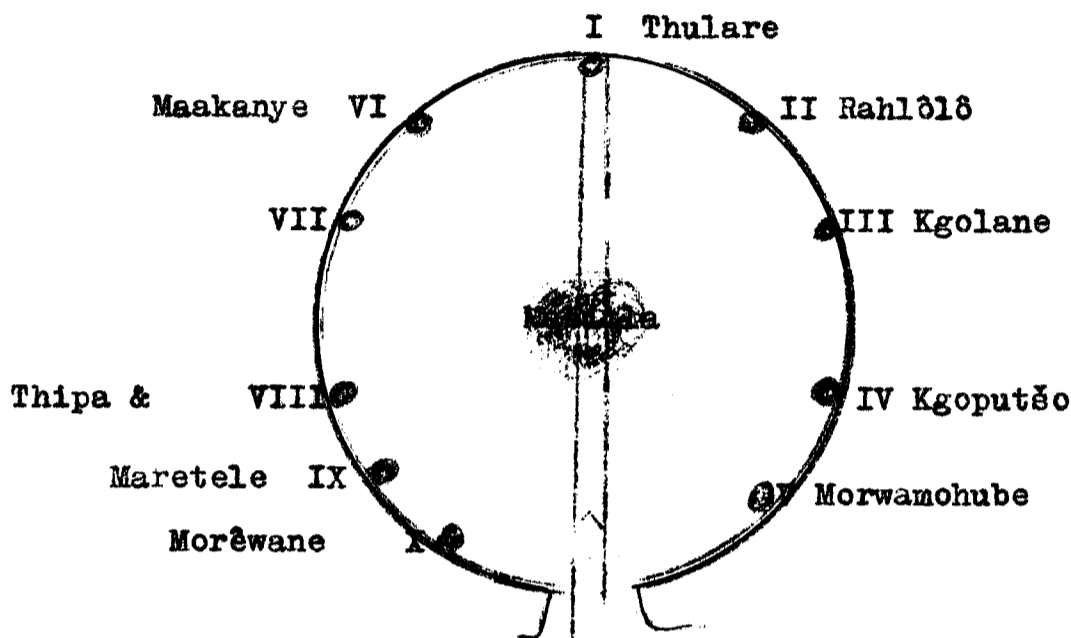
Banna ba bego ba le gōna e be e le masome a seswai le metšō ye mebedi, ba dikgōrō tše: (1) (b) Maepa (Ngwanatsela), (3) Mahlakanasēlē.

Kamoka go amogetšwe le tliša merārō ye: (a) Kamogēlō ya maloko a "School Committee" ba 1965-1968; (b) moagō wa Marota Community School, le mowe se swanetšego agiwa ntshe, e lego bokgujana bja "200 yds" go tloga Seterateng sa mathōmō. (c) Moagwana wa kōkēlwana "clinic" ya setšhaba, gomme madulo a bile a kgotšwe; (d) meagō ya Kgōrō ya dikahlolō le Post Office ka leina la Marota.

Kōpanō ye ya bulwa ka thapēlō go Jehova Modimo ke Moruti Senior Edw. M.E. Motubatsi. Gomme ka mefeletlong kgobokanō ya tswalēlwa ka thapēlō ke Johannes Ngona⁺ gomme piitšō ya phatlalala ka thabišanō.

⁺Ngona:- Nguna, monna yo ke yo mongwe wa banna ba theledišo ya bofaladi bja bōna; ka leme le boreledi go Mahlakanasele a ka se lahlwē, yēna ke semanō "Plain-dealer".

Kgōrō ya Mapitsing (Hlakudi).

Yekhwi ke ye nngwê ya dikgōrō tše kgolo, ya pušō ya Marota, go thōma kuwa gae Mogokgomeng - Tubatse ka pušō ya Kgoši Morwamotshe wa pele go fihlêla ka Kgoši Sekhukhune wa bobedi (1894-1942). Mehleng yeno kgōrō ye ya Mapitsi e rathagane go swana le dikgōrō tše dingwê fa Mohlaletse ga di tabolokane, gomme bana goba barwa ba motho ba atafala.

Kgōrō ye ke yōna ya Kgošana Magošolle (Kgoloko) morwa wa Morwamotshe I. Maina awo a ngwadilwego go lebana le dipalō ke a bōna beng ba kgōrō ka go latêlana ka madulc a bōna mekgweng ya Sehlakwana goba babina noko.

Mokgalabje Rahlōlō Hlakudi e be e le monna wa pelotheri, ebile ke yēna a bego a thuša ka kudu go ngwalweng ga dipukwana tše: (1) On Sepedi Customs & Law, by Mr. C.L. Harries, (2) On account of Bapedi, by Major D.R. Hunt. Ka baka leo le ge a robotše go badimo, o sa phela go rena Marota.

Banna ba bogologolo ba Maisimane ba boletše ba re:

- (1) The footprints on the sands of time;
- (II) As for unbeginning and unending time it may mean."

842 Eupja rena ba mehleng yeno re boifa go nyapolla maaka ao a timeditšego, gomme a sa fele a gōgēla motho-moso lefsifsing le borokong bja kidibatšo "hypnotism" go motho a lebaleba.

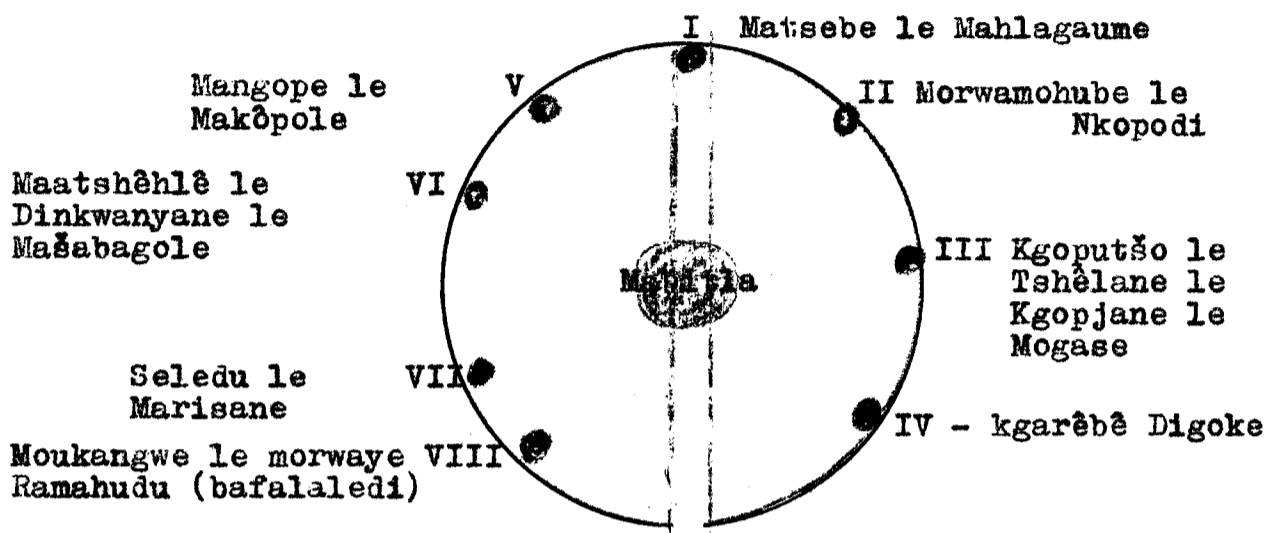
Mehlang yeno mabitla abo rra-wešu le bo-mma-wešu le magoši le mahumagadi a boreng le barwa ba bona a re timeletše, ga go tsebje gore ba robetše kae.

O ka fo kwa ba re ke ka kuwa Mosêgō goba Masehleng; ga o ka ya ntshe o ka se ke wa hwetša seka sa pontšho gore motho o robaditšwe fa. Ga o itše wa re ke kae, ba fo re nke ke gōna mo, e le kgōnōnō fēla ye se nago sešupetša sa therešo.

Kgoši Sekhukhune I o robaditšwe mabitleng a magoši a Nkadameng - Manganeng ka ngwaga wa 1882, eupja ga go hlathiwe gore ka letsogong lefe la mang.

Ka ngwaga wa 1947 re be re ile molatong wa phapanō ya moswaredi wa bogoši, ke ge ke kgopēla Mokgōmana Tsêkê Morêwane Sekwati gore re laetšwe lebitla la Tau ya ngwana Phala Seguladi. Aowaa, e filo ba ke gōna fa, ke ge Kgošana Sepêkê Phaswane Nkadameng a re go rena, re tlo fo aga sedikodiko sa go fo bonagatša gore magoši a robetše fa fēla le maina a bōna ka mosamelō o tee "single tombstone".

Kgôrô ya Makgalwa a kgomo maila-boteng.

Kgôrô ye ke ya Mokgômana Bokgobêlô Sekhukhune Sekwati; e be e le tonakgolo ya Kgoši Sekhukhune wa bobedi, fêla o be a sa kwešiše ka tša mabapi le thutô ya mangwalô, le setšwarô sa mokhwamêlô wa maoto mabedi a o hlaswa. Ka nakô ye nngwê Major D.R. Hunt a ba a mo rêla leina a re ke "Retrograde". E be e le motho yo a sa ratego go kgahlwa ke tša tšwelôpele go mekgwa kamoka ya badumedi, gomme thatô ya gagwê e le kôma fela, e le gore tatagwe Sekhukhune I ga a tlo bitša Moruti Lešeleba kuwa Kimberly e be e le ka baka la gagwe le morwa-rragwe Mašupje gore ba tlê ba rutwe mangwalô a sekgowa (1881).

844 Ka ngwaga wa 1921 ga Moruti Edward M.E. Motubatsi a thôma go thêlêga sekolo sa bana sa mosegare, e bile yêna a go tiba mošitô go dikgôrô kamoka gore bana ba lena ba tllilo senyêga, a ba hlohleletša Kgoši Sekhukhune II go gomiša masoganyana a gagwê sekolong, a re: "Ge o dumêlêla bašemane ba go rutwa puku, lemoga ba tllilo rekiša šaka le la gago la dikgomo gomme re tlo bôna gore o tlo llêla go mang".

Polêlô ye ya mela kgonong ya kgoši, ke ge a gomiša masogana á: (1) Ramphelane, (2) Kgolane, (3) Sebope, (3) Ramahudu Sehlophe, (4) Maphereke wa Moruthane. Bjalege masogana a motse kamoka ba kata ka sa moragô, gammôgô le thakana ya Mabjana a Kgošana

K34/120

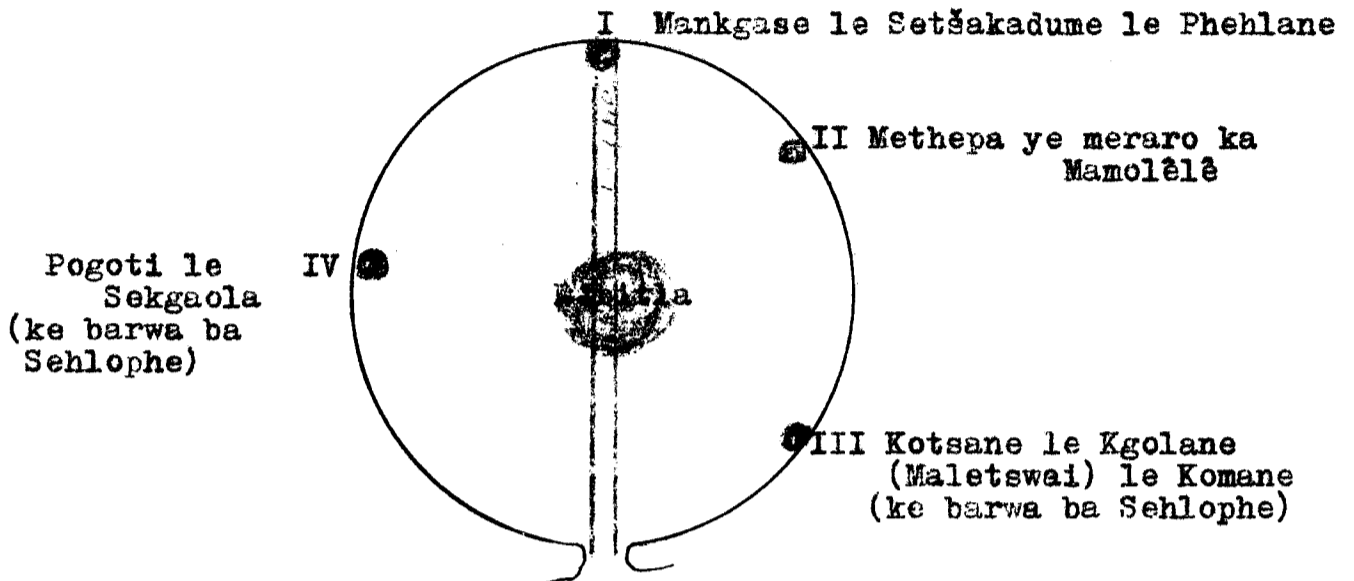
844 Sekwati Sekhukhune Morwamotshe. Gwa šala ba: (1) Maphoto Makwatanyane Sekwati, (2) Motubatse Kgolane Hlakudi, (3) Kgolane Thipa Hlakudi le Sepobe Morwamotshe Sekhukhune le Selatole Setswêkê Phala. Taba ye e ile ya makatša dikgôrô tše dingwê tše kgaufsi go leagô la Marota.

Tonakgolo Bokgobêlô o be a boifiwa kudu ke dikgôrô tša Marota, ka go hlomphiwa tswalong ya gagwe, le gôna a kwana le mogana-polêlô ya Seisimane; a na le lehufa ka go se e tsebe - elego Moruti Nathaniel Kgotwane Magôhlô Phala (senganga).

Ye nngwê thuri ya go gana thutô ya dikgapetla e be e le Mokgômana Kgetshepe (Hlako) Ramalau Phala; monna yo e be e le wa mphathô wa Makwa a Morwamotshe wa bobedi; senganga se se gôgêlago botlaeleng, moswari wa pilo ye se nago hlase.

Kholofetšo ya sekolo sa bana e thomile ka mphathô wa Magasa a Kgošana Motodi Sekhukhune Morwamotshe le mphathô wa Kgošana Morwamotshe Sekhukhune Morwamotshe, go fihlêla mehleng yeno (1922-1965). Mahumo a kgôrô ya Sekhukhune II, a sebešô sa kgôrô ya dikahlolô a hweletše ka tona tše: Komane le Bokgobêlô. Go tloga fao (fawo) kgôrô ga se yake e hlosa seilo, se ka goba khumêlô go matona á: Masebe Bokgobêlô le Makwatanyane Sekhukhune le Mabatane Moruthane le Phehlane Komane Sekwati (1924-1958).

Le ge go kile gwa ba le ditshenyêlô ka bo-Ramelaô, ka pušo ya Mohumagadi Thorometšane II, eupja ka Mankopodi e fetišitše.

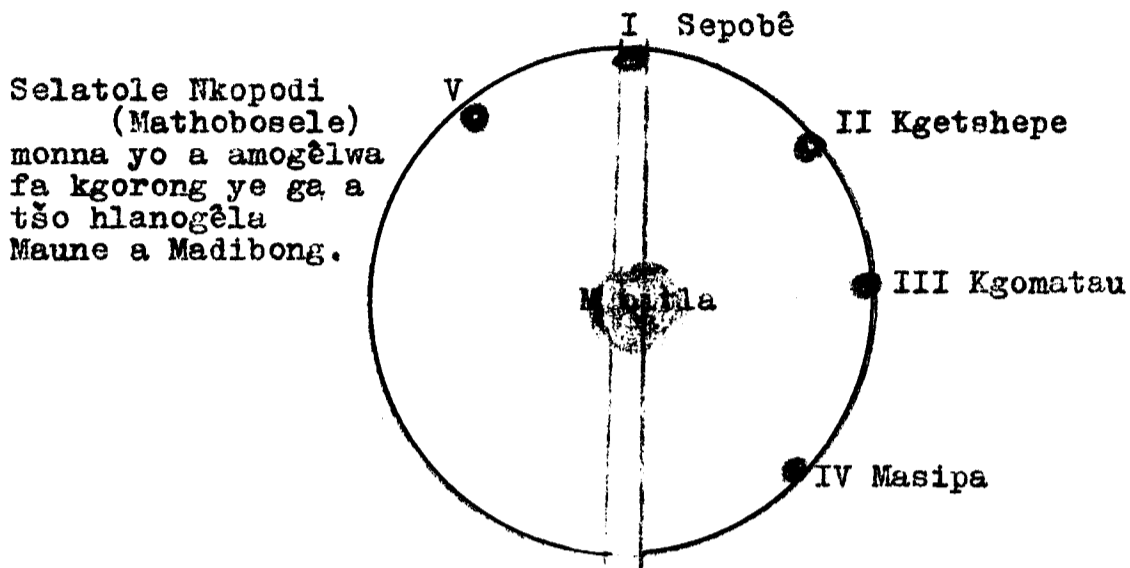
Kgošana Kōmane e be e le yo mongwê wa barwa ba Kgoši Sekwati I le Monyanana Sehlophe. Eitše mehleng ya pušô ya Mohumagadi Thorometšane II a kgethiwa go ba tonakgolo ya Marota (1894-1909), a swere modiro wa setšhaba ka tihôkômêlô le go kgôna go lôta matlôtlô a mošate ka tshwanêlô, gomme Monyanana e le molaki wa leruô la dikgomo. Bobedi bja bona ga se bja ba le bosodi, ba robetše gabotsana badimong, gomme ye ke yôna tsela ye rategago seleteng sefe le sefe.

(a) Masogana a Morêna Komane šia:-

- (1) Mankgase
- (2) Setšakadume ke barwa ba Komane Sekwati Thulare
- (3) Phehlane
- (4) Kotsane
- (5) Kgolane (Maletswai⁺)
- (6) Komane ke barwa ba Sehlophê Sekwati Thulare
- (7) Pogoti
- (8) Sekgaola

⁺Maletswai: Ga se leina, ke sešma sa seka sa ngwageng wola go tšwele masola a monna wa ga Lebea a go bolaya bana ba babedi, yo mongwê e be e le Monyanana wa Ex Headman Ramokgobeng Serôka; gomme ke ga go bêlêgwa Kgolane Sehlophe Sekwati.

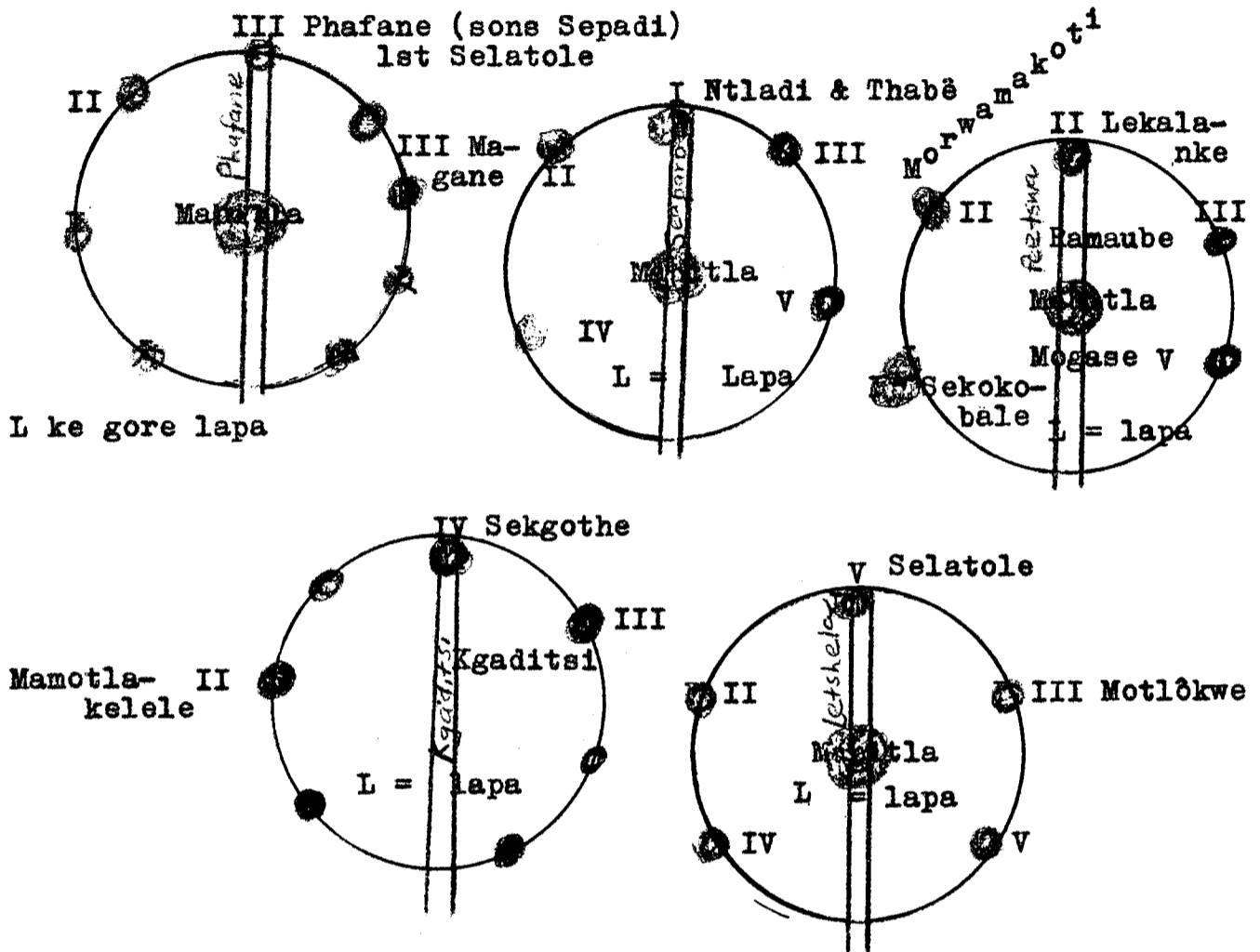
Kgôrô ya Ponyaneng (Maponyane).

Kgôrô ye ya Morêna Sepobê e tsebega ka kudu-kudu, ke ye nngwê ya diphatlo tša kgôrôkgolo ya Mangana, gomme e bitšwa Ponyaneng goba Maponyane. Ponyane ke dinonyana tše dintšhi kuûu, bjalege Bapedi ga ba sa agile kuwa gae Mogokgomeng go kile gwa bolotšwa mphathô wa bitšwa Maponyane, goba Leponyane (hlôgô ya mphathô).

Banna ba kgôrô ye šiba:

- (a) Sepobe a tswala Makwatanyane le bo-ngwanabô.
- (b) Kgetshepe a tswala Serôlô le bo-ngwanabô.
- (c) Kgomatau.
- (d) Masipa a tswala Mamogôgôbbê le dikgaitšedi; yo Mamogôgôbbê e be e le mootledi wa dimeilla tša maêtô a kgoši le bakgômana ba merêrô ya kgôrô ya borêna bja Bapedi (1898-1922).

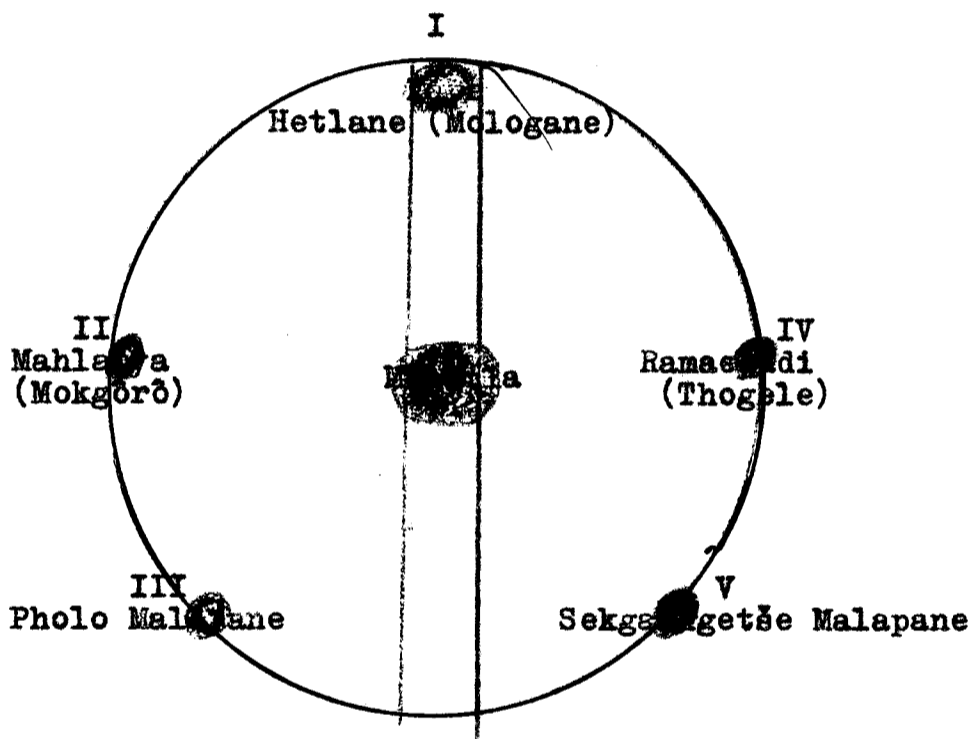

Dikgôrwana tše tša Magadimane (Mampuru wa Magakala) di lego leagong la Mohlaletse ga di hlamasêgê gabotsana ka gobane kgôrô ya Mokgômana Seaparô Mampuru (Lethiba) e na le mogopo wa bodikana (kôma). Mokgômana Lekalanke le yêna o na le wôna mogopo ka boitshetlêlo. Bjaloge sé se laetša gore dikgorwane tše ga di follele ka nti le tee, eupja ka mokgwa wo di hlomoganego ka wôna ãi neile tsebagalô, kantlê le kgôrwana ya Morêna Marule Mampuru kuwa mošola Maebe. Mokgômana Seaparô Mampuru o robotše badimong ka ngwaga wa 1927, o be a na le lehu la ponang (TB). Morêna Seaparô e kile ya ba yo mongwê wa maphodisa a ba tikologo ya Sekhukhuneland, gapê ebile yo mongwê mehleng ya kamogêlo ya H.H. Prince Edward, yêna segana bogoši, re na le Kgoši Sekhukhune II. E be e le yo mongwê wa babotegi go kgoši ya Marota, e be e be e le monna wa mphathô wa Mankwê a Kgošana Seraki Sekhukhune Sekwati.

Kgōrō ya Nape

Go kwešišwe gabotse-botse gore sedikodiko se ke kgōrō ya Nape ga e sa kōpane mmōgō le dikgorwana tšé, gomme dintokolwana tše di dikologetšego ga se malapa, eupja ke dikgōrō tše di tšwele go itshetlêla ka bo-tšōna.

Maina a beng kgōrwana ke ao a putlilego.

Nthokolwana ye nngwê le ye nngwê bjale leina la mogolo wa kgōrwana ke lōna leo. Eupja le ge dikgōrwana tšekhwi mehleng yeno di tšwele matswikana-tswikana, mehleng ya 1894-1907 go be go sa kopanetšwe mokgwa wa leagō la Serota.

849 Mokgwa wo wa tswikagano ya dikgōrō ga se wa mathōmō mehleng yeno, aowaa! Ke wa kgale le setlogong sa Basotho goba ditšhaba kamoka. Mogongwê go dirwa ke malaōmabe a go se kwane ga bana ba motho, mogongwê e be go pitlagana leagong, gomme bana ba šuthêlalane, yo mongwê a tomole lefata, a bone botshoramo (madulō) a bokaonana a dule.

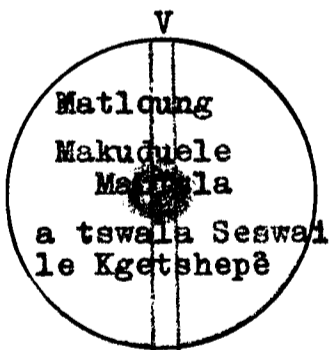
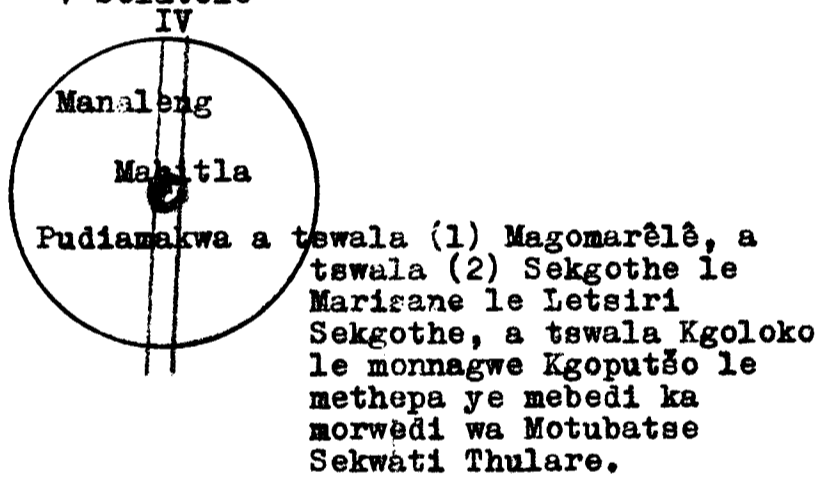
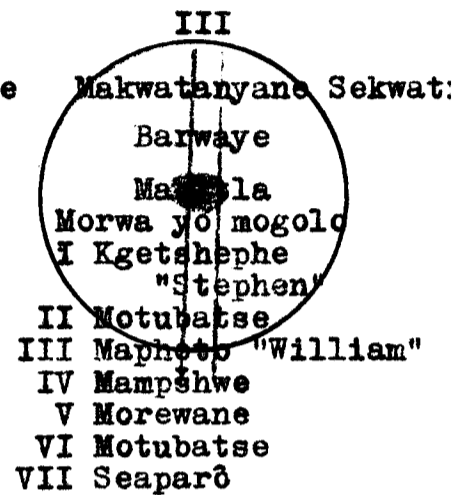
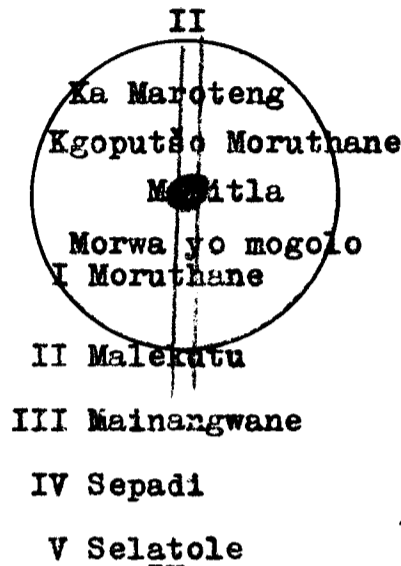
- (a) Kgōrō ya Mokgomana Magōhlō Sekhukhune Sekwati e tšwele ka Matubeng a Sekhukhune I.
- (b) Kgorō ya Kgošana Kgobalale Sekhukhune le yōna e tšwele ka kgorong yabō, o agile ya gagwê le morwa-rragwê Mogase

K34/120

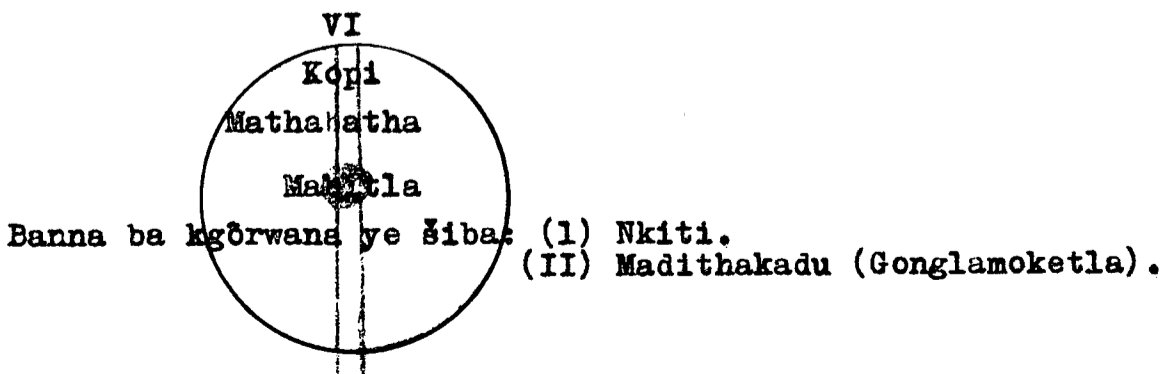
849 Sekhukhune Sekwati le monnagwê Thibane.

- (c) Motubatse Sekwati Thulare o tšwele ka Mabjaneng, o thelegile ya gagwê ya Manala ba mphathô wa Mampuru, tatago Malekutu wa Mamone.
- (d) Mokgômana Makwatanyane Sekwati Thulare o tšwele ka Mabjaneng, ohlomile ya gagwê. Morwaye yo mogolo ke Kgetshepe (Stephen), ke yo mongwa wa Makhuduthamagana a 1958. Yêna o kile a lahlwa le Nkopodi (Ramagwatšane), morwa wa Selatole.
- (e) Sekgothe Sekwati Thulare le morwa wa Ngwanatsomane Sekwati Thulare ba agile ya bona kgôrwana kuwa Rite.
- (f) Kgôrô ya Mokgômana Rapudi "Johannes" Nyaku Phala le Mašupje le Mpjamaleka le Tauatona "Isaiah" kamoka ba tšwele dikgorong tša Montshwane Mallega le Ntobeng Phala, ba ithometše ya boithapô.
- (g) Mokgômana Mainangwane Mokiri o na le kgorwana, e bitšwa ka Manganeng, yôna e kgaufsi le kgôrô ya kgošo ya Makweng a Morwamotshe II ka taêlô ya Mohumagadi Lesoka II. Re a di tseba tša morwa wa Mokiri gore lebaka e bile eng.

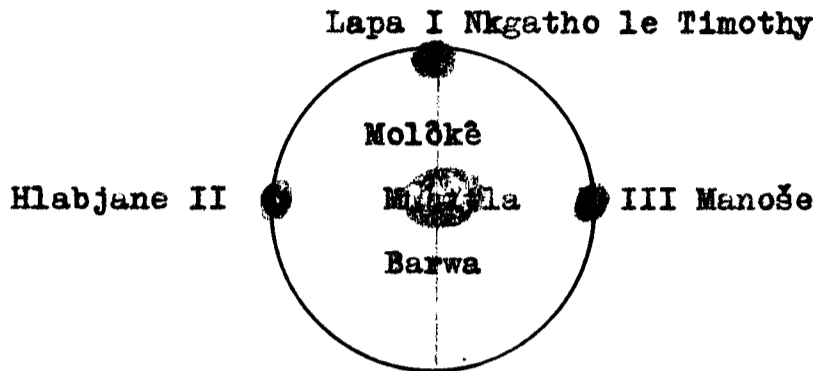
Dikgôrô ka papetšo, ga tša batamêlana.

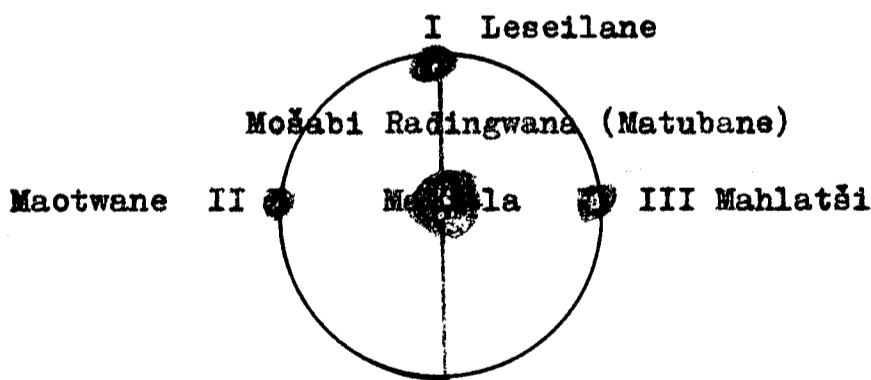
Barwa ba Seswai ke (1) Kgoloko le Seraki yo lehono e lego tonakgolo ya Mohumagadi Mankopodi Thulare wa Sekhukhune II.

Kgōrō ya Lesufi le Radingwana

Barwa ba mokgalabje Molōkē Lesufi, ke mmina phuthi: (1) Nkgatho le monnagwe Timothy, (2) Manoše, (3) Hlabjane. Mokgalabje Molōkē e be e le monna wa tsebō ya diēma tša bagologolo le metlae, barwayē ba be ba mo abetše, gomme Hlabjane le "Timothy" bona e be e le mmala wa kgomo namaneng; ba leme le boreledi. Mogolo wa bona Nkgatho o be a hlalefetše go loga maletlana, ebile a na le tsebō ya go phekgolanya mekunyō ye melekwana ya senna "sorcery", tšeo e le dipapadišane tša tatago-bona. Kgōrwana ye ke sephatlwana sa babina phuthi "duiker", ke Barōka ba Kgōrō ya Phasha.

Ye ke yōna kgōrwana ya Mošabi Radingwana, le maina a barwaye ka diferō tša bo-bona Lešwaneng. Mokgalabje yo o be a romēga gomme gantšhi-ntšhi Kgoši Sekhukhune II a fele a sepela naye masolong a diphōfōlō. Eupja a na a hwa lehu la masetlapelo, ka gobane o be a ratha-ratha, gomme a hlaboša lentšū; ke ge go boifiwa kgobogo & etc.

852 ⁺Dikgōrō tše pedi tše di falaletše fa go Marota, esego ka marumō, aowaa!, ka go kganyoga mejo le go gatoga dilaō gagabo bōna. Ge go latēlwa therešo motse wa Marota o kile wa gapa dilete ka mokhora. Mehlang yeno, go riano monna wa Mankwe, Marota go šetše leina fēla, ga e le kgwale yōna e fofile. Monna wa Mabjana a Sekwati sa Sekhukhune II yēna a re: "Ga e le Sepedi sōna go rena se re šille, marolē a sōna a sobēlēla Motsepula, a lebantše Mashishing "Lydenburg".

Mahlaola o gatile kgōtêlêla (kgoteledi).

Ka ngwaga wa 1964 Mahlaola, mogatša Morêna Ngwatsane Kgetshêpê Ramalau Phala - Mahlaola ke morwedi wa Mokgōmana Kgolane Hlakudi wa kgōrō ya Mapitsing. Mositsana yo ke kgaitšedi ya Mokgōmana Judase Motubatse Kgolane Hlakudi.

Eitše ga bo hlagile bodikana bja kgōrō ya Mokgōmana Potlake Sebope Tladi, monna wa mphathō wa Dihlwa-ntswaneng (Makgola), mosadi yo a rumulana ka go iša motlogolo wa gagwê go šwahlêla komeng, ka kgopolwana ya go fenya dipheko tša senna-nna ka maletlana a boloi.

Ka go nyatša yo Morwa'Tladi (Photo) gore o beile kgōtêlêla mosêhlelong wa sedikōdikō sa dibuludi, gōna ke ge a gata dikokontwane tša banna difetela-baloi. Motlogolo a šwahlela gwa kwala mokgolokwane wa koša ya tšhogo ka mphathong. Banna ka gae gwa tsogwa dilaong go hlatlegela tšhogo. Gwa phapharegwa bošego go bōna se diregetšego baditiana thabeng. Ke ge ba hwetša baditana ba tlabegile go bona ngwana a hlagetše ka go sephiri-phiring sa Tladi kantlê le motliši goba tama-morêna. Banna ba tia 'nxa' le 'mafêfō!' Lesoganyana leo leina la gagwê la bonnyane ke Maišago "Next-years" Thabê Nkopodi Mmatamedi, wa kgōrō ya Matubeng a Mojaludi. Eitše mohlang madikana go iwa makgaing, Mahlaola a hlaboša mokgoši a re: "Ke dirileng ngwanyana-thakana? Mahlajana aka a ntele," ya ba more-ntsweng.

Lehu la Mahlaola batho ba bantšhi ba le bapetša le la sepipa-mōya goba go kgaola lekōbê, gomme sé ke kgōnōnō ya malebana, ka gore o bolailwe ka go taboga dipheko tša barwa ba Tladi (Phōtō). Gomme ke ka baka leo go sa ronego kgōnōnō go bohle ba tsebago mahu a baloi. O hwile lehu la masetlapelo, leleme la gagwe le be le kukumogile le tletše legano (magalagapa), a šitwa ke kgala ya go hlaboša lentšu.

Gomme le polokong ya gagwe lebitleng o thakgotšwe ka mašele-makga, go be go se motho yo a ka kwathago setopo sa gagwe, a hlaswêga gomme ga se bona batsebi (bo-moêna-ludi).

854 Baloi ba be ba kgōnwa ke Kgoši Sekhukhune I, a bego a ba bolaya, a ba lahla sethobolong, gomme ditopo di kgopêlwa ka kgomo go bolokwa; a ba lahla ntshe gore ba lewe ke dimpja. Mehlang yeno go katanwa ka tšōna dipheko goba dihlegêrê - dipušeletšo go moloi, gomme baloi ba gaketše go fetiša mehlang ya bo-Mašila-a-gatiše. Naa ke ka baka lang boloi bo atile? Ke ka baka la gore mehlang yeno go atile bongakana bja selotšana go metse le metsana, bja melekwana le maletlana a dilete le mehutana ya ditšhabana.

Mekgwa ya polaō ya baloi:-

- (a) Kgoši Sekhukhune I obe a bolaya ka molamo wa petlwa, ka lesogana le diphaka.
 - (b) Batanyi ba baloi ka dipheko, ba ba bolaya ka (1) hlofi, (2) lehlabō - nopa.
 - (c) Ba lapa goba leloko: (1) sepipa mōya, (2) kgaola-lekōbê. (hlofi ke phata e fefilwego ntlha ya thlolwana go swana le mapolo gomme ya bokotwana, e le boteletšana bja dinoko tše senyane "9 inches"; ba e šušumetša ka mogolong, makgatha maragō e sobeletšwe bjale moloi a upullwê, gomme a kgalengwê ka lentšu ba re: "Tloga lefêêla tena!" Le tloge go hwêla ka lapeng labo goba la gagwê.
- Nopa - lehlabō: batanyi ba rorometša nopa goba lehlabō ka dimpeng "stomach", bjale a rakiwe gore a ye a hwêlê ka lapaneng la gagwê.
- Go kgaola lekōbê ke seēma sa mehlang yeno, ga legafa le bolailwe ka meetse a belago "boiled water". Khuduthamaga ye le nankhono e sa šomišwa bathong ka go boifa dikwêrō ka bagaditšong diagelong tša Sesotho.)

855

Dika ke tše:

- "Figure" 16 ke pitšana ya meetse iho (sebešong).
- "Figure" 17 ke ge go kgaolwa lekōbê, gomme ye ke tirō ya leloko ka kgōrorong ya lapa la legafa.
- "Figure" 18 ke mmolai elego seatla sa Kgoši ka tlišeletšo ya kgōrō le mmolaiwa; tirō ye e be e le ya mohola

855

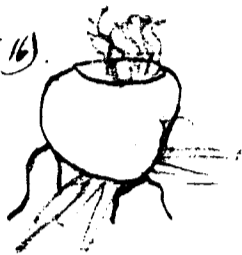
setšhabeng, go riano mogologolo

"Figure" 19 ye ke polaô ya pipedišó ka mapolo goba lefatša la boteletšana bja "ten inches", le šušumeletšwa ka mogweteng "rectum" wa motanywa ke dipheko, gomme le a sobeletšwa; bjale a rakiwe a phela go hwêla ka lapeng labô. Tirô ye ke ye nngwê ya sehlogo go swana le ya lehiabô (nopa).

Naa a ke tshwanêlô gore batho ba bolayane? Aowaa, bala pukung ya Genesis IX:i-vii. Ga e se fêla ntwá ya marumô yôna e laotšwe ke Yêna Jehovah Modimo wa dintwa: St. Luke XXI vers IX.

"Figure" 20: Ye ke tlhathollô le taetšo go Kgaoganyô 269 (S II) ka morago go thôma letlakaleng la 806, "etc."

856 (Fig 16).

(Fig 17).

(a).

© wa zofotšwa moloji ka meetse.

Ngolang meotlwa ka moshi,
kgobogo ke ya lena
diagelong tša Marota;
Sebataladi © wa le
bona: Letšaki le
kgwedi le yêna
Lesipi.

(b).

(Fig 18).

© ishiwa Mashêgêrêpê
phôkgô ya baloyi:—
ôpa Leshita Moshemane
aye bohunamatôlô, gôna
kuwa molete mohlaêla
thupa; ga mogolo
'a sa namego.

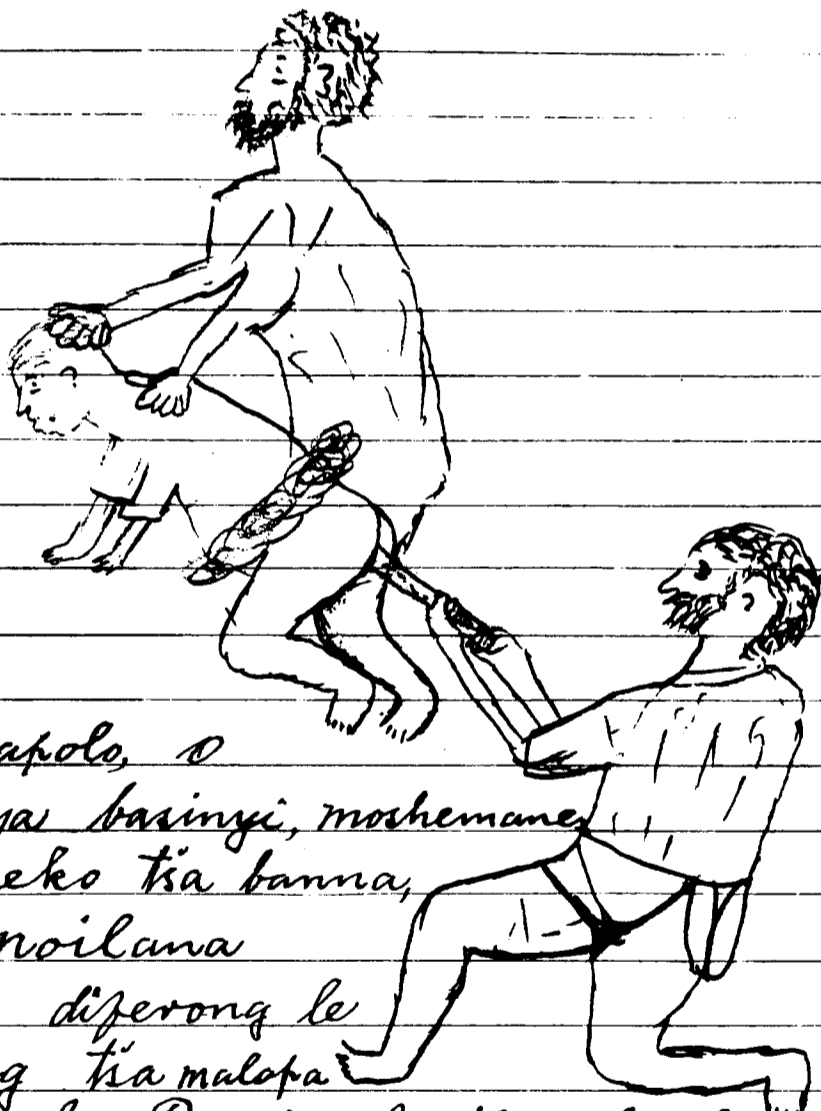
(Fig 19).

857

K34/120

80

(c).

Mofet^aet^aie mapolo, o
 motle tšela ya basinyi, moshemane
 o tšela pheko tša banna,
 tšewo elego moilana
 dikgorong le diporong le
 dipherwaneng tša malopa
 abo Hlabirwa le Bauba le Ngwato le bo-Dimo
 abo Phaahle: Mmipedi^e hle! Thaka rabanna,
 ebe kgwênêné lesogana! Tan chwêla Leumo,
 mediro ya gagwe, e moshale morago;
 ditšela dishibilwe kuwa gaye (gae) khutšong
 ye serago go zêla. Kutullo 21 jêrêsi 8.

1003

1003
(Fig 20).

(di.)

K34/120

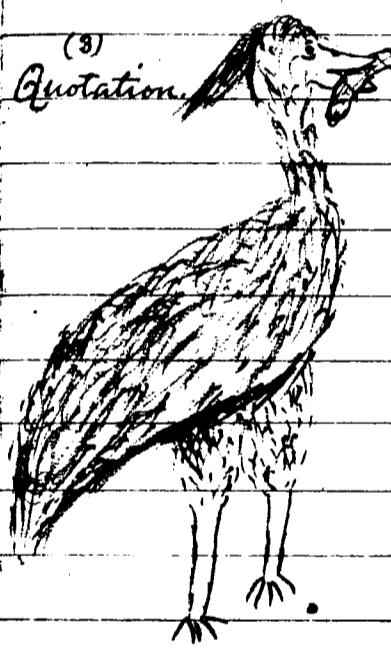
~~858~~
81

858

Thsenyegô ya motse wa ba bina Noko ba Mohlalele
"Parady's", motse o bapiswa ka noga ye ya
Mogohla gomme Nonyana tse pedi tse le sebatana
se; ke ba baki. Noga ye ebitwa Searolwa
hlame ebitwa searudi, Mogolodi o bitwa
Searolêlwa (Seabelwa). Gomme se thogo shala goba
seshaledi, etloba Nkhwa ya sebatana se sa go
bolaya noga ye.

(1 Dividend).

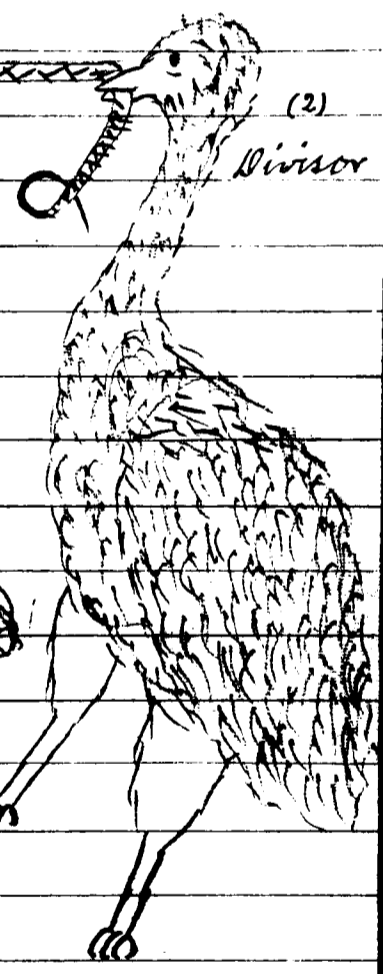
(3)
Quotation.

(4 Remains)

(2)
Divisor

Sebatana se, ke sôna - pheleledi (Thuri) ye ya
go zehleletsa Bompholotšane - bothitêlwana - lehamo
barego kgoshi zofaa rena re-noshi! Maina a
batana se le Nonyana tse, a ngwadilwe
Kgaoganyong ye 268 letlakaleng 805 ka Mporoshu wa
L 805.

Ka bophelō bja Seaparō Sefadi Phala.

Mokgōmana Seaparō morwa wa Sefadi (Sanputula) Phala wa kgōrō Letsiri. Seaparo o belegwe Masehleng "Geeneinde" ka ngwaga wa 1888 mehleng ya pušō ya Chieftain Kgoloko Sekwati Thulare.

Monna yo o be a ruile dinku le dipudi ka kudu go fetiša kamoka ba tikologwana ya Mohlaletse Paradys Geluks Location. Yēna e be e le motho wa borumulane, gomme a fele a re: Ge monna a sa dire molato, a kgoši e tlo ja eng?

Ka ngwaga wa 1952 a na a imiša morwedi wa Mokgōmana Mokadi Matjie, leina la kgarebē e be e le Mmaphoko, gomme e be e le segōlō, a le legolo la "3 feet" leēmō. E be e le ngwana wa masome a mabedi a menyaga, a bolawa ke pēlēgō, a bolawa ke pēlēgō ka baka la bogojana "pigmy". O be a re ga a ithēta Seaparō a re: "Le a kgokologa lentswē, go kgokologa letlapa - lefsika la Mphelegetšeng."

O bileditšwe badimong ka ngwaga wa 1953, a bolawa ke legadima a lebantše motsaneng wa gagwē e le ka merithi. O be a agile sekhutlwaneng sa thaba ya Maebe, e le bokgojana bja dimaele tše tharo go tloga kgorong ya mošate wa Marota - Mohlaletse.

Ka lebaka le lengwē Kgoši Sekhukhune II o kile a mo roma go ba mokgonyana go nyala Tlhatswa-dinōka tša Mohumagadi Malesibe kuwa Borōka ga Sekōrōrō, go gapiwa matiakathōka a lesome le motšo o tee a dikgomo, gomme tšōna di hweletše Makhutšo ga Sekōrōrō. Dihlatse tša matiakathōka ao e be e le:

- 860
- (1) Kgošana Kgolane Sekhukhune Morwamotshe (dead 1959),
 - (2) Kgošana Ramphelane "Andries" Sekhukhune Morwamotshe (dead 1941)
 - (3) Kgošana Ramahudu "Jackson" Sekhukhune Morwamotse.

Khwêlêlō ya dikgomo tše e tlo ba ka baka la ga Kgoši Morwamotshe a se a ba le tlohōkōmêlō mabapi le taba ye ya tlhatawa-dinōka ka mokgwa wa melaō (molawō) wa Sepedi.

Bjale molato wo o šetše nyanyeng, le ge bo-rrawešu ba re molato ga o bole.

860 Kgošana Mojaludi Phethedi Thulare a na a ja dikgomo tša Kgoši Sekhukhune I, eitse ka pušō ya Mohumagadi Thorometšane wa bobedi morwa Mojaludi, e lego Mokgōmana Phethedi a hlōma (stead) morodiye, mogolwane wa Sebataladi, leina ke Mamanyake, gomme yēna a kgōkgōna "doubted"; a nyalana le morwarrago Kgoši. Ke ge mohumagatšana Sebataladi a mo ēma legatō ka tlhomphō ya batswadi. Lehono batho ba ba sa tsebego ba sema nke ke mogatša Kgoši Morwamotshe yo, aowaa! Ke mosadi wa Sekhukhune II; ka baka la go bekwa e le kgale kgoši e hwile go hlōkafetše therešo go tsēna maineng a lenaneō la basadi ba kgōrō ya Matubeng a Digōlō - "rinkhals".⁺

⁺"Rinkhals": e be e le seēma sa mphathō wa Matuba a Sekhukhune II ge go bitšanwa ntweng ya marumō (1899-1900), go pitimetšwa metsana ye rogilego Lesoka II e re ke Mmapitšane, ke gore pitšana ye pšhatlegago goba mohlōka-mosoledi. Ga Kgoši Morwamotshe II e bile ka 1877 ka Tšate - Thabalesēgō, a šala šupeng.

Maina a ditšhošetšo go bana ka malapeng (diagelong).

- (a) Nkokoi (nkokoiyane): Leina le le hlathollwa ka sekokoyi, ke motho o hlamiwa ka dilogô tša tlhôkwa ka babolotši ba dikômana tša Barôka le Batswakô.
- (b) Sefirilôkwane (sefiri), ke sebatana se swanago le namanyana ya kgomo, gomme mmalana wa sôna ke wo phifatšana.
- (c) Mogorompja: ke sebatana sa bogolwanyana go lekana le phukubje; o tsebêga ka leina la mošapalomê. Le motho wa mokônani o kwêrwa gore ke mogorompja, ke gore setlaela sa go rata tša ba bangwê gomme e le yo thatana go tša gagwê (sekonani).
- (d) Baloi: ke batho, gomme mphô ye ya bona e fetiša mabonaba kamoka lefaseng ka gobane motho ga a rata go ithuta boloi o swanetše go bolaya ngwana wa gagwe wa letšibolo (thagaletswalô).
- (e) Maleotšeng: ke modimotsêlê, bo-rrawešu ba re ke batho ba hwilego bogologolo "ages ago", gomme ba sepela ka sesesedi (sedingwa-dingwane), se bonwa phefô le ka go hwidihwitša lerolê.

Selô se ba rego ke tladimothwane se lupilwe go rwalwa ke sesesedi ka maletlana a dingaka tša baloi, le ka go lopanya ka dithuri goba tshiidi ya thagaletswalô.

- (f) Dimomogolo a Makwa kgaladi a makgôpô: motho yo bo-rrawešu ba re e be e le lerêma "hunter" la diphôôfôlô, a di swara ka moropa "drum", eupja ba re e be e le sejato, a e-ja a kôna le ba lapa la gagwê.
- (g) Mamphaka-Magasa: ke nonwane, eupja beng ba re e be e le motho wa sethakga kudu dipooding tša mphatho wa Magasa. Gomme ka gore ba banyane ba bêkane le legare, ba boifišwa ka mphaka wa go boola dipoodi tša Magasa a Mmašakwane a Monêpê, mose wa go setla gabedi wa Magasa a Tšate Mogokgomeng.
Seêma se re: "Mamphaka a Magasa wee, tla o tšee bupi šebo!"
- (h) Tšhwene: ke sebatana, ke motho-batana gomme baloi ba e šatola thuri e dule ka phihlothudi (mathuding) a ngwakô ka mafuri ke diphaphošeng fawo go sa dumelelwago motho fêla yo a sego

K34/120

- 862 wa leloko la baloi. Ka mokgwa o bjalo tšhwene ke lenaba la bana (bofšegeng).
- (i) Phiri (pshiri): ke sebatana, gomme yôna tirô ya yôna e bolelwa ke mangaka-kôma, ebile ke setšhošetšo sa bana, ka gore bogologolo ga motho a hwile ba be ba re: "O tšerwe ke phiri."
- (j) Goregotswala: Mosasapodi, go foraforetša, go tšhošetša: Motho yo ke gore, naa ga go tswetšwe bana a ga go sa lewe? Ke ge bana ba pelekgolela yo mogolo ga a hlahuna, bjale mokgalabje a fo re bana a re: Arieng le ye go bitša Goregotswala, e le go ba roma phirangwako (maaka) "false".

Bjaloge, bana ba tšwelê kantle gomme ba bitše ba hlaboša mantšu ba re: "Goregotswala wee!, makgolo goba tatane o a go bitša!" Gomme le ge ba bowa ba re go morumi, Goregotswala ga a arabe. Makgolo wa bôna a fo re: Ke a bona, o ile go diša lehono, arieng go ipapalêla ka kgorong.

K34/120

Ka "Biography" ya Mohumagadi Thorometšane wa boraro.

Mohlang wa go bëlêgwa ga Her Royal Highness Princess, Victoria Thorometšane (Lesoka), Kgoši Sekhukhune II le Mohumagadi Leganabatho, ba itše ba romela lentšu la pegêlô go mokgekolo Thorometšane Morwamotshe Sekhukhune, ka kgorong ya Makweng gore mmawešu tseba ka mono lapeng la morwedi wa Matsobane re filwe ngwana wa mositsana. Gomme mokgekolo a leboga a re: "Ngwana yeo ke nna, 'ina la gagwe ke Thorometšane." Kgoši le Mohumagadi Leganabatho ba leboga Mmago-bôna a ithietše leina.

Go tlang ga Victoria, go tsêna sekolo, go tšwele ka pitšô ya Serota fa kgorong ya tatagwê; go be go se bose ka letšatši leo ka Moruti Motubatsi.

Mohumagatšana Victoria a romêlwa sekolong sa African M.E. Mission fa Mohlaletse ka wôna ngwaga wa 1921, morutiši e le Moruti Edward M.E. Motubatsi. Ngwana yo a tlišwa ka polêlô ya go bulêla bohle bana ba motse mojako wa sekolo, gore kamoka bawe elego baganyetši ba thutô "education" ya malêtêrê, ba lokollê bana ba bôna go kgeremêla thutong. Victoria a na a tlišwa ke dihlatse tše: Mohumagatšana Mante Sekhukhune Morwamotshe le Mohumagatšana Maakopi Phathudi Morwamotshe, ka taêlô ya kgoši le mohumagadi; e be e le ka kgwedi ya "September", 1921.

Victoria e bile ngwana wa sekolo gomme a ithuta ka mafolofolo a ba a fihlêla Std V, ka botlalô go dipuku tša Seisimane tše tsebjago "Royal Readers".

Victoria Lesoka e le moithuti wa boikokobetšo le tlohokômêlô dithutong; o phethile kamoka dithatô tša batswadi tša mekgwa le melaô ya Serota (dikômana), a amogêlwa mohlapeng wa Bakrisete mo African M.E. Kêrêkê, a kolobetšwa ke Moruti John Metiro Pangane Lebala a na le Moruti John Lekgowa Mahoši fa Mohlaletse ka neêlô ya Moruti Motubatsi ka mokgwa wa kinamelô ya kgodišano ya seruti:

"God our father; Christ our redeemer; Man our brother."

864 O nyadišitšwe "monogamy" le Prince Johannes Michael Mašupje Dinkwanyane Sekwati ka ngwaga wa 1941, a šegofatšwa ka Reverends A.J. Rousseau a na le Louw ba Dutch Reformed Church ka tirišanō le kgopêlō ya Moruti E.M.E. Motubatsi, ka ge baswana ba re: "Moreku ga a ithekolle." e be e le ka 1942.

Victoria Lesoka ga go phafogêlwa go sewo a lego sōna mehleng yeno, aowaa! Ga e sale go tlogeng bjaneng bja gagwe e le motho wa bo-Modimo go bohle bao ba mo tsebago, gomme le go tseba tsebō ya mmolêlō e fō ba wa Thorometšane II le sōna seina sa gagwê.

Biographer:- (a) Thorometšane Victoria o belegwe ka kgwedi ya August 4th, 1912. (b) A amogelwa kerekeng ka kgwedi ya March 1941, (c) a šegofatšwa nyalong ya melaō ya "Union Government and ritualism" ka ngwaga wa 1942 ka mo phuthegong ya A.M.E. Church, e le lebōnê "candle" la Bapedi ba tikilogo ya Mashishing "Lydenburg". (d) Yêna le setšaba sabo ba amogetše pušō ya setšhaba ka ngwaga wa 1962. (e) Ruri bokgologolo le ditšhegofatšo tše filwego setšhaba sa Marota a Dinkwanyane, ka Modimo Tate Ramaatla-Ohle, e be e le seo re sa se letelago, go itšano Kgoši Michael M. Dinkwanyane Sekwati, a re: "Ga le mpetša tshepho yaka ke tla re / ke Sekhukhune, gae ke Mohlaletse."

Edward M.E. Motubatsi.

Mmolodi a hlôka moditi, molaô o tšea ka tsêbê.

Ka dikahlolô le direthenyo go melato ya dikgobatšano ke dipolaô le ditlhalanô le bo-mmamonyadiwa ka malapeng a go ahlola goba feletša kae? Mogologolo a re:-

- (a) Molato wa kotsi, Kgošana Kgobalale Sekhukhune Sekwati o kile a pšhatla Mohumagatšana Maakokong, kgaetšedi ya Mokgômana Samuel Mahlako Sekwati Thulare leihlô la mpati "left" ka ngwaga wa 1870, go sa agilwe ka gae - Tšate, gomme molato woo wa se ke wa fiblišwa kgorong, wa phuphuthwa ka lapeng ka kgorong ya Sekhukhune I, gomme wa rapêlêga.
- (b) Molato wa polaô, monna wa mmina phiri o kile a bolaya mosadi wa monna wa gabo, ya ba molato wa tshekišanô ye kgolo ka ngwaga wa 1869. Monna yowe a lôba ka kgarebê go tsoša lapa leo, ka molaô wa leagô, morwa wa kgarebê yec o sa phela (1960), gôna mo ga Marišana. Polaô ye e be e se ya tebanô, aowaa! E be e le kotsi, thapêlanô ye ke ka mekgwa le malaô ya Sepedi mehleng ya pušô ya setšhaba sa Bopedi mo Sekhukhuneland.
- (c) Ge pôô ya šaka la motho, mang le mang, e gobatša tša mašaka a mangwê, e be e le molaô gore pôô yeo e fagolwe fawo leagong la selete seo.
- Ge a na le kgang, a gobatša ba bangwe, o be a rephiwa gomme a bokwe a lahlîšwe makokwana ao a gagwe ka go babišwa mmejana ka dirôba goba meretlwa, a be a re: "go nya go eme ke lahlile". Gomme ga e le gapa la bogošî, o a be a bakollwa ka lônâ; a bile a lefile go ntšhi-ntšhi.
- (d) Bohodu: Motho wa letsôgwana le go lêmala go tôpa le go menetša tša magagabô o be a lefišwa gabedi: (1) Kgôrô, (2) pušeletšo gabedi go moutswetšwa, gomme ge a sa lahle, gôna di naê; o tlo tshereana a bonagala motseng wa gabô, ya ba wa lapa-le-boori. ka ditefeletšo "avenge" tša banna bo-keatseba, ka gobane letlatswa le ka se mmolayê.
- (e) Tlhalano goba go hlalana, ga monna le mosadi ga poêlanô e se gôna fa kahlolong, kgôrô e tlo rêma ka molaô wo: Monna a

866 nkgago goba mosadi a nkgago, gomme selêpê se - ke gore khwêlêlô ya matiaka thôku le bana ga ba le gôna. Monna goba mosadi, moahlolêlwa o tla feta le dikgomo le bana.

(f) Mmamonyadiwa: Naa keng mmamonyadiwa? Ke kgobošo go mosadi wa nyalô ya motlalô, ga monna a hlaswa tšohle tša mosadi yowe, gomme pelaetšwana e ahlolwa ke batho ba lelokwana fêla, eupje ge e kêkêla pele ga e be e fihle kgorong, gomme tshekišanô e kgwathê temana ya (e).

Serêtô sa tebogô go Mmušô:

Ke: Mohumagadi Dorothy M.E. Motubatsi.

19 (Naboomkoppies). 64

Tsogang bana ba ga Thulare!

A re lebeng Bogwaša,

Mo re tlo hwetšago bohlae,

Re hwetše le bokhutšô.

A re yeng bana ba ga Thulare!

Re lebeng Mohlake le Tubatse,

A re lebogeng Mmušô,

O re file fase lešu.

Kgaoganyō	Bogare	Letlakala
297	Lehu la Temane M.M. Sekwati.	867
298	Le hlafišitšwe lebōnē la ba-Matshatsha..	868
299	Keng Lekaba la maiyētē (memoya e mebe)?.	869-870
300	Miss. Madinōgē Sebope o hlanogetšwe. ...	871-872
301	Nōnwane "mythology" ya bo-rrawešu.	873-874
302	Pipollō ya dikgobatšanō le ya matēpē le boloji.	875-878
303	Tše dingwē ditaodišō tša Marota ka dimelō.	879-881
304	Serētō sa Mokgōmana James M. Sekhukhune, ka Dorothy M.M. Motubatsi.	882-884
305	Thupantlō ya wa e bōna o a hwa.	885-886
306	Tlhathollō ya mephathō ya basadi.	887-888
307	Kgopēlō ya moagō wa kērēkē (E.L.C.). ...	889
308	Mephathō ya banna, tshetsholo maineng a yōna.	890-892
309	Naa ke mang Mokgōmana Mogase?	893-894
	Barōka ba ga Maahlō ba bina nare.	"
310	Ntlhana ya "Biography" ya Mohumagadi D.N. Legadimane.	895
311	Ntlhanyana ya Biography ya Mokgōmana Kgolane.	896-897
312	Se gaketše seantlō, molato o tsene kgorong phulaša.	898-899
313	Tebogō ya Marota, ka Judah S. Sekhu- khune.	900-901

Lehu la Temane Mareta Makwatanyane Sekwati

Mohumagadi Temane Mareta Makwatanyane Sekwati e be e le yo mongwê wa barutiwa ba Moruti Nathaniel Kgotwane Magôhlô Phala, wa African M.E. Church fa Mohlaletse, a kolobeditšwe ka ngwaga wa 1901. Eitše ka ngwaga wa 1915 bolwetši bja mmele bja mo robotšša fase lebaka le leteletššana, a ripitla go sa bonwe bokaonwana bja lephelwana, gomme eitše ka le lengwê la matšatši a phafoga legogweng a re: "Moruti, ke bone motse o mogolo wo botse, gomme kgôrô "gate" ya wôna ga ke e bone; ke swerwe ke tlala, bana ga ba mphêhlêlê motapana ke gamole, ke swerwe ke leêse ka kudu-kudu."

Bana ba lapa ba toba-toba - gwa ritwaritwa motapa, yaba o bewa dihlogong tša gagwe. A tsošwa a thôma a latswa-latswa ka tsêkana "spoon", a metša-metša a phakgamiša sefahlôgô a re: Šalang gabotse! Ya ba gôna ga Mareta a robetše tseleng ya leetong la mafêlêlô, leo mang le mang a le letetšego. Gomme se se laetša kamoka gore dimphô tša Modimo ka tumêlô ga di bonwe ka mahlô ke therešo, ebile ke sephiri go bohle lefaseng.

Lehu la Temane Mareta Makwatanyane Sekwati ekile ya ba thutô ye kgolo ya Moruti N.K.M. Phala, motseng wa Marota le tikologong ya Sekhukhuneland "area" fao go lego phuthegwana ya A.M.E. Church.

Kgaoganyō 298 (Seripana I).

Le hlafišitšwe lebōna la ba-Matshatsha.

Ka ngwaga wa 1955 sehlophana sa kgōrō ya ba-Matshatsha ba kgopetše mothepa go Kgoši Morwamotshe, morwa wa Sekhukhune II, gomme ditaba tša amogêlwa, ya ba matswerere. Kgoši ka moragō ga lebakana ga a boletše le bo-morwa-rragwê a ba šupetša lapa la Kgošana Sebope Sekhukhune Morwamotshe; bjale ba-Matshatsha ba tseba ka gabo bōna, gwa tlišwa tša tebogo ka mekgwa ya Sepedi. Leina la mohumagatšana ke Matobole Sebope Sekhukhune. Motseta wa molato wo goba mathakga á e le Mokgōmana Sepadi Phafane Mampuru.

Ka 1957 Mohumagadi Mankopodi Thulare Sekhukhune ka baka la boikgodišo bja gore ke mohumagadi wa kgōrō ya Marota, a hlafiša ditaba a hlanogêla kênêlō ya sešupetšwa sa ba-Matshatsha ka gore Kgošana Sebope barodiye ba rēka maupi ka lebenkeleng la Kgošana James Mabowe Sekhukhune, ka gore Mabowe o kwana le ba Mmušo wa makgowa ka melaō ya Acts of Tribal Authorities Acts. Gomme ka baka leo morwedi wa Kgošana Sebope a senyetšwa bobōnê bja ba-Matshatsha babina kwēna. Ke ge ka thopeng ya bōna ya sekhuduthamaga ba šupetša Bakwēna ba lapa la Kgošana Malekutu Sekhukhune Morwamotshe.

Kgoši Morwamotshe o be a sa dumele tlhanogêlō ye, o kateleditšwe ke go fenywa a re: "Ke ikêfêla boloi bja Mankopodi (seantlō).

Boraditiragalo e ka se be makalō ka Mohumagadi yo a bitšwago seantlō, tša gagwê di tletše tshêlwana kuwa ga Marišana, Marota! Mo tlogeng moragō, o a di tseba, o tlo nyapologa - kgwedi e bonwe mahubeng.

Keng lekaba la maiyētē (memoya e mebe)?

Mo kgaoganyong ye Moratheledi o re ke phefō ye bitšwago sesasedi "whirlwind" goba disasedi tšewe elego dihlohlwa-tlhagong; gomme memoya e mebe ya bahu bao ba hlokilego bokhutšō kuwa badimong. Disasedi ke makaba a bōna, ka wōna mosepelō wa go dikologa woo, wa go swana le dimpšhe ga di bina koša ya tšōna.

Mogologolo o re: disasedi ke phefō, eupja maiyete, ka baka la go se be le madulo bahung ba sepela ba itshwareletše ka sōna goba tšōna disasedi tšewe elego tša lebopong "creation" go tloga go sa tsebjego go ya go sa felego. Moruti Nathaniel Kgotwane Magōhlō Phala (B. 1810 - H. 1931) a go riano a re: "Maiyete ke batho ba se nago therešo bophelong bja bōna nameng ye. Ga se Barisetus, ga se bahetene, naa ba ka hwetša bokhutšo kae lehung la bona? Ba ka se gōrōgēlē go batho ba "Jesus" le go batho ba Sathane gobane le yēna mmušong wa gagwē ga a ba rate."

Ka ngwaga wa 1913 go be go le gōna mosadi wa leiyētē, 'ina la gagwe ke Makonko, morwedī wa Mokgōmana Sebale Magōhlō Phala gōna mo Mohlaletse. Mosadi yo e be e le mokgelogi gomme ebile a itira moporofetigadi. O be a sa bolla dikōmana tša sesadi, a sa tsebe selō ka tšōna. Ka le lengwē la matšatši a wēla bjaale bja Magakala. A tanyēga, baditana ba re go yēna: "A re go kwē mosadi." A fo re: 'Areyeng Nahono wee!, le a bōna mono ga go na naga.' Bo-rrawešu ba boletše ba re: "Ya tšea mebila mebedi e phatloga nōka." Morēna Jesus Kristus a re ga a gōna motho yo a ka dirēlago marēna a mabedi; o tlo kgōna bjang go dirēla Modimo le Maamone? (St. Luke 16:13-18.)

O hlokile boēmō morakaneng okhu wa bophelwana bja nama; naa o tlo kgōna bjang to tsēna khutšong ya badimong?

Seopedi sa sefela sa Basutoland se re:-

"Jesu ke kgolwa ke Wena;

O se tshabēlō saka!

Gara meleko o mphē maatla,

Le polokēgō lehung laka."

K34/120

870 Mosadi yo wa leiyētē (maiyētē) leina la gagwe la go kolobetšwa e be e le Meriam Makonko Sebale Magōhlō wa kgōrō ya ga Phala Maroteng Mohlaletse, e le motho wa phuthēgō ya Berlin Mission Society ka ngwaga wa 1878. Ka mabaka kamoka o phedile e le mokgelogi a ipitša moporofeta, eupja lehu la gagwe e bile la masetlapelo, a timēla dibeke tše pedi, a hwetšwa a senyegile. A phuthwa-phuthwa go bolokwa. O hwile fa mmotong wa Phatametsane Pokwane "Nebo area". O be a nyetšwe ke monna wa leloko la ba-Matlala babina hlagahlagane.

*Maiyete: ke lentšu le leswa ka Sepedi, le hlathollwa ka Moruti N.K.M. Phala, o re ke batho ba kgelogilego, gomme memoya ya bona e fo phêphêtha gare ga leratadima le lefase. Memōya ye e hlokile madulo kuwa gae badimong.: Leiyētē, seiyētē, boiyētē.

871

Kgaoganyō 300 (Seripana II) 34/ 120

Mohumagatšana Madinōgē Sebope o hlanogetšwe.

Ka ngwaga wa 1950 Mohumagadi Satsopa morwedi wa Kgoši Sekhukhune wa bobedi, elego lebōnē la sephatlwana sa ba-Maisēlē ba Kgoši Moswatse sa babina tlou ba agilego "Indie No.347" Bapedi Tribal Farm: Geluks Location, Sekhukhuneland area. Mohumagadi Satsopa o ratile, a bowetše ka go kgaitšedi go fiwa lebōnē la go ba seōra-mahlaku a rakgadi. Bjalege, Kgoši Morwamotshe Sekhukhune le bo-morwarragwe ba amogetše thatō ya kgaitšedi ya bona ka lethabō la mekgwa le melaō ya leugō la Marota. Ditaba e le matshwerere, kganthe hlame e tlo šuhla leātō le kgano "maercat" ya putla moetī pele. Mathakga a šebelekana ka baka la bohlanogedi bja Makhuduthamaga a Mohumagadi Mankopodi Thulare go hlanōša Kgoši Morwamotshe Sekhukhune therešong ya gagwe le ba Mmušō wa makgowa, gomme kgoši ya ba ya lahlwa kuwa "Cala" Mathoseng (1957). Bjalo ke ge kgōrō ya ba-Maisēlē ba re aowaa, re ka se kgōnē go nyala morwedi wa Kgošana Sebope Sekhukhune, ka gobane o eme le Kgošana James Mabowe Sekhukhune go thaetša se bolēlwago ka ba-Mmušō woo wa makgowa "European".

Sé ke yōna tsela ya kgōrō ya babina tlou, go latēla manganga a Marota go ba kgahlanō go molaō wa leno la Afrika Borwa, go fihlēla matšatšing ano. Bjalege, le ge Mohumagadi Mankopodi Thulare a be a ratile go dira gore mothepa wo e be kgōpe, ga se a hola selō, o di gagatletše. Morwa yo mongwē wa Kgoši Mankopane II, lehono ba kgōrō ya Maisēlē ba ithwele mogono ka go thaetša moarušigadi wa seantlō Maroteng - Wohlaletse.

872

Kgošana Mafolo wa Motloolo o bolailwe ke morwaye ka ngwaga wa 1959, gomme eitše ka ngwaga wa 1965 lesogana le la bolawa ke mosadi wa lōna, yare ga ditaba di kwetše mahlong a molaō "Law" karabō ya re: Mosadi-wa-basadi, ariye gae. Wene lehono o kgotše meetlwa, mošemanyana yo e be e le Lekhuduthamagana, balatedi ba Mankopadi Thulare Sekhukhune.

"Go madimabe yeo dintwa le meferefere di tšwēlēlago ka yēna," go riano senatla sa Efangedi ya Mmušō wa phologō le letagō.

(St. Matthew 8:7-14.)

872

Bjalege, ga go makatše ga ngwana yo wa morwa wa Nkadimeng ga a thubagantše motse wa Marota Mohlaletse, o sa fele a laletše legatong la tatagwê ga a kile a leka mahlajana a go senya lekgêthô la setšhaba sa Bapedi ka ngwaga wa 1924, gomme a ena tahlêgô. Le nankhono lebitla la gagwe ditlogolwana tša gagwe ba ka se le bônê ka mahlô, ke la malapa a ilego le boori, goriano motho boswaneng "primitive".

Ge e aga e a ikagêla, ga e senya e a itshenyetša; sefata mollô se a iphatêla. Mohumagadi Mankopodi Thulare ga a o tsebe mollô wa Makiri wo o kilego wa criwa ke banna le basadi ka ngwaga wa 1894 mola mmotong wa "Suid Geluks Lokasie Sekhukhuneland". Naa e be e le ka baka lang ga banna le basadi ba orišwa mollô o kaa-kaa woo? E be e le ka go phegišana le Morêna Abel Erasmens "Commissioner", mohlanka wa Mmušo wa Die Volksraad van Republiek I van Lydenburg. Ka baka leo bo-rrawešu ba boletšego ba re: "Madiga a mafsa (maswa) a ithêkga ka a kgale, mmolodi a hlôka moditi molaô o tšea ka tšêbê".

Nônwane "mythology" ya bagologolo, go riano bo-rrawešu.

Go gobatša ga mosadi goba monna keng? Phetolo e re: Ga mosadi a ukametšwe ke kgwedi ya mathômô ya go imeng ga gagwê, goba monna, mosadi wa gagwê e le moima gomme mosadi yo a sa lemogêgê, sešupô sa mathômô go lemogiwa ka ditumo (ditakatsô) go dijwana tše bosana goba go hwa dihlaa. Gomme gape o bônagala ka go hlaswa dijwana tše dingwê, le go hlaola-hlaola sa mmapelo o ja serati; le banna ba fo ba ka wôna mokgowa owe.

Bo-rrawešu ba re go kile gwa ba gôna mosadi yo mongwê ga e le moimana "pregnant" a re go monna wa gagwê: ke duma sebeta sa tau. Monna a thôma a fahlêla melamo le letsolo, a tloga a šwahla-šwahla lešôka, ke ge a hwetša ditau tše nnê: (a) tau ya kgôthô, (b) taugadi, (c) taugadigadi, (d) tawana ya leotlela. A dumediša, a amogelwa madulong a tšôna, e le ka nakô ya phirimane go dutšwe sebešong, e le ka maabane go itišitšwe. Ke ga tawana⁺ e lemoga sekana hlogong ya monna yo, se nyaretše ka godingwana ga phatla, e le ntšhutšhuthana ya moriri.

Ke ge tawana (taunyana) e thomiša go ôpêla košana ya yôna e re:

"Tau ye ke tau mang ye?

Kutselele-kutselele!

E a nkutsaa!

Ya serišana nkego sa motho,

Kutselele-kutselele!

E a nkutsaa!"

Bjale ke ge ditau-kgolo di kgalema tawana tša re: Mošaa, o a re seleka. Tawana ya homola, gomme e fele e boeletša košana ye "decuple" ka lebakanyana.

Tša hutama, eitše ka mahuba a meso tša tsošana tša re go seelê (bo seelê). Tša re go moeng: tsoga re yeng go tsoma dijo (diphôôfôlô). Moeng a re: "Ke sa lapile, le tšôna dinaô di sa kwele bohloko ka baka la mosepelo wa malôba le maabane."

874 Bjalo tau le taugadi tša ruthuloga khulamong go ya mehlokolong, tawana le taugadigadi (motšofadi) tša šala segoleng (mahulamong) le mostedi wa bōna.

Eitše ka nakō ya digatogo tša matshema (9 a.m.) mosong, moeng yola a re go taunyana: tšea kgamelwana šewe o yo ga meetse ka nokeng, mokgekolo a se hlwê ka lenyôrō. Tawana ya ya e kgōkgōna; eitše gore tawana e dikêlê ka moetšana, moeti a apola mokwamêlō "overall" a thōma go kgaola lekōbê. Mokgekolo yola wa taugadi a fatolwa mpa, a rapollwa sebeta. Moeti a tšea thêbê a fulara. Košana yela kutselele e diragetše.

Se ke yōna tabana ya motse wa Mohlaletse lehono ka 1965. "E re ke tsoma Mongwaledi, elego ngwana wa Thulare II, lehono go bjang, ga di gōkgōnê?"

Bo-rrawešu ba re monna le yēna a re ke tsoma meetse a sa llege segwegwe. Gomme ga e le Thamaga ya Mabjana e re kantlê le segwêgwê go ka se be gōna tsebō ya mmuša, meeding le melapong. E fo ba manyami ka gore mosadi yola o palegile mpa ka baka la mabose a ditodi tša dinosi.

Decuple "Tau ye ke tau mang ye?
Kutselele! Kutselele!
E a nkutsaa!
Ya serišana nkego sa motho!"

[†]Tawana: ngwana wa tau, taunyana, leotlêlana.

Kutselele: se selaa, bōnagala, e bonwagō ka šedi.

Nkutsaa: sealana, sehlorana se belaešago goba sebelaetša;
kgōnōnō.

875

Kgaoganyô 302

Pipollê ya dikgobatšano le ya matêpê le boloi.

Kakaretšô ya dikgobatšano le ka ditirô tša boomo.

Borrawešu ba re ge dithetšano tša bana ba leagô goba monna le mosadi ka lapeng goba dipapading mekgobeng, gomme thetšano yeo ya fihlišwa kgorong goba tshekišanong gomme molato wa batlwa ke kgôrô ya banna, gomme wa hwetšwa e le wa go dirwa ka malepeledi (boomo) a mogobatši, selêpê se tlo nangasêla kudu go mmigwa gomme se be se nwe ka mošogo wa sôna. Kahlole e tlo rêma ka mokgwa le molaô wa Sepedi wa "gapa la bogoši," ke gore madi a motho yo mongwê le yo mongwê ke madi a babago bohle batho ba pušô ya Thulare.

- (a) Kgobalô (kgobatšô): motho - monna goba mosadi ge kgobatšano e ka hlôlêga magareng a bona, gomme seo se sa dirwa ka boome - e bile kotsi gomme dikarabanô bobedi di kwana, ga e be phuphuthanô ka lapeng selebaneng sa ba moloko.
- (b) Kgobatšanô: Ge bana goba masoganyana, yo mongwê a gobatša yo mongwê ka molamo goba serogo, gomme go bapalwa tshwana, le ga e le dikgarebe goba mathušaša go bapalwa kgwele "golf", babapadi ba re ke madi a kगतwane, ke gore mabosabosane a papadi, molato ga o gôna, e fo ba 'nxase samma'.
- (c) Phumišô: Go phumiša serwalwa sa meetse goba bjälwa, mafsi le ga e le mabêlê ke molato wa tshêko ka lapeng goba kgorong, gomme ge mophumiša a le manganga gomme dihlatse di le gôna, molato owe o tlo ahlolwa pušetšo ya tshenyô le bonyatši go mophumiša - monna goba mosadi.
- 876 (d) Bootswa: Ga e le bootswa bjôna ka Serota e fo ba kgwedi go kwêrwa ye setšwego, ga ešita lohlêla wa tanywa o molato wa tefô ka 'nthapeleleng barwa' Thulare. Phêthô ya leagô ke ntaboge samma! Gomme ga e le mogatša monna o se ke wa peperetša monaka - hlompha lapa la ngwaneno goba morwarrago goba la mogolwago goba la tatago. Eupja ge e le mosadi wa mohlôlôgadi ga e se nonyana, le yêna o na le ba ditokêlô tša

876 gagwê goba diferô tše di lebanego yêna ka mekgwa le melaô ya Sepedi.

- (e) Katô (kaatô): Wo ke molato wo mongwê ka Serota o bitšwago bohloa. Ge monna ofe le ofe a ka begwa kgorong a dirile kgobošô ye, banna ba letlatswa ba šêgama. Mehlang ya kgale ga lešoboro "uncircumcised" le ka kata lethumaša molato o be o se gôna, bakgalabje ba re ke dipapadišane tša bana mekgobeng (1888-1940).

Papetšo go melato ye ka godimo (A-F):-

Mokgômana Kgetshepe "Hlako" Ramalau Phala (1925) o kile a gobatša mosadi wa gagwê, leina ke Mankwane, morwedi wa Mokgômana Malakeng Ratau, ba be ba nwele bjalwa, a itše ke mo raga ka molêtšê, kganthe monwana wa kgôgôrôpô o na le lenala le leteletšana, a mo gobatša moômô, lešapô la potaana la ba la bônala. Mosadi a gôgêla ngwakong dikgwedi, gomme molato wa phuphuthwa, gwa fêla ya ba kwanô ka lapeng.

- (f) Boloi: Boloi ba gôna ke therešo, ga se kgopolêlô goba kgônônô, aowaa! Ka ngwaga wa 1907 fa motseng wa Mohlaletse Mokgômana Tsêkê Morewane Sekwati o kile a tanya ngwana wa lethumašana ka dipheko tša banna, leina la motanywa e be e le Mahlodi, morwedi wa Mokgômana Motlôkwê Mampuru wa kgôrô ya Mathibeng.

877 Mmago lethumaša e le moloigadi, a e-ja kgomo e phala. Ka bošego bjo bongwê thêpô ya dithurigadi tša rêpha go ja hoteng bja kgomogadi ya Mokgômana Tsêkê M. Sekwati, kganthe ba tlo wêla ka šakeng la monna wa-bo radipheko.

Go be go le gôna ka mo šakeng kgomogadi ya bonalana, bjale moloigadi yo a phorotše yo morodie gore a tsênê ka mo mpeng tša kgomo ye, go thasa tša ka teng. Eitše ga a tsene ka gare a sobeletše, yare ka nakô ya gore a bowê motsila "rectum" wa kgomogadi wa kupêla. O itše ka goragora meso ya re ke fihlile. Boloi ba gabô ba fulara, ke ge letšatši le re dumelang Bahlakwana, le robetše bjang, a tša mesô di reng? Mokgômana Lehtamaga la Mankwê eitše ga a hlodiêla ka šakeng a bôna, gomme bônang! kgomogadi e tsetaletše ka maoto, gomme tše

877

dingwê di sa hutamile. Ke ge a bôna letsôgô le hlôgô ya motho di tšweletše maragong a kgomogadi, gomme a re: Mankwê! Mafêfô! Mošabi, Mošabi, mpletše tatago Matubane a tlê a mpontšhê se ke se bônago ka mo šakeng! Aowaa, ke ge moêna-ludi e ba mmova nalô. Bjale lethumašana le potloga motsileng le wêla fase, le gokere pitšana le nthasana ya mala "intestine". Lethumašana ke la moroto wa Mapôgô a Mohumagatsana Manyaku Morwamotshe Sekhukhune, ke kgaitšedi ya Sekhukhune II.

878

Baloi ba ja kgomo e sepela, gomme le motho ba mo amoga môya a sa phela, e re mohlang a hwago ba mo fetole setho-thuri seo se tlo go ba phêthêla dithomêlô tša bôna bošego. Boloi ga bo rutwe, bo hlabêlwa mmeleng wa bana ba bôna bjaloka mokgwa wa tllhabêlô ya sekobonyane goba ditšhidi "powders" tša melekô ya dikalafô tša mangaka-kôma.

Malebana le mekgwa le melaô ya Sepedi ga o gôna molaô wo o rego motho ga a swere moloi ka dipheko a mmolayê. Kgoši Sekhukhune I o kile a dira tšhošetšo go bohle (Polaô ya moloi, bôna matlakaleng 856-857). Gomme ga e le dikgobatšô le dikgaola-makôbê, tšôna e be e le dithopa tša badiri ba tšôna ka kutamong, gomme thopa-kgolo go ratwa hlêgêrê.

Ka ngwaga wa 1959 Mohumagadi Mamathume, mogatša Mokgômana Sekgankgetše Malapane o bolailwe ka go hlabiwa ka lehlabô lehlakoring a be a tantšwe ke pheko ya monna wa ga Nthuwane (Sesesehu) "Hoeraroep Geluks Location Sekhukhuneland". Mosadi yo a hwa lehu la ditšhila, e be e le morwedi wa monna wa leloko la ga Mafiri, ba agilogo Madibong. O ile a hwêla gôna maêtwaneng a gagwê gôna fawe ntshe. Tau e llê mohlôlêla. Dipheko tša mangaka-kôma ga di tabogwe-tabogwe, go riano monna wa mphathô wa Seraki Sekhukhune, wa 1883 fa Manoge "Geeneinde".

Tše dingwê ditaodišô tša Marota ka dimelô.

Kgoši Morwamotshe wa bobedi a rōbala ntweng gomme a reteleditše kgōrō ya Makweng ka palō ya basadi ye kgahlišago ka mokgwa wa Sepedi, eupja e be e le kgoši ye sehlogo, gomme e le mokgogi wa matōkwane (lebaki), ba re ke hlare sa Makwa - mabitšana ka melodi. Mphathō wa gagwê e le bakgogi ka botlalō.

Mokgōmana Sekgothe Motubatse Sekwati a rōbala badimong ka ngwaga wa 1901; e be e le monna yo bogale marumong. Ka ngwaga wa 1885 a lōrēla morwaye tōrō a sale boseeng, elego "Edward" Morēwane gore ke lorile ngwana yo a balēla batho ba bantšhi dikgapetla, a botša Mankgadi-a-tabana-bohlōlō.

Mogalefi yo e be e le motho wa go rata khutšō ka kgorong ya tatagwe ya Manale, gomme e le mokgogi wa hlare sa Makwa.

Mokgōmana Tsēkē Morēwane Sekwati e be e le monna wa go rata leagō la motse wa Marota, gapē e le motsebi wa dikahlolō kgorong ya mošate. O be a botegile ditshekong ka Kgoši Sekhukhune II; o be a rata thutō ya dikgapetla, gomme a fele a re: "Tatane Morēwane a nthibēla ke e-ya thutong, lehono nkabe ke le "Bishop".

Mokgōmana Matie Kgwale Makgata e be e le ngaka-kgolo ya merepe "herbalist" dikalafong kamoka go ba bagolo le maseanyana, gomme e le moalafi a sa kwane le ditirō tša dikgagara le maletlana a mankgwanyane a sa a rate a re a bolēla maaka, ba tšea dilō tša batho ka bofora; batho bao ke bahudi ba ja dilō tša ba gabo ka lefēla.

Ke dipapadišane tša Boroka, ke tšōna maletlana a bo-Kgatanyane - motšodiša ngwana kgoši ya maletlana.

880 Matie Makgata le nankhono o sa bolēlwa ka ditirō tše botse tša gagwê Maroteng.

Mokgōmana Mankgwanyane Tlaka: monna yo e be e le moihlo, gomme e le motho yo boreledi, a le boi ditabaneng tša baaroši. Taba-kgolo ya gagwê ka mehla e be e le tlhologēlō ya Kgošana Thulare a ka tla a aga motse wo wa Marota (1930). O robetše badimong a phuthilwe ka lethēbō la ditšhipa le dipela (1937).

K34/120

880

Mokgômana Sebase Morwamotshe Sekhukhune ke wa lapa la bošupa go bana ba Kgoši Morwamotshe II. Mmagwê ke Digoke, morwedi wa Motubatse (Selêgê). Mokgômana yo o be a rata thutô ya dikgapetla; tlhologêlô e be e le boseanyana bja morwaye Ramphelane le dikgaitšedi (1921-1933). E be e le motho wa go rata tšwelo-pele ya setšhaba sa gabo sa Bopedi, e be e le yo mongwê wa bathei (bathelegi) ba Polokêlô ya setšhaba sa Bapedi (1921-....). Polokêlô ya fetolwa ya ba "Bapedi Tribal Levy" (1925-1952).

Mokgômana Maruwane Magone Mabogwana e be e le motseta yo mongwe wa go rongwa ditaba-thata tša Kgoši Sekhukhune (Sekukuni II). Leina la gagwê la bogolo ke Ramphelane. Mokgalabje yo o ile a phela mengwaga ye lekgolo le lesome (1845-1955); e be e le motho yo a se nago bosodi.

Mokgômana Sepadi Sekhukhune Sekwati e le motho wa sethakga sa go bătla diphata tša meagô ya sesotho le mafata a kgôrô, eupja o hlokile ngwana a kago swana le yêna; ebile bana ba gagwê kamoka ba phadilwe ke bohle thutong Maroteng, e fo ba newôlôlô.

881 Mokgômana Kgobalale Sekhukhune Sekwati e be e le mohlanka wa go botêga go ba Mmušo wa "Native Affairs Department" ya Bopedi, gomme o be a se na lengalatsepa pušong ya Thorometšane II (1894-1900). O be a fêle a re: "Bônang Bapedi, le ka se-ke la lebana le Mmušo wo, o fentše bo-tata weno mosegare tšatši le hlabile, lena ke lena bo-mang? Banna a re thaetšeng makgowa ka go ipea ka fase go bôna. Le lemogê le ka senyêgêlwa ke pušô ya lena, ka gobane ba re feta ka thutô le ka mahlale a lefase lé."

Mokgômana Mpjamaleka Morwamotshe Sekhukhune e be e le monna wa go rata thutô, e bile yo mongwê a go thuša thelegong ya sekolo sa bana sa mosegare, a ba a kgêthwa modula-setulo wa Komiti Sekolo - (1927-1931). E be e le mmotegi go dilo kamoka go tša kagišô ya motse wa Marota, e le monna wa go êma senna dipolêlong tša kgôrô ka mehla. Ka baka leo kgoši le mohumagadi Leganabatho ba be ba hlôkômela kudu dikeletšô tša gagwê. Masogana a gagwê a mararo ke diithuti, gomme ba babedi ke ba thutô ya borutiši bja dikolo tša bana: (1) Benjamin Mašabagole M. Sekhukhune, (2) Gad Mašupje M. Sekhukhune.

831 Mokgōmana Kgetšēpē (Mabjaneng) Sekwati Thulare e be e le segōle, gomme e se motho wa selō, e le seronwa ke go tswalwa ke mađi a bogoši bja Marota. Molomong wa gagwē go be go fo tšwa mahlatša (maroga). O be a sa tlwaelane le bohle, a fo tsebja ga e le morwa Sekwati. Kgorong ya mošate a kgafilwe "exclude" a sa tsomege le dithopeng tša se-mošate goba thepong efe le efe. O khutšišitšwe badimong ka ngwaga wa 1922. Morwaye ke Sekwati, gomme yēna e fo ba motho, ga a na bosodi; e fo ba ka gore "e mafsi ga e itswale".

Serētō sa Mokgōmana James Mabowe Sekhukhune.

(ka: Dorothy M.M. Motubatsi)

- (1) Go hlabja mokgoši khutlong sa thaba:⁺
 Go bile go kwala le tau ya segalō,
 Nkgalagale, ke tau ya Matuba a digōkgēla; ke tau yabo
 Moleke.⁺
- (2) E kwele bjang tau yabo Lesoka⁺ le lehubedu,
 E rego go tsoga ka mahuba ya kērakēra molapong?
 Hleng go bile go kwala lentšū la tawana-nyane ya serišana
 Sa phatleng?
- (3) Ngwana-Hlabirwa⁺, o botša Kgokong⁺, ba dula thopa
 Nkgōrōrō.
 O botša Phaahle thopa ya banna⁺, ya Mangana⁺
 Dirōtha o re: Šaba leno le a ya, le tšhaba le thulamiša
 Mohlaletse!
 Le leba Mothopong gabo Kanyane a Phōgōlō.
- (4) Ba kgwathē! O ba šupē mogolwago, o ba šupe
 Dimo Mosana Marota.
 O re tsogang, bana ba ga Thulare: A re lebeng
 Bogwaša⁺ Tubatse;
 Moo re tlo go hwetša bohlaale: Re be re hwetše le bokhutšo.
- (5) Tau-segala a Matuba-digōkgēla: E gala e
 Gatile Kēērē⁺; E šupeletša Leolo la Tšhupagadi
 A mebetha a Bokone.
 E theoga ka la Maruleng, ga Mohlala sehlabeng
 Sa Tubatse:
 E lebeletše Mpaapo Manonke mošolaa! e le mošono.
- (6) Puputla'-lerole; E lebile bja Phakana⁺ a Dimo:
 E sohlola Dimo, Magaseng Molotong:⁺
 O sa fele a botša Phaahle thopa ya senna;
 A re ga re moka! O gopotše Baube-Lekwakwetla le maatla:
 Yēna mafata didiba; ke ra Bauba tatago
 Maabatho a Tšate.

K34/ 120

- 883 (7) Tau segala-e-gala e gatile Kêêrê;
 E šupa e šupile Ngwaritsi a Lefaka:
 E tshela ka la Lekalela⁺ - letšibogo;
 E fihla Sehlokole[†]; O kgakgatholla Lekwakwetla le maatla.
- (8) Ke ra Baube tatago "Nurse," Hee lena ba ga
 Phahla-Mohlaka-falala!
 A le bōna khudu⁺ e rwele sefyana a Marota:
 Babina tau ba Marišana Malakeng-maso.
 A le bōna muši-sethunya a gatile kêêrê!
 Puputla lerole; sethuthubetša motōtōlō.
- (9) O rotoga ka la Maserumule boškelong,⁺
 O theoga a feta Sefōgōlê Hlatludi[†]
 O fetile le Maphopha a Mapinane' Mogale.
 O theoša Tubatse - morathō⁺ o tshela ka la
 Mokōrōrwane letšibogō, Puputla lerole:
 O lebile Bjobopholo Bogwaša bja Phakana a Dimo.
- (10) O a gahlola tau-segala! O bitša Mabatana⁺ a Tlou;
 O re Hee! tau e ja kgomo bolêla!
 Batho beno ba tla ka boithapō:
 Lešaba le bowa ka pōpō- tše go fêla;
 Go tla (a) Nawa, (b) tlhodi, (c) thōtsê:
 (d) leotša, (4) lebêlê, (f) tirimane:
 Go bile go tlile le makata pharana.

Tlhathollō ya mantšu.

"Explanation of meanings of words."

- (a) Moleke: mogolwane wa James Mabowe Sekhukhune.
 (b) Lesoka: chieftainess Victoria Thorometšane III.
 (c) Thaba: Lepōō thaba ya mabollo a masogana.
 (d) Tawananyane: Phethedi Thulare Sekhukhune.
 (e) Hlabirwa: Paramount Chief Sekhukhune II.
 (f) Kgokong: Gad Mašupje M. Sekhukhune.
 (g) Banna: Makhuduthamaga - baaroši ba: Mosêhla le Phehlane le
 Mohumagadi Mankopodi le bohle balatedi ba bona (ba ngwadilwe

884 dikgaoganyong tše hlatlamago ke ye puku goba "manuscriptions").

- (h) Mangana: Mphathô wa Mosêhla le Phehlane ba bolotše le Kgošana Thulare Sekhukhune.
- (i) Bogwaša: ke leina ka Setubatse la "Naboomkoppies".
- (j) Kêêrê: setlêma, setlemolla sa difatanaga: lori.
- (k) Mpaapô: ke leina la "headman" Jacobus Manonke, eupja "nonke" ke gore kamoka, gomme metlae ya re Manonke; ke ge a kwêrwa ke Matšhakane a gabô e sale lepholisa la Mmušo wa Republik I wa Paul.
- (l) Phakane (Phakana): ke leina la Morwa' Mafiri wa Bogopa; ke bôna Batubatse ka therešo.
- (m) Motolo (Motolong): mohlare kgorong ya mošate wa Marota Bogwaša ya Mosana a Marota: Motodi Sekhukhune.
- (n) Lekalela: ke 'ina la "Loopspruit No.41, Nebo area". Yôna ke ye nngwê ya go rêkwa ka setšhaba sa Bapedi.
- (o) Sehlakole: ke liena la lerakwana le bego le furaletšwe ke Sefyaane "Edward" mo Lekalela.
- (p) Bookelong: Jane Furse M. Hospital.
- (q) Hlatludi: mothusi, sethuši-thuši.
- (r) Morathô: setabošwa, leporogo, setshidiša.
Mabatana (Mabatane): ex induna ya Mohu Morwamotshe Sekhukhune. Le nankhono o sa thekgeleditše Kgošana Motodi "Ben" Sekhukhune fa Bogwaša (1964-1965).
- (s) Naa dipeu tše ke goreng? Tlhathollo ke gore baagi ba Naboomkoppies.

(1) Marota (2) Maswatse (3) Matšhangane.

(4) Mazulu (5) Bakone (6) Mahlangano.

(7) Baroka (8) Mapulana (9) Manpaye.

Re batho ba tee ka sebopegô le ge dipolêlô di fapane, eupja ka Tumêlô go Jesus Kristus re môya ka kholofêlô e tee go Kêrêkê ye kgethwa.

"God our Father, Christ our Redeemer, Man our Brother."

Thupantlō ya wa e bōna o wa hwa!

- (1) A e lego keng thupantlō? Aowii, thupantlō ke leōbō le agēlwago kōmana ya bogwera dikgorong tše kgolo le tše kgolwanyana tša Marota, ke gore dikgōrō tše: (a) Matubeng a Sekhukhune II, (b) Mafiri, (c) Mabogwana, (d) Maredi.
- (2) Naa thupantlō e agiwa bjang lethelēgō? Aowaa, mogongwē e fo agiwa go etša gaišana (ngwakwana wa dikhutlō-nnē), go swana le leōbō la seburu la dikoloi "waenhuis", gomme e fo rulēlwa ntheteletša go šadišwē sebu tlhakeng gore muši wa mollō (sebešo) o se ke wa bipetša babolodi ka gare.
- (3) Afa thupantlō e na le lebōtō la mōbu? Aowaa, lebōtō la yōna ke go fahlēlwa ka diakō tša pharagobe, gomme phahlēlō ye ba dire gore go se be gōna seetšana, se ka bōnalago sa mollō go bohle ba ka fetago kgaufsi le "waenhuis" ngwakwana wo.
- (4) Naa afa basadi bōna ba na le thupantlō? Mosate! Basadi le bōna ba na nayō, le bōna ba uta maakana a bōna ka ntshe, go etša banna; ga ešita le kuwa Lepoo ba tšwa gabedi mola banna ba tšwa ntshe gatee. Thupantlō ya basadi e fahlēlwa ka mahlaka a mabēlē goba leotša, eupja ga e fahlēlwe kudu ka gore e agēlēlwa le ka lefaō; e agiwa ka mafuri a ntlōkgolo ya setima-mellō.
- (5) Elego ka kudu-kudu keng se fahlēlēlwago ka mo gare? Aowii, monnate! Go utilwe wa e bōna o a hwa - kōma gore mašoboro le mathumaša ba dumē go e bōna, gomme le bōna ba phele ka tlhologēlō go e bōna mehleng ya bōna. Phahlēlō ya dithupantlō go dirwa gore le ge senokwane (lehotšwana) le ka tsatsēla bošego goba mosegare go nyakurēla ka dithobana, a se ke a bōna thuleletšo "transparancy" go bōna mafēfō goba maseraa. Nyapollō ke gore ka mo gare ga dithupantlō tšeo ga go na selō, ga e se fēla mankeretlana a dikobjana le mekgopana (diphatiana) ya go ala "spread" ga babolodi (babuludi) ba robala goba go pata letlabjna, esego borōko bo-tshadi, aowaa!

- 886 (6) Naa go pata letlabjana o rang? Aowaa, ke mmolêlô wa senna, ke gore borôkwana bja diripanyana goba segaupana bjo morobadi a sa ipshinego ka bjôna, ka gobane ga bo swane le bja ka lapeng labo motho; e fo ba bja kuwa ntweng ya marumô le dijo le jêlago kgwalelong.
- (7) Naa ke mang motho yo a go gapiša ditšhaba-diso lefsifsi le? Ga e le rena Bapedi re gapišitšwe ke megaburu ya dikgoši tša gabo rena ka go rata go dirêlwa ka maanô, sebakeng sa go botša balaledi ba bôna therešo, gomme ba re ke mokgwa wa lebopong la motho lefaseng lé. Gomme le mehleng yeno ditšhaba di sa na le kgologo gore ditirô tše tša maaka ka tlhagô ya batho baso ba mo Sekhukhuneland; ge ekabe e le tlhagô ya batho baso ekabe e dirwa kuwa mošate o mogolo ga "Zulu" wa motho moso. "Koša ya tšwa mošate," go riano mogologolo.

Mehleng yeno re šetše nyaneng, dilete di phalaletše go tšwelôpele, go tsebô ya thutô le poifô go Modimo, go madimabe go Bapedi ba maaka a dirwago ke bôna: Kutullô 21:8.

Tlhathollō ya mephathō ya basadi.

Yekhu kgaoganyō ke mohola go ba le tsebō ya tlhathollō ye tletšego mabapi le maina a meroto ya sesadi. Bo-rrawešu le bo-mmawešu e be e le batho ba go hlōkōmēla dika bophelong bja bōna, gomme se sengwē le se sengwe se rēlwa leina: leina lé e be segopotšō baneng ba bōna, go iša ditlogolong. Šia maina a mephathō:

- (a) Matlatša: ke gore go ekeletša ba bangwē, gobane meroto ye e bile mebedi e sa kgaolwe ka masogana ka gare, gomme wa bitšwa gore ke batlaleletši "additional".
- (b) Medibo: ke 'ina la mohlare, le lengwē ke mogokare (megokare). Moroto wo wa na wa aloga goba go hlapišwa bothumaša ga medibo e paleša letšoba, ke ge ba re: ke Medibo, ke megokare ya noka mehloga selemō.
- (c) Matloša: moroto wo ke wōna wa go fediša phapang motseng wa Nkadimeng (Manganeng), ke ge Marota a sa dutše gae Mokororwane (Mogokgomeng) Tubatse.
- (d) Masoka: ke gore go soka mobza "belt" wa thari, go se tlēmē gabotsana; go bōnagala gore hlōgō ya moroto wo o be a sa kgone go mpepu.
- (e) Mapōgō: go na le nkwē ye nngwē e bitšwago lepōgō. Moroto wo wa rēlwa sebatana sé, ka gobane hlōgō mphathō wa bōna e be e le ngwanana wa moreba; ke Mapōgō dithaga-mereba.
- (f) Maputla: ke a mere, a ga serobiše, ke gore se rweše yo mongwē morwalō go fetiša maatlana a gagwe, ba bohle ba rwale go lekanya bogolwanyana bja bōna dikgong goba mabêlê.
- 888 (g) Masenya: ke Masenya a thethō mokhwabêlō (lehutō). Moroto wo o hlatholla seka sa moditi-mogolo wa bōna, ka baka lé wa ba wa rēlwa go phêtla mobza ga moditi.
- (h) Maratwa: A Makhuwaneng a pula: Moroto wo o ile wa rēlwa punō ye kgolo ye kilego ya ba gōna kuwa gae Mogokgomeng - Tubatse.
- (i) Dibuka: Moroto wo wa dibuka, bagologolo ba be ba thabišwa ke ge mathumaša a dibuka ba tšwêlwa ke maupi ga ba šila dinalaneng "grinding stones" tša sesotho, gomme thabišō

1003

K34/ 120

///

888

ye ya rêlwa mphathô wa bôna, ka gobane maupi a bona ke
dintotolo malwaleng.

889

Kgaoganyō 307

Kgopêlō ya moagō wa kêrêkê.

Naboomkoppies.

26th June, 1965.

Go Bantu Affairs Commissioner,
Sekhukhuneland.

Thōbbēla,

Rena maloko a kgōrō ya Marota a Naboomkoppies re amogēla moagō wa Kêrêkê ya Evangelical Lutheran Church gore moagō wa yōna fa o ka tšwēla pele kagong.

Ba gago bahlanka,

(signed): Motodi Sekhukhune.

Jack Mabatane Moruthane.

Edward M.E. Motubatsi.

[†]Kgopêlō ye e tlišitšwe ke Moruti Philip Sehulele Ntwampe Mampuru a na le batseta ba gagwe; batho bá ke bōna ba go thoswa kuwa kgaufsi le tōrōpō ya Mashishing "Lydenburg", ba go lahlwa fa Naboomkoppies ka "September, 1964". Batho ba ke Mahlakanasêlê ka mebolêlō: Sepedi, Swazi, Shangaan le Afrikaans (Seburu). Gomme bontšhi bja bona ga ba tsebe selō ka mekgwa le melaō ya pušō ya Bapedi ba Sekhukhune, gomme ga e le mabapi le bophelō bja bo-Kriste bjōna bo sa holofetša tumelong go Mophološhi wa bohle - Jesus Kristus. Ka la 12th Aug. 1965 go išitšwe badimong Dorokatse Kobankwê Mokêlê Madibe, bafelegetšhi mabitleng e bile batho ba fetago makgolo a šupago. "Mosadi yo o robetše a rapeletše khutšo," go riano Moruti polokong ya bahu.

Mephathô ya banna, tshetsholo maineng a yôna.

- (a) Magaba (Magabeng): Dijato, bojato: ke mphathô wa Moukangwe a go tswalwa e le sefofu, gomme a tseba dikahlolô tša kgôrô ya Bapedi. Ke maineêla a kobô mokgahla.
- (b) Dithaga: Leina le ke la dinonyana, gomme la rêlwa mphathô wa Kgoši Mohube a Seôpêla. Nonyana ye thaga e be e ratwa kudu ke banna bagolo go rwalwa seala dihlôgong. Ke nonyana ye nngwê ye bohlae go ageng ga sehloga sa yôna, go palediša nôga go utswa mafôtwana a yôna ka go kgokeletša ngwakwana wa yôna thabing ya mohlare.
- (c) Malêma (Malemeng): Ke lentšu le hlathago molêmelô wa naka tša kgomo; go lêma ga dinaka goba go tlwaetša makokwana. Mephathô ye sa hlwego e relwa mehleng yeno Maroteng ke ye:- Dithaga, Magaba, Malêma, Maponyana, Madikwa, Manala, Magôlôpô, Mahlanyana, Mapitsi.
- (d) Makwa: Ke lentšu le šupago bothaetši; Makwa-Mabitšana ka melodi (meludi) goba Bakwi.
- (e) Mangana: Ntšu le le tšwa go mohlare o bitšwago gore ke Mongana. Mongana ka go ratêga ga madiga le temošô ya setlang sa ngwaga.
- (f) Maponyana (Leponyane): Mphathô wo o retšwe nonyane, gomme ke nonyana tše sepelago ka sepuputla, tše dirago kotsi mašemong. Ga di ka hwetša mabêlê goba maotša a budule goba talane, nonyana tše di goroša tlala setšhabeng. Ka ngwaga wa 1947 e kile ya hula kudu-kudu Lebowa la "Geluks Location Sekhukhuneland area".
- (g) Mabjana (Matlapana): Mphathô wo ke gore dibolabodi goba go tlatša lešata, le dikgagara di riano.
- (h) Madikwa: Mphathô wo o šupa seka se dirêgago goba se diregilego. Mphathô wo o hlanošitšwe go Mapitsi a Kgoloko, morwa wa kgoši Morwamotshe I, ke kgoši Sekwati I ga a agile Phiring Magalies Location "Nebo area".

891 Mantšú akhwi a hlatholla leina le:- go dika, go dikologêla, go boka motho, go tatêlêla motho, go se kgônê selô o noši; mo dikeng le mo kgônê.

Lemoga ka ntwá ya Sekhukhune I (1877) modikwa ga a na maanô. Ntwá ya Majeremane ya 1914-1918; ntwá ya Mokgômana Hitler 1939-1944. Go dika ke go gobatša yo mongwê ka kwanô ya mogofe.

(i) Manala: Ke 'ina la mphathô wa Kgoši Mampuru, tatago Malekutu. Mphathô wo o tshethotšwe mmaleng wa kgomo wa rêlwa lebotho lé.

(j) Magôlôpô: A retšwe Mogôlôpô, motlogclo wa Kgoši Mohube, gomme ina la gagwe ke Nyaku, le la Mogôlôpô ke ge a ithêta la marumong; e be e le monna yo bogale tllhabanong, go riano mogologolo.

(k) Matuba: Mphathô 'ina le le tlošitšwe (tse) ke: Batubatse, Ditubatse, Setubatse. Phêthô ya lôná ke Motubatse yo wa go bêlêgwa mathômô fa khwiting ya noka ya Tubatse (Matubatse).

(l) Makgola: Ga se go kgola leinô, aowaa! Ke go kgola madulô ka megoma goba dilêpê, go rêma mehlare le ditšang; ke ge go kgolwa motse wa Kgoši Sekwati I ka kuwa gae Ntshwaneng (Tšatestad).

(m) Mankwê: Ke Mankwê dithamaga dikgwadi tša Nkopeleng. Mphathô wo wa na wa bolaya nkwê - lerobjana e sale madikana fa Mokôrôrwane "Steelpoort Station," go riano morwa Dithamaga, monna wa Madisa a Tšate.

(n) Magasa: Mphathô wo ke wa Motodi, morwarrago Thulare I, gomme e be e le yêna mmašakwane. Re fo kwa ga ba rêta ba re: "Mosana Marota mose wa go setla gabedi wa Magasa (Magaša) a Tšate" (Mogokgomeng).

892 (o) Mapitsi: Wo moroto wa Magošolle Kgoloko wa Morwamotshe wa pele, kgoši a o rêla Dipitsi, go bônagala gore ba rêtšwe phôšôlô ya lesolô goba ya go bolawa bodikaneng bjo bja bona.

(p) Makgalwa: Wo mphathô go ipoletše leina la Maswene ga Mampuru a retše mphathô wa morwaye Malekutu, gomme yêna a hlanoša

892 morwaye Bokgobêlo a re: "ke Makgalwa maila bete sa kgomo",
goba Makgalwa a kgomo maila boteng, maila bete sa namane
(1881).

(q) Mahlanyaneng: Leina le ke kgôrô, ga se mphathô. Le swana le
akhwi: Makaleng, Matloung, Maroing, Nape, Mabogwana,
Makgata, Maredi, Mathiba.

[†]Kgônônô: Mohlomong go na le mephathô ye mengwê yeo Bapedi ba
kilego ba e rêla, ga ba sa le kuwa Bokgatla "sixteenth century",
gomme bo-rrawesû ga se ba re botša maina a yôna. Le gôna ga re
tsebe gore a rena Bahlakwana re kwana ka mmitšô o tee mephathong.

Thamaga ya Mabjana. (1921-1965).

Naa ke mang Mokgômana Mogase?

Mokgômana Mogase la metale leina ke Morwaseolo. Ke morwa wa Mokgômana Motodi Thulare Morwamotshe; ke monna wa mphathô wa Makwa a Kgoši Morwamotshe II. Eitše gore ntwaga ya Sekhukhune I a fenywa ke Makgowa ka 1877, ga motse wa Marota o senyegile gomme selete se puputlwa ke Kgoši Mampuru go ba iša kuwa Kgono (Magagamatala) "Brakfontein Groblersdal", le yêna a na nabo gomme yo a gapiwago, kganthe go ratwa le pelo go bušwa ke Mampuru. Yare ka lebaka ga go sebja gore Kgoši Sekhukhune I o tlo hunollwa kgolegong (1882) Morwaseolo a thôma go hunyêla go ka boêla le Marota moragô go bušwa ke Mašila-gatiše.

Eitše ka morago ga phapanô ya Maburu le Maisimane ya 1899 go ya 1902, Morwaseolo a se ke a ipshina ka selô motseng wa barwa ba Mampuru, ke ge a re go bona: sefata! (1903). Barwa ba Mampuru ba re go yêna: matswerere, ngwana Dimo a Bauba! Bjalo ke ge Morwaseolo a gôrôga ga go agilwe fa Mohlaletse.

Ka pušô ya Kgoši Sekhukhune wa bobedi gomme Marota ba mo fa madulô ka Makgwareng mafelelong a leagô la motse. E be e le mokgômana wa setšhepi le go itseba bo-madi a bogoši. O robetše badimong ka ngwaga wa 1923, a tlogêla barwaye e le banna ba malapa a bôna.

Semelô "character" e be e le motho wa go homola kudu, gomme Marota ba be ba mo nyatša fêla ka ga a kile a ba hlanogêla ga go boêlwa gae Mohlaletse "Geluks Location Sekhukhuneland area". O be a fele a êtêla ka mošate, Kgoši Sekhukhune II a fo nywanya le go mo fa moêtana wa bjalwa go dira thabišano "pleasantry", gomme sé se laetše gore kgoši ye ga e latele mahufa, ke kgoši ya go rata kagišanô go setšhaba sabo.

Barôka ba ga Mahlô ba bina'nare.

(ka: Sešego Wm. Mmutlane)

Moênô wa bona ba re: Rena re bowa Makhutšo ga Sekôrôrô Sellagalê;
ga motlabo a Maatshêlane, motlabo a tshela diteri!

Phatlogô ya bôna Borôka:

Mokgômana Mmutlane ke morwarrago Kgoši Sekôrôrô ka baka la go batamêla sephemedi sa manaba "Amaswazi", a tshela Lepelle (Lepelele) le balatedi ba gagwe a tla a aga Malokele "Putney", kgaufsi le mo mehleng yeno go tsebjang ka la "Penge Mine". Eitšê ge Kgoši Sekhukhune I a mmeile fawe ka ngwaga wa 1853 a ba a mo neêla le dikgomo gore a di dišê, gompe ka menyaga, ga kgoši e e-ya go bona dikgomo tšela a hwetša e le mohlape. Mašila-gatiša a hlalala kudu, a ba a swaêla Mokgômana Mmutlane Mahlô seripana sa morojana.

Mokgômana Mmutlane Mahlô o ile badimong e le yo a ka bago a fetile masome a senyane a mengwaga. O hlôkafetšê mehleng ya Ntwa ya Lefase "World War II". Mokgômana Mmutlane o bile wa pôtêgô go Kgoši Sekhukhune I go fihlêla le go Sekhukhune sa bobedi. Gape o bile moikokobetši go beng polasa ya "Putney" kudu-kudu - Mr. Walker le bahlatlami ba gagwe, e sale "The Transvaal Investment Association".

Ntlhana ya "Biography" ya Mhgdī Diphala N. Legadimane.

Le ge gwa na gwa lebalwa ka batswadi matsatši a go bēlēgwa ga Diphala, eupja ngwaga wōna ke ka 1908, go riano tatagwē Kgoši Sekhukhune II. Mohumagadi Diphala o ile seantlō sa mogolwane (mohu) Mpetshē; ke mekgwa le melaō ya Marota.

Eitše ka mpherefešana wa Mokgōmana Mosehla Sekhukhune Morwamotshe, ga motse wa Magadimane le wōna o khoše, wa tsoša kgaruru ya go rata go bolaya Mohumagadi (lebōnē) lé, ke ge a rakiwa motseng, a tšhabēla ka Mohlaletse go kgaitšedi gomme a fo hwetša mehlopi le mepipi go fo swana. Makhuthama - baaroši "calumniators" e le setlēmō setee le sa Magadimane, a wēla iho melomong ya bakweri. Ke ge a thobēla ga Ntšhabeleng. Gomme ntshe gōna a fo palēlwa ke go thwalwa, ke ge a laēlana gabotse le beng motse, a teta sehuba "bravery" a boēla motseng wa gagwe Magakala.

Gomme le ga go le bjalo khutšo e be e se gōna, Makhuduthamagana a gaketše; a fo dula go fihlela morwaye Kgoši Legadimane Ntwampe Mampuru a šikara bogoši bja Magadimana. Mohumagadi Diphala a ba mahlatsē le mahlōgōnōnō go bōna morwaye ga a bea lefsika la segopotšō hlogong ya marōbalō a Kgoši Ntwampe Legadimane Mampuru (1965), mosamēlō wa thēkō ya lekgolo le masome a šupago a dipōntō (£170) ka Seisimane. O ntowe, o lehlōgōnōnō gare ga dikgadi tša madi a borēna vja babina noko, le ge motlotlegi go ba Bašweu le babaso, nke o sa bōnwa a dutše sedulong sa gagwe sa borēna bja Magadimana-ntweng.

Ntlhanyana ya Biography ya Mokgômana Kgolane.

Ka bohlatse bja therešo Mokgômana Kgolane, morwa wa Kgoši Kgoloko Kgolane o balailwe ka melamo le mafsika ke makhuduthamagana a motse wa Madibong ka ngwaga wa 1958, a bolaélwa go latêla se bolêlwago ke molaô wa Mmušo wa "Union Government," wa Afrika Borwa.

- (a) Mokgômana yo e be e le motho a kilego a ukamêla ka sekolong sa thuto ya malêtêrê goba dikgapetla.
- (b) Mokgômana yo e be e le motho wa kêlêlê (mogopolo) o hlwekilego le dikeletša go bohle bao ba itheteyago ka yêna.
- (c) Mokgômana yo selemelo "character or conduct" sa bošaedi bja gagwe e be e le go sepela le malapa go gwaiša mabjalwa, gomme ebile e le motho wa ditheetha "offender" le go dihwiri, gomme a fele a tsoša lerole bathong.
- (d) Ka le lengwê la matšatši o kile a dira kotsi, a lwa le Mokgômana Mosela (Induna) ya Native Recruiting Corporation. Bjale monna yo Mosela (Swazi man) a tloga a ya a bega go kgôrô ya "S.A.P. Station". Yare ga a ipôna borumulane le bošaedi, a tloga a ya go ex-constable Morêwane "Jacob" Mošabane a re go yêna: "Bauba, ke nyele ke eme". Bauba a re molato keng? Phetolo: "Kgoši, ke gobaditše Mokgômana Mosela, gomme ebile o tšo mpega mošate kuwa maphodiseng Kgalatlou."

Bauba a re: Bôna Thobejane, o dirile molato wa tshêkô gomme o tlo go ja. Akgofêla kuwa S.A.P. o ye o gatê tshekišanô le yêna ka go dumêla bošaedi bja gago gomme o gatišê ka pôtô tšê hlano. Gomme etlore mohlang wa letšatši la tshêkô wene o thinyê o se ke wa ya, ka gore £5 o ipone molato, e tlo tšewa ke senthulwane."

- (e) Mokgômana Kgolane Kgoloko Kgolane le ge e be e le motho wa go fenywa ke sedila, eupja o be a na le kinamêlô go Kgoši Morwamotshe Sekhukhune Morwamotshe le go hlômpha bakgômana ka mokgwa wa Serota.

897 Ka ngwaga wa 1949 ga Kgoši Morwamotshe a etetše kuwa Tshwane a Mmamelodi - Pretoria e bile yo mongwe wa go hlakêlêla kgoši le batseta ba gagwe go tšohle tše malebana le ditumedišo.

Taba ye botse go motho mang le mang ke go hwêla thatô le molaô wa mmaši goba babuši ba gago, le Bakrisete ba bantšhi ba ile ba hwêla go latêla seo "Jesus Kristus" a ba laetšego sôna, gomme le mehleng yeno go sa fo ba ka yôna yeo tsela. O ene lehu le sehlogo, o robetše badimong ka baka la moganyetši Mohumagadi Madinoge, morwedi wa Kgoši Nkgonyeletše Phaswane Mašabêla - mmina-kwêna.

Rôbala Bauba a Ngwato, šibao magageno:-

- (1) Mokgômana Lekoko "Bob" Ngwanatsomane Nkadimeng.
- (2) " Marekose Sinamela.
- (3) " Kgolane Sekhukhune Morwamotshe.
- (4) " Dinakanyane Kgobalale Serôka.
- (5) " Makoropetše Thibane Mafiri.
- (6) " Mmotla Nkadimeng.
- (7) Mohumagadi Ngwanamohube Lobang Mahlopi Kgaphola.
- (8) Mokgômana Ntsheletšeng Matlala.

P.S. Kgolane Sekhukhune lehu la gagwe le begilwe phori-mahlong go babuši, ga a gôna motho yo a ka ipolayago ka lebzaa (lebja) a hwa gomme a iphegolla ka noši mohlareng. Ga išita Morêna Jesus ga se a iphegolla sefapanong ka noši.

Se gaketše seantlô, molato o tsene phulaša.

Ka ngwaga wa 1948 kgôrô ya Makgalweng ya Mokgômana Bokgobêlô Sekhukhune Sekwati, ka morwaye Kopjane, go kile gwa begwa mohumagatšana Maakopi, morwedi wa mohu Morwamohube Bokgobêlô Sekhukhune. Molato wo e be e le wa go ratabala ga mothepa ga o gana go ya seantlô sa rakgadi wa gagwe - mohu Digoke, lebône la kgôrô ya Maredi babina phiri "hyena". Se ratabetše seantlô, ditaba di padile ka lapeng go ba leloko.

Tonakgolo ya letlatswa, elego Mokgômana Mabatane Moruthane Sekhukhune a re: "Šidiwe tša morwedi wa lena babina noko, di padile ka thepong ya lapa la morwa wa lena le Mohumagadi Ngwanatheko, morwedi wa mohu Kgošana Sefôgôlê Kabu Makgeru, di fihlile go lena lehono Mathulare (bana ba Thulare)."

Kgôrô - (dibatli) tša re: Mohlôlô! Ga se re e-kwa ga seantlô se kile sa gapeletšwa ke kgôrô go ya boyantlô, naa ke ofe mothepa yo a kilego a subathwa kgorong ya mošate ka mathakga a leagô la boyantlô? Naa re ka ithetea ka ofe mothepa goba wa kgôrô efe, a kilego a tlišwa kgorong, go tloga gae Mogokgomeng Tubatse? Lekgotla la re: Ga se ra ke re e-kwa.

Tonakgolo: Bauba a Hlabirwa, bo-rrago ba riano, ba re molato o swanago le wo ga ba o tsebe, gomme le go kwa ga se ba ke ba o kwa le ka ditsêbê.

899 Selêpê (kahlolô): Ga batswadi ba šitilwe ka lapeng labo mothepa, kgôrô ye e ka se kgônê go mo tlêmêlêla kutung ya mohlare goba go mo lahiêla ka legageng; kgôrô e ka ahlola phulaša. Bauba a Hlabirwa! Kgôrô ye ga e hlatswiwe ka selô mabapi le mothepa wo, o tlo nyalwa ke lesogana lefe le lefe a le ratago. Bauba a Hlabirwa!"

Eitše ka moragô ga matšatši dipute (ditshenyegêlô) tša Rapudi, morwa wa Mokgômana Mphakamogolo Kgolane Hlakudi tša gôrôga ka ga Mohumagadi Ngwanatheko Morwamohube Bokgobêlô. Eitše ka 1953 e bile monyanya wa kgatlapana, ngwetši ya gôrôga lapeng la

899 Mapitsi, ya ba kgwênênê lesogana! Mapelo o ja serati, senyakêlwa ga a se rate, go riano mogologolo.

⁺Kahlolô e sekôbô:

Ka ngwaga wa 1911 Mokgômana Mamogôgôbê, morwa wa mokgalabje Masipa wa kgôrô ya Ponyaneng o kile a rata kgarebê Maatsêkê, morwedi wa Mokgômana Maakadikwe Sekhukhune Sekwati. Gomme kgarebê ye a sa rate Mamogôgôbê; yare ka baka la Mamogôgôbê e le mootledi wa dipitsi tša dikoloyana tša Kgoši Sekhukhune II, molato wa kganô wa fihlišwa kgorong ya mošatê. Mositsana a tlemilwe ka mabja, e le go dira tšhošetšo gore a re "Ee". Selêpê sa rêma sepitša (kêmêlêlô), mositsana a ratabala, ya ba o hlahlêlwa ka ngwakong le lesogana, dikope "doors" tša tswalelwa gore Mamogôgôbê a mo rôbalê "rape" ka go kata. Kgarebê ya Maputla ya bêka monna wa Matuba a Sekhukhune II la Maputla a Princess Mpetshe ba go bolla ka 1921. Mahlatsê kahlolô ye e dirilwe melaô ya sekgowa e sale kgojana le pušô ya motse wa Mohlaletse, go riano Mongwaledi wa Marota (1948).

Tebogō ya Marota ka Judah Sekgothe Sekhukhune.

I

Dumelang hle Bahlakō!
 Ba ra-Phōgōle a Ngwato;
 Arieng bana ba Sekhukhune,
 Re lebeng Maroteng Tubatse.
 Ke mo re tlo go hwetša khutšo;
 Re hwetše le mahlōgōnōlō.

II

Rena re bowa Mohlake,
 Re bowa Mohlaka marōle,
 Mohlopi wa mmasebutla
 Sa Dimo Seolo mathēbō,
 Mabje maramaga:
 Eke mae a Tšhilwane.

III

Ge re gopola Mohlaletse
 Mo go robetšego sa Matuba
 Sekhukhune sa bobedi,
 Hlabirwa a Bauba tsoga hle!
 O tle o re bontšhe
 Tšwelopele ya Marota.

IV

Marota a mahubedu,
 Babina noko ya Mohlake,
 Arieng bana ba ga Thulare
 Re lebeng Mohlake le Tubatse,
 Ke mo re tlo go hwetša kohlale,
 Re be re hwetše le bogale.

V

900

V

Re re ka lebêlêla
 Thabana e mpe Manoge,
 Thabana ya go hwêla kgoši
 Mahlô a tla megôkgô

901

A befetšwe Marota,
 Digôlôkwane tša Tšate

VI

Diboba tša mohlaka,
 Tše di sa ilego go hwa.
 Marota a mahubeđu,
 Tona-tona makgowa
 A bušitše fase labo Thulare.

VII

A re lebong Mmušo,
 O thušitše batho-baso,
 Gara' ditlala le mathata.
 Wa thuša bošego le mosegare,
 Re re Modimo thuša
 Mmušo wo wa rena.

VIII

Lebogang Marota,
 Modimo o le kwele,
 O bone šaba la Thulare.
 Le buile le ka ditlogolo,
 O re le befeletšweng?
 Le rêtê Modimo.

IX

A re reteng Modimo
 O kwele thapêlô ya rena
 Re re: Amen! Allelujah
 Allelujah Amen! Amene!
 Rêtang Morêna Modimo;
 Modimo O sa feleng

ends 1003